

STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİNİN

MALİ TABLOLARA ETKİSİ

Esra TÜRKKAN ULUDAĞ

Yüksek Lisans Tezi

Çalışma İktisadı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Rasim YILMAZ

2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİNİN

MALİ TABLOLARA ETKİSİ

Esra TÜRKKAN ULUDAĞ

ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Rasim YILMAZ

TEKİRDAĞ-2019

Her Hakkı Saklıdır

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

26 / 04 / 2019

Esra TÜRKKAN ULUDAĞ

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra TÜRKKAN ULUDAĞ tarafından hazırlanan "Stok Değerleme Yöntemlerinin Mali Tablolara Etkisi" konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Namik Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca 26.04.2013 günü saat 10:00.....'da yapılmış olup, tezin ..Kabulüne..... OYBİRLİĞİ / ~~ORTOKULUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Rasim Yılmaz	Kanıt:	Bardı	İmza:	Rasim Yılmaz
Öye:	Dr. Ali Gürel	Kanıt:	Başarılı	İmza:	Ali Gürel
Öye:	Dr. Öğr. Üyesi Nurhan Talebi	Kanıt:	Başarılı	İmza:	Nurhan Talebi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

26.04/2013

Prof. Dr. Rasim YILMAZ

Enstitü Müdürü

Rasim Yılmaz

ÖZET

Kurum, Enstitü	: Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
ABD	: Çalışma İktisadı Ana Bilim Dalı
Tez Başlığı	: Stok Değerleme Yöntemlerinin Mali Tablolara Etkisi
Tez Yazarı	: Esra TÜRKKAN ULUDAĞ
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Rasim YILMAZ
Tez Türü, Yılı	: Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Sayısı	: 168

İşletmelerin talep-arz dengesi dolayısıyla üretimden satışa kadar olan her aşamasında stoklar oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir. İşletmeler stoklarını kayıt altında tutmalı, takip etmeli ve değerlerini tespit etmelidir. Stokların değerlemesinde kullanılan yöntemler incelendiğinde birçok yöntemin mevcut olduğu görülmektedir. Türkiye Muhasebe Standartlarının stoklara ilişkin 2 No’lu standartında (TMS-2) FİFO ve Ortalama Maliyet yöntemleri kullanılması önerilen yöntemler olarak belirtilmektedir. Diğer yandan literatürde yapılan araştırmalar neticesinde ülkemizdeki farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere ait araştırmalarda da en fazla kullanılan stok değerlendirme yöntemlerinden ilk ikisinin yine FİFO ve Ortalama Maliyet yöntemi olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, değerlemede kullanılan yöntem seçiminin işletmenin mali verileri üzerinde herhangi bir değişime neden olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmada iki yöntem örnek H işletmesi üzerinden üç farklı sevkiyat türü için incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. İlkinde üretime sevkin stabil olduğu durum, ikincisinde üretime sevkin artan olduğu durum, üçüncüsünde ise üretime sevkin azalan olduğu durum ele alınmıştır. Her üç durum için de Ortalama Maliyet ve FİFO’ya göre sevkiyat başına birim maliyetler, sevkiyat başına toplam maliyetler, dönemdeki toplam maliyetler, satılan malın maliyeti ve dönem sonu stok maliyeti hesaplanmış ve karşılaştırılmıştır. Tüm bu hesaplamalar gerçekleştirilirken ilk madde ve malzeme stokları dikkate alınmıştır. Bu iki yöntemin karşılaştırılmasından yola çıkarak stokların mali tablolara etkisi tartışılmıştır. Ayrıca, mali tablolarda stok ve stok kalemlerini detaylı değerlendirebilmek için imalat sanayii sektöründe faaliyet gösteren Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş firmasının halka arz olmuş mali tabloları incelenerek, çeşitli analiz teknikleri uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Stok, TMS-2 stoklar standardı, Ortalama maliye, FİFO, Mali tablolar, Statik ve Dinamik analiz teknikleri, MSUGT, Muhasebe

ABSTRACT

Institution, Institute	: Namık Kemal University, Institute of Social Sciences,
Department	: Department of Labor Economics
Title	: Effect of Stock Valuation Methods on Financial Statements
Author	: Esra TURKKAN ULUDAĞ
Adviser	: Prof. Dr. Rasim YILMAZ
Type of Thesis, Year	: MA Thesis, 2019
Total Number of Pages	: 168

Due to the demand-supply balance of enterprises, stocks are of great importance at every stage from production to sales. Businesses should keep their stocks under record, follow and determine their values. When the methods used in valuation of stocks are examined, it is seen that there are many methods. In the standard 2 of the stocks of Turkey Accounting Standards (TMS-2), FIFO and Average Cost method are stated as recommended methods to be used. On the other hand, as a result of the researches conducted in the literature, it is understood that the first two of the most used stock valuation methods are FIFO and Average Cost method in the researches of enterprises operating in different s

ectors in our country. Therefore, in this study, it has been investigated whether the choice of method used in the valuation causes any change in the financial data of the enterprise. In this study, these two methods were examined and compared for three different types of shipments by H operation as an example. It was handled that the first case is about stable situation, the second case is about increase situation and the third case is about decrease situation which represent amount of shipment to production. For all three cases, unit cost per shipment, total costs per shipment, total costs per period, cost of goods sold and end-of-period stock cost were calculated and compared according to average cost and FIFO. The first item and material stocks were taken into consideration while performing all these calculations. Based on the comparison of these two methods, the effects of inventories on financial statements are discussed. In addition, in order to evaluate the stock and stock items in the financial statements in detail, IPO financial statements of Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. that is operating in manufacturing industry were investigated and various analysis techniques were applied.

Keywords: Stock, TMS-2 stocks standard, Average cost, FIFO, Financial statements, Static and Dynamic analysis techniques, GCASA, Accounting

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. STOK	2
2.1. Stok Neden Tutulur?	3
2.1.1. Hızlı Talep Karşılama	3
2.1.2. Üretim Kesintiye Uğramasını Önleme.....	3
2.1.3. Spekülasyonlar	3
2.2. Stok Yönetiminin Avantajları.....	4
2.3. Stok Yönetiminin Dezavantajları	4
2.4. İşletmeler Açısından Stok Politikası	5
2.5. Stokların Sınıflandırılması ve Stok Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar.....	6
2.5.1. Stokların Sınıflandırılması	6
2.5.2. Stok Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar.....	6
2.6. Stokların Kontrol Altında Tutulması.....	7
2.7. Stok Maliyetlerinin Belirlenmesi	8
2.8. Hizmet Sunan İşletmelerde Stok Maliyeti.....	9
3. MUHASEBE	10
3.1. Muhasebenin Tanımı	10
3.2. Muhasebenin Tarihsel Gelişimi.....	11
3.3. Türkiye Muhasebe Standartlarının Gelişimi	11
3.4. Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Açıklamaları.....	12
4. STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ . 14	
4.1. Stok Değerleme Yöntemleri	14
4.1.1. Ortalama Maliyet	14
4.1.2. İlk Giren İlk Çıkar (FİFO).....	15
4.1.3. Son Giren İlk Çıkar (LİFO)	16
4.2. Stok Kayıt Yöntemleri.....	16
4.2.1. Aralıklı Envanter Yöntemi	16
4.2.2. Sürekli Envanter Yöntemi.....	17
4.3. Stokların İzlendiği Hesaplar ve Muhasebeleştirme.....	19
4.3.1. İlk Madde ve Malzeme.....	19
4.3.2. Yarı Mamuller ve Üretim.....	20
4.3.3. Mamuller	21
4.3.4. Ticari Mallar.....	21
4.3.5. Diğer Stoklar	22
4.3.6. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-).....	23

4.3.7. Verilen Sipariş Avansları	24
5. MALİ TABLOLAR	26
5.1. Mali Tabloların Tanımı	26
5.2. Mali Tablo Standartları ve Uygunluğu.....	26
5.3. Temel Finansal Tablolar.....	31
5.3.1. Bilanço	31
5.3.2. Bilanço Çeşitleri.....	42
5.3.3. Gelir Tablosu.....	44
5.4. Ek Finansal Tablolar	54
5.4.1. Fon Akım (Akış) Tabloları	54
5.4.1.3. Nakit Akım (Akış) Tablosu.....	57
5.4.2. Kar Dağıtım Tablosu.....	57
5.4.3. Öz kaynak Değişim Tablosu	57
5.4.4. Satışların Maliyeti Tablosu	58
6. STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİNİN MALİ TABLOLARA ETKİSİ 59	
6.1. Değerleme Kavramı ve Değerlemenin Amacı	60
6.2. Ortalama Maliyet ve FIFO Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Analizi	61
6.2.1. Üretime Sevkin Stabil Olduğu Durumda Yöntemler	61
6.2.2. Üretime Sevkin Artan Olduğu Durumda Yöntemler	72
6.2.3. Üretime Sevkin Azalan Olduğu Durumda Yöntemler	81
6.2.4. Üretime Sevk miktarlarının farklı olduğu durumlarda yöntemlerin karşılaştırılması ve mali tablolara etkisi.....	89
7. MALİ TABLOLARIN YORUMLANMASI VE ANALİZİ.....	118
7.1. İçeriğine ve Tekniklerine Göre Mali (Finansal) Analiz Türleri.....	119
7.1.1. Karşılaştırmalı Analiz/ Yatay Analiz.....	120
7.1.2. Yüzde Yöntemi Analizi/ Dikey Analiz	121
7.1.3. Trend (Eğilim Yüzdeleri) Analizi/ İndeks Analiz.....	122
7.1.4. Rasyo Analiz/ Oran Analizi	123
7.1.5. Likidite Oranları.....	124
7.1.6. Finansal (Mali) Yapı Oranları.....	124
7.1.7. Faaliyet Oranları	125
7.1.8. Karlılık Oranları	126
7.2. Mali Tablolar Analizi Uygulamasına Tofaş Türk A.Ş Örneği.....	127
7.2.1. Dönen Varlıklara İlişkin Analizler.....	128
7.2.2. Stoklara İlişkin Analizler	130
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	142
KAYNAKLAR	149

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1. Bilanço çeşitleri	42
Şekil 5.2. Gelir tablosu çeşitleri	52
Şekil 5.3. Ek finansal tablolar	54
Şekil 5.4. Fon girişi ve çıkışı sağlamayan gelir ve giderler	56
Şekil 6.1. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması.....	69
Şekil 6.2. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre toplam maliyetlerin karşılaştırılması	70
Şekil 6.3. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda ortalama maliyet ve fifo'ya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması	70
Şekil 6.4. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifo'ya göre maliyetinin karşılaştırılması.....	71
Şekil 6.5. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifo'ya göre karşılaştırılması.....	71
Şekil 6.6. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması.....	79
Şekil 6.7. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre toplam maliyetlerin karşılaştırılması	79
Şekil 6.8. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda ortalama maliyet ve fifo'ya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması	80
Şekil 6.9. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifo'ya göre maliyetinin karşılaştırılması.....	80
Şekil 6.10. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifo'ya göre karşılaştırılması.....	81
Şekil 6.11. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması.....	87
Şekil 6.12. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifo'ya göre toplam maliyetlerin karşılaştırılması	87
Şekil 6.13. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda ortalama maliyet ve fifo'ya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması	88
Şekil 6.14. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifo'ya göre maliyetinin karşılaştırılması	88
Şekil 6.15. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifo'ya göre karşılaştırılması.....	89
Şekil 7.1. Dönen varlıkların aktife oranının dikey analizi	128
Şekil 7.2. Dönen varlıkların yatay analizi	129

Şekil 7.3. Dönen varlıklara stokların dikey analizi	131
Şekil 7.4. Stokların aktife oranının dikey analizi	132
Şekil 7.5. 2014-2018 yılları arasında stokların yapısı.....	134
Şekil 7.6. Stok içindeki kalemlerin dikey oranları	135
Şekil 7.7. Stokların yatay analizi	137
Şekil 7.8. Yıllara göre satış ve stoklardaki değişimler ve değişim oranları	138

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Aralıklı envanter yönteminde muhasebe kaydının gösterilmesi.....	17
Tablo 4.2. Sürekli envanter yönteminde muhasebe kaydının gösterilmesi.....	18
Tablo 4.3. 15 Stoklar bölümünde bulunan hesaplar ve kodları.....	19
Tablo 4.4. İlk madde ve malzeme kaydının muhasebeleştirilmesi	20
Tablo 4.5. 151 Yarı mamuller- üretim hesap kaydının muhasebeleştirilmesi	20
Tablo 4.6. 152 Mamuller hesap kaydının muhasebeleştirilmesi.....	21
Tablo 4.7. Satış öncesi 153 Ticari mallar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi.....	22
Tablo 4.8. Satış sonrası 153 Ticari mallar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi.....	22
Tablo 4.9. 157 Diğer stoklar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi	23
Tablo 4.10. 158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesap kaydının muhasebeleştirilmesi ilk kayıt.....	24
Tablo 4.11. 158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesap kaydının muhasebeleştirilmesi son kayıt	24
Tablo 4.12. 159 Verilen sipariş avansları hesap kaydının muhasebeleştirilmesi.....	25
Tablo 5.1. İşletme ayrıntılı bilanço tipi.....	33
Tablo 5.2. İşletme ayrıntılı gelir tablosu	47
Tablo 6.1. H firmasına ait stok kartı	62
Tablo 6.2. H firmasına ait stok hareketleri.....	72
Tablo 6.3. H firmasına ait stok hareketleri.....	81
Tablo 6.4. Stabile göre artan sevk durumunda değişim.....	91
Tablo 6.5. Artana göre azalan sevk durumunda değişim.....	93
Tablo 6.6. Stabile göre azalan sevk durumunda değişim.....	95
Tablo 6.7. H işletmesine ait mali tabloların karşılaştırılması.....	98
Tablo 6.8. H işletmesine ait örnek bilanço (Fifo yöntemi)	99
Tablo 6.9. H işletmesine ait örnek bilanço (Ortalama maliyet yöntemi).....	100
Tablo 6.10. Örnek nakit akım tablosu	109
Tablo 6.11. Öz kaynak değişim tablosu örneği.....	114
Tablo 6.12. Satışların maliyeti tablosu örneği	116
Tablo 7.1. Borç ödeme gücünü ölçmede yaygın olarak kullanılan oranlar	124
Tablo 7.2. Finansal (mali) yapı oranlar	125
Tablo 7.3. Faaliyet Oranları	126
Tablo 7.4. Karlılık Oranları.....	127

Tablo 7.5. Yıllara göre stok yapısı	133
Tablo 7.6. Stoklardaki değişimin yatay analizi	136
Tablo 7.8. Yıllara göre stok faaliyet oranları	139

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar aşağıda açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar,
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VUK	Vergi Usul Kanunu
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
AB	Avrupa Birliği
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
SPK	Sermaye Siyaseti Kurulu
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
SDK	Sigorta Denetleme Kurulu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
KGK	Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
TMS 2	Stoklar Standardı
FİFO	İlk Giren İlk Çıkar
LİFO	Son Giren İlk Çıkar
NİFO	İlk gelecek olan ilk çıkar
HİFO	En yüksek fiyatlı ilk çıkar
TMBK	Ticari Mallar Borç Kalanı
DB	Dönem Başı Mal
D.İçi A.	Dönem İçi Alışlar
A. Gid.	Alış Giderleri
A. İsk.	Alıştan İskontolar
A. İad.	Alıştan İadeler
Mal Nok.	Mal Noksanlığı
Değ. Düş. Uğ. Mal	Değer Düşüklüğüne Uğrayan Mal
STMM	Satılan Ticari Mal Maliyeti
DSMM	Dönem Sonu Mal Mevcudu

Sat. İad,	Satıştan İade
Y.İçi Sat.	Yurt İçi Satışlar
STMMBT	Satılan Ticari Mal Maliyeti Borç Toplamı
KASİ	Kardan Arındırılmış Satıştan İadeler
KDV	Katma Değer Vergisi
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (TR)
GCASA	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (ENG)
TDMS	Tek Düzen Muhasebe Sistemi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
FASB	Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
US-GAAP	Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IAS	Uluslararası Muhasebe Standartları
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (ENG)
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (TR)
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
GKGMİ	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
GKGDS	Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları
KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
BDK	Bağımsız Denetim Kuruluşları
TMS 1	Finansal Tabloların Sunuluşu Standartı
TMS 7	Nakit Akış Tabloları Standartı
NİS	Net İşletme Sermayesi
SMM	Satılan Mal Maliyeti
DSS	Dönem Sonu Stok
Ü.Sevk	Üretime Sevk
KVYK	Kısa Vadeli Yabancı Kaynak
UVYK	Uzun Vadeli Yabancı Kaynak
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
A.Ş	Anonim Şirketi

1. GİRİŞ

Her geçen gün globalleşen dünyamızda ekonomik denge ve koşullar da sürekli değişim göstermektedir. Bu değişime uyum sağlayabilen işletmelerin piyasadaki varlığını sürdürebildiği bilinen bir gerçektir. Rekabetin yüksek olduğu bir piyasaya sahip olan sanayi işletmeleri taleplere hızlı cevap vermeli ve aynı zamanda finansal yapısının takip ve kontrolünü sağlayabilmelidir. Bu nedenle işletmelerin üretim planlamalarının ve üretim maliyetlerinin oldukça büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Üretim işletmelerinde üretimin kesintiye uğramaması, gelen taleplere hızlı cevap verebilmek ve değişken piyasa koşullarındaki fiyat dalgalanmalarından etkilenmemek amacıyla hammadde, yarı mamul ve mamullerini belli bir düzeyde elinde bulundurmalıdır. Elinde bulundurduğu bu emtialar işletme bünyesinde stok adı ile yer alırlar.

Stoklar işletmeler için üretim süreci açısından önemli olduğu gibi işletmenin mali tablolarında da yer alarak finansal açıdan da önemli bir yere sahiptir. Stokların mali tablolara yansıtılması muhasebe fonksiyonu ile değişimlerinin, değerlerinin ve maliyetlerinin kayıt altına alınması ile mümkündür. Bu nedenle kayıtlara geçen değerlerin gerçeği yansıtması ve şeffaflığı oldukça önemlidir. Çünkü işletmenin mali tabloları işletmenin başarısını değerlendirmek için bir unsur olarak kabul edilmesinin yanında işletme yatırımcıları, ortakları ve finansörleri açısından değerlendirme ve karar almada dayanak noktasıdır. Muhasebe sistemi ve sunulan mali tablolar bazı yasa ve hükümlerle kurallara bağlanmış ve standartlaştırılmışlardır.

Bu çalışmada stok ve muhasebe hakkında genel bilgiler verilmiş olup, stokların muhasebe kayıtlarında ne şekilde yer aldığı ve stok değerlendirme yöntemlerinin mali tablolara etkisi incelenmiştir. Stok değerlendirme yöntemleri örnek bir işletme verileri kullanılarak karşılaştırılmış ve mali tablolarda farklılıklara neden olup olmadığı tartışılmıştır. Son olarak da imalat sanayiinde faaliyet gösteren Tofaş Türk Otomobil Fabrikası AŞ'nin mali tabloları detaylı bir şekilde incelenmiş ve mali verilere statik ve dinamik analiz teknikleri uygulanmıştır.

2. STOK

Stok, bir ticari işletmenin ticari faaliyetinin sürekliliğini sağlamak ve kar elde etmek için satış amacı ile elinde bulundurduğu ticari mallar, ürettiği malın üretim prosesi esnasında kullanmak veya ilerleyen zamanlarda lazım olacağını düşünerek edindiği hammadde ve malzeme, yarı mamuller, ürettiği mamuller, ticari mallar, yandaş ürünler, hurda gibi 12 aydan az zamanda kullanılması planlanan veya 12 ay içerisinde nakde dönüştürülebileceği öngörülen kalemlerden oluşmaktadır (Akgüç, 1995; Demirel, 2009; Kieso vd., 2016).

İşletmelerde stok kalemlerinin farklılığı ve hacmi işletmelerin niteliğine göre farklılık göstermektedir. Bir fiziki varlığın stok kavramı altında yer alabilmesinde, bu varlığın neden elde bulundurulduğu önemli bir rol oynamaktadır. Bundan dolayı bir varlık bir işletmede stok olabilirken, bir diğerinde duran varlık veya gider olabilmektedir (Akgüç, 1995). Örneğin, ofis mobilyası satan bir işletmede, satışa hazır durumdaki çalışma masasını, işletme stok hesabında izlerken, bu çalışma masasını satın alan işletme, aldığı masayı demirbaşlar hesabında izlemektedir. Örnekten de anlaşılacağı gibi, bir işletme için ürün stok olurken, bir diğer işletme için duran varlıktır (Örnek, 2014). Bunların dışında stok kısmında bulunması gereken diğer mallar da aşağıdaki gibi listelenebilir.

- Aracıya gönderilen ve henüz satılmamış mallar,
- İşletmelerin diğer şubelerine gönderilen mallar,
- Tüketici tarafından satın alınmış fakat henüz teslim edilmemiş sevkiyatı devam eden mallar.

Diğer bir ifade ile stok, ileride doğabilecek gereksinimleri karşılamak için, optimum stok miktarının, işletmenin işlem hacmi ve mali durumu göz önünde bulundurularak, stok miktarlarının belirlenmesini ve sürekliliğini kapsar (Akgüç, 1989).

Stok tutmak, üretim firmalarının maliyetlerini arttıran bir unsurdur. Diğer maliyetler gibi stok maliyetleri de iyi takip edilmelidir. Hem üretim talebine cevap verecek miktarda stoğun bulundurulması aynı zamanda da bu stoğun elde bulundurulma masraflarının minimum seviyede olması hedeflenmelidir.

2.1. Stok Neden Tutulur?

Stok üretimin devamlılığını, talebin karşılanmasını olanaklı kılar. Stok tutma nedenleri kısaca üç madde de sıralayabilir (Demirel, 2009).

- Hızlı talep karşılama
- Üretimin kesintiye uğramasını önleme
- Spekülasyonlar

2.1.1. Hızlı Talep Karşılama

Gelecek taleplere karşı stok tutulur. Oluşan talebe hızlı bir şekilde cevap verilir (Akgüç, 1989).

2.1.2. Üretimin Kesintiye Uğramasını Önleme

İşletmenin ön görüde bulunmadığı müşteri taleplerini karşılayabilmesi gerekmektedir. Bu talepleri karşılamak için üretimde gerekli olan ve mamulü oluşturan unsurların tedarik edilmiş olması gerekmektedir. Mamul için gerekli olan unsurların herhangi birinin eksik olması üretimin kesintiye uğramasına neden olacaktır. Bu nedenle işletme ön görüde bulunmadığı taleplere karşı hazırlıklı olmalı ve üretimini aksatmayacak ölçüde stoğu elinde bulundurmalıdır. Diğer taraftan işletmenin elinde bulunduracağı stok ön görüde bulunmadığı talepleri karşılamak için önemli olduğu gibi aynı zamanda üretimde ortaya çıkabilecek olumsuz koşullar için de önemlidir (Kiraci, 2009).

2.1.3. Spekülasyonlar

Ticari işletmeler üretim prosesinde kullandığı hammadde veya yandaş ürünlerin kısa zaman içerisinde fiyat dalgalanması yaşayacağı öngörüsünde bulunabilir ve bu fiyat dalgalanmalarından korunmak için, stok tutmayı tercih edebilirler (Akgüç, 1989).

Stoklar gerek miktar gerek maliyet açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle iyi yönetilmeli ve takip edilmelidir. Çünkü işletmenin üretimini ve üretim neticesinde elde ettiği mamullerini direkt etkilemektedir. İşletmenin devamlılığını sürdürebilmesi için iyi bir stok yönetimi sağlanmalıdır. Stok yönetiminin avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır.

2.2. Stok Yönetiminin Avantajları

* Üretimin düzenli ve sürekli devamını sağlar. Böylece hammadde ya da ürün eksikliğinden dolayı üretim süreci duraksamaz veya aksamaz.

* Gereksinimler doğru tespit edilip, yönetildiğinde finansal yönetim etkinliğini artırır.

* Talebe cevap verme ve satış aşamalarının düzenli olması stok maliyetini azaltmaktadır.

* Maliyet muhasebesi daha rahat yapılır.

* Üretim süreçleri gerçeğe daha yakın olur ve yönetilmesi kolaylaşır.

* Malzeme ve ürün kaybı en aza indirilir (Bozkurt, 2014).

2.3. Stok Yönetiminin Dezavantajları

* Stok bulundurmaya depolama maliyetlerini atırabilir. Depolama maliyeti bir kalem olarak finansal tablolara yansır.

* Stoklara bağlanmış para/nakit diğer kaynaklar için kullanılamaz.

* Depolanan ürünün piyasa değeri düştüğünde maliyetine yakın, bazen de maliyetin altında elden çıkartmak gerekebilir.

* Eğer hammadde fiyatı sabit değilse hammaddeyi yüksek fiyattan stoğa alma ve zarar etme ihtimali ortaya çıkar (Aksoy ve Yalçın, 2008).

Bir işletmede üretimi yapılan mamul ve bu mamulün ortaya çıkış sürecinde kullanılan diğer mamul ve malzemeler stok kavramı altında bulunmaktadır. Stoklar da

varlıkların mevcut miktarı veya maddi değeri ile ölçülebilmektedirler. Stoklar, mamuller, yarı mamuller ve hammadde olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır (Akgün, 2012). Üretim sürecinde birbirini izleyen işlemlerin farklı üretim hızlarına sahip olması üretimde dengeyi sağlamak için yarı mamul stoğunun önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Üretim hızlarının dengelenmemesi, zaman kayıplarına ve üretim prosesinin bazı noktalarında ürün birikimine sebep olmakta ve bunun sonucunda üretime ait maliyet artmaktadır.

Oluşabilecek sipariş hacmi açısından işletme yönetiminin bir tahminde bulunması gereklidir. Fakat bu tahminlerde yanılmalar olabilir. Gerçekleşen talep ile tahmin edilen talep arasında oluşan farkı stoklar ile ortadan kaldırmak mümkündür (Tanyaş ve Baskak, 2003). Tahminlerde ki yanılmaların doğuracağı zararlar stok yönetimi ile minimum seviyeye indirilebilmektedir. Mevsimlik mal üretimi yapan işletmelerde mevsimsel dalgalanmalardan, hammadde, mamul ya da yarı mamul temininde yaşanabilecek sıkıntı ve fiyat dalgalanmalarından etkilenmemek için ve üretimin devamlılığı, istikrarlı bir şekilde sürdürülebilmesi için stok tutulması gerekmektedir (Bozkurt, 2014).

2.4. İşletmeler Açısından Stok Politikası

İşletmenin stoklar ile ilgili amacı, gerekenden fazla ya da az stoğu ortadan kaldırmaktır. Yapılan değerlendirmede stok miktarı optimum seviyede iken aniden çok az yada çok fazla miktara dönüşebilir. Piyasaların genel gidişatı negatif yöne döndüğünde, işletme yöneticileri satış hacminde daralma, dolayısı ile üretimde düşüş ile karşılaşabilirler. Üretimdeki düşüş malzeme ihtiyacının da azalmasına neden olacaktır. İhtiyaç duyulan malzeme var olan piyasa koşullarında daha düşük fiyat ile temin edilebileceğinden işletme açısından maliyetin de düşmesini sağlayacaktır. Negatif eğilimli bu piyasada işletmenin malzeme alımı yaptığı tedarikçi firmanın stoklarındaki fazlalık tedarikçi firmaya artı bir maliyet yükleyeceğinden tedarikçi firma kar marjını düşürerek stoklarını eritme yoluna gidecektir. İşletme böylece gereken miktarda ki malzemeyi daha uygun fiyata temin etmiş olacaktır. Yüksek fiyata alınan malzemeler kullanılmadan stok da dursa dahi bir kayba neden olacaktır.

Bu faktörler göz önünde bulundurularak işletme stok politikasını belirlemeli Ne zaman? Hangi miktarda? sipariş verilmeli soruları değerlendirilerek, maliyeti minimum seviyede tutabilecek kararlar alınmalıdır. Faaliyetin devamlılığının sağlanması için minimum stok miktarı ürün ve satış hacminin planlanması ile belirlenmektedir. Enflasyonist zamanlarda temel üretim maddesi ve malzeme temini ile bunların stoklanması konusunda daha dikkatli davranılmalıdır. İşletme enflasyon parametrelerini değerlendirerek stok politikalarını oluşturmalıdır. Güçlü bir stok kontrolü için hangi kalemlerde kontrolün artırılacağı, her kalemin tedarik ve üretime sevk emirlerinin ne zaman çıkarılması gerektiği, üretim sipariş miktarının doğru tespit edilmesi gereklidir ki optimum denge sağlanabilsin (Bozkurt, 2014; Erdoğan ve Saban, 2010).

2.5. Stokların Sınıflandırılması ve Stok Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar

2.5.1. Stokların Sınıflandırılması

Üretim sonrasında elde edilen ürünler, hammadde ve üretim için gerekli diğer maddi varlıklar stoğu ifade etmektedir. Terminolojik olarak stok kelimesi ile ifade edilmeye çalışılan kalemlerin özellikleri aynı değildir. Stokta bulundurulma nedenleri farklı olduğu gibi aynı zamanda farklı durumlara hitap etmektedirler. Farklı özelliklere sahip bu stokların yönetimi için ilk akla gelen işleyişi kolaylaştırıcı işlem mevcut malların düzenli bir şekilde tasnif edilmesidir (Nikolai vd., 2009). Genel hatlarıyla stokları proses stokları ve proses öncesi stoklar olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Proses stokları, işletme stokları ve emniyet stokları alt başlıklarını içeren stoklar fonksiyonlarına göre gruplandırılırken; proses öncesi stoklar ise hammadde, yardımcı maddeler, organizasyon malzemeleri, yarı mamul ürünler ve devir hızı düşük stoklar gibi kalemleri içeren üretim sürecindeki durumlarına göre gruplandırılmaktadır (Demirel, 2009; Örnek, 2013).

2.5.2. Stok Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar

Stok yönetimi bir karar verme sürecidir. Stok yönetimi ile ilgili alınan kararlar maliyetleri de etkilemektedir. Stoğun doğru yönetilmesi bazı maliyet kalemlerini

azaltırken, yanlış alınan kararlar bazı maliyet kalemlerini de arttırmaktadır. Alınan kararlar sadece maliyetleri değil zaman ve miktar kavramlarını da etkileyen bir faktördür. İşletmenin hangi aralıklarla? Hangi miktarda? sipariş verilmeli sorularına, toplam maliyeti minimum seviyeye indirebilecek en optimum cevapları bulması gereklidir. (Demirel, 2009; İbiş, 2005). Etkin bir stok yönetimi için sorgulanması gereken hususlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

a) Stok hareketleri gözlemlenmeli ve kayıt altına alınmalıdır. Kayıtların kim tarafından tutulacağı, hangi bilgileri içereceği, nerede ve ne zaman kaydedileceğine karar verilmelidir.

b) İşletmenin stoklarını oluşturmak için fonlamayı ne şekilde yaptığını ve yapılan stok yatırımının karlı olup olmadığı sorgulanmalı, satışların stokların ne kadarı ile karşılandığı analiz edilerek stok devir hızının yüksek olması hedeflenmelidir.

c) Stokların fiziki olarak hangi miktarda, nereye ve ne zaman stoklanacağı konusunda fizibilite ve analiz yapılmalıdır.

2.6. Stokların Kontrol Altında Tutulması

Endüstriyel işletmelerde çok sayıda ve farklı tutarlarda stok unsurlarına nihai ürün işlemleri için ihtiyaç duyulmaktadır. Bu stok unsurlarının pratikte takip edilmesi çok zorlayıcı olduğu kadar karmaşık da olabilmektedir. Diğer bir tabirle, üretim sürecinde aksama olmaması için stokta mevcut olan kalemlerin ihtiyaç duyulduğu anda hazır olması ve bu işlemin düşük maliyetli yapılması gerekmektedir.

Geçmişten günümüze kadar stokların kontrolü için birçok yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler geleneksel olarak sayma ve not etme ile başlamış görsel izleme ile devam ederek teknolojik gelişmelerin de etkisiyle günümüzde bilgisayar programları kullanılmak suretiyle elektronik olarak yapılmaktadır. Son kullanma tarihi çok kısa ve çok uzun olan stokların kontrol ve takip yöntemleri birbirinden farklıdır. Dahası, benzer alanda faaliyet gösteren aynı girdi ve çıktıyı kullanan firmalarda stokların takip yöntemleri arasında farklılık olabilmektedir. Her ne kadar benzer girdi ve çıktılar kullanılsa da endüstriyel niteliği ne olursa olsun farklı işletmeler tarafından benzer türden stok kontrol yöntemlerinin tercih edilmesi yanlış bir uygulama olarak

kabul edilmektedir. Kısaca, optimum özellikte tercih edilebilecek bir yöntem yoktur. Bunun nedeni, yöntemler her zaman spesifik durumlara göre oluşturulurlar. Bir kontrol yönteminin birden fazla endüstri kolunda uygulanamamasının temel nedeni, ihtiyaç duyulan temel madde, yardımcı unsurlar ve diğer malzemelerin nicelik ve nitelik açısından birbirinden farklı öneme sahip olmasıdır. İşletmelerde büyük bir oranda farklı hammadde ve yardımcı unsurlara ihtiyaç duyulmasından dolayı stok takiplerinde kontrol altında tutulması gereken kalem sayısı değişmektedir. Bu nedenle, bir işletmenin birden fazla stok kontrol yöntemi bulundurması zorunluluk teşkil etmektedir (Sevilengül, 2001).

Stokların takip edilip kontrol altında tutulmasındaki amaç, ihtiyaç duyulan malzemenin istenildiği anda hazır bulundurulması ve bunun da düşük maliyetli yapılmasıdır. Stok mallarının düşük maliyetle kontrol altında tutulması, maliyeti artıran farklı etkenlerin tespit edilip bunların dengelenmesi ile gerçekleştirilebilir (Aksoy ve Yalçiner, 2008).

Hemen hemen tüm firmalar hacmine, firma politikasına, ürün yelpazesine, maddi kaynaklarına ve bunlarında dışında mevcut olan diğer etkenlere göre oluşturulan bir stok kontrol sistemi kullanmaktadır. Firmaların tercih ettiği sistemde kullandığı yöntem geleneksel sayma yöntemi olabileceği gibi yazılım tabanlı karmaşık bilgisayar programları da olabilmektedir. Herhangi bir firma kullanacağı stok kontrol sistemini tercih ederken yukarıda bahsedilen etkenlerle birlikte haberleşme, kayıt ve çalışanların imkanlarını da göz önüne almaktadır.

2.7. Stok Maliyetlerinin Belirlenmesi

Stok kontrol sistemlerinde tercih edilen yöntemlerde etkili olan faktörler yukarıda anlatılmıştır. Stok yönetiminin her kademesinde mevcut olan kalemler ekonomik açıdan önemlidir ve stok maliyetini etkilemektedir. Stok maliyeti açısından önemli olan kalemlerden bazıları, satın alımlardan doğan her tür maliyet, girdinin çıktıya dönüşümü sürecinde oluşan maliyet ve elde bulunan veya sonradan ortaya çıkan stokların elde edilmesi sırasında oluşan maliyettir (Gürdal, 2013).

Satın alma maliyeti toplam stok maliyeti açısından büyük bir paya sahiptir. Satın alma maliyetleri hesaplanırken alış tutarı, iadesi mümkün olmayan her türlü vergiler, sevkiyat ve lojistik masrafları ve her türlü malzeme ya da hizmet alımından doğan diğer masraflar maliyeti artırıcı kalem olarak dikkate alınmaktadır (Sönmez, 2003). Diğer taraftan bu tutarlar üzerinde yapılan ıskontolar ve diğer her türlü indirim maliyeti düşürücü kalemlerdir. Stokların vadeli alınması durumunda vade farkından doğan masraflar finansman gideri olarak kayıtlara geçmektedir. Bu gider stok maliyetinde etkili olmamaktadır (Demir, 2012).

Çalışan işçilere ödenen giderler ve üretim için kullanılan genel giderlerin toplamı dönüştürme maliyeti olarak bilinmektedir. Üretim maliyeti olarak da bilinen dönüştürme maliyeti ürünler arasında dengeli bir şekilde paylaşılır. Bir üretim prosesinden aynı anda çok sayıda ürün çıkabilmektedir. Birbirinden farklı ürünlerin veya bir temel ürün bir de yardımcı ürünün elde edildiği durum buna bir örnektir. Birden fazla çıkan ürünlerin hammadde ve üretim maliyetleri ayrı ayrı hesaplanmadığı durumlarda, firma toplam maliyeti ürünler arasında dengeli bir şekilde dağıtır. Bu noktada çok önemli olmasa da yan ürün maliyetinin de üretim maliyeti üzerinde etkili olduğundan söz etmek gerekmektedir (Civelek, 2002; Üstün ve Bozok, 1996).

2.8. Hizmet Sunan İşletmelerde Stok Maliyeti

Üretim işlemlerinden farklı olarak hizmet sunan işletmelerde stok maliyeti hesaplanırken hizmetin sunulmasında direk görev alan personele ödenen ücretler ve hizmetin sunulması ile doğrudan ilişkili genel yönetim giderleri dikkate alınmaktadır. Hizmet işletmesinin farklı birimlerinde görev alan hizmet sunumu ile ilgili doğrudan alakası bulunmayan satış ve muhasebe gibi birimlerdeki çalışanların genel giderleri maliyet hesaplamasına dahil edilmemektedir (Bayazıtlı vd., 2006; Güngörmüş ve Boyar, 2008; Kurtuluş ve Koray, 2012).

3. MUHASEBE

3.1. Muhasebenin Tanımı

Muhasebe denilince ilk olarak işletmelerin parasal konularını belirli bir düzen içerisinde kaydeden sistem akla gelmektedir. Daha geniş anlamda muhasebe, bir işletmeye ait mali nitelikteki işlemleri yetkili organlar tarafından önceden belirlenmiş standart ve kurallar çerçevesinde kayıt altına alan, sınıflandıran ve bunları mali raporlara dönüştürerek yorumlayan bir sistemdir (Güvemli, 2011; Kotar ve Dokur, 2002; Sevilengül, 2001). Kayıt yapılırken ilk olarak söz konusu firmanın maddi varlıkları ve bunların kaynakları saptanarak sistemde gösterilir. Sistemde gösterilen her varlık belgelere dayandırılmak zorundadır. Bu belgelerin güvenilirliğini kontrol etmek ve doğruluğunu araştırmak da muhasebenin görevlerinden birisidir (Üstünel, 1996). Belgelere dayandırılan varlıkların ve kaynakların firma tarafından nasıl kullanıldığı takip edilmelidir. Kaynak aktarımları ile ilgili gerçekleşen işlemlerin kayıtları tutulmalıdır. Bunları muhasebenin bir fonksiyonu haline getiren ise maddi olarak ifade edilebilmeleri ve finansal özellikte olmalarıdır (Hiçşaşmaz, 1974; Sevilengül, 2001). Örnek olarak; ürün ve hizmet temin edilmesi veya satışa sunulması, müşterilere kredi imkanı sağlanması, firmanın avantajlı bir şekilde kredi ve borç alabilmesi, alacakların tahsili ve borçların ödenmesi verilebilir Muhasebenin yukarıda bahsedilen fonksiyonu dışında diğer iki fonksiyonu, kaydı yapılan dataların tasnifini ve raporlanmasını kapsamaktadır. İşletmelerin kayıt altına aldığı tüm mali veriler muhasebe işlemlerini zorlaştırmaktadır. Bu sebepten, belgelere dayandırılarak sisteme kaydedilen mali nitelikteki işlemlerin ilgili hesap gruplarına tasnif edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde muhasebe işleri kolaylaşmakta ve elde mevcut olan mali bilgiler rahatlıkla kullanılabilir hale gelmektedir. Bu kolaylaştırıcı kayıt ve gruplama işlemleri, işletmenin kayıtlarının tutulduğu tarihteki finansal durumunu ve bu durumun ne şekilde elde edildiğine dair verileri de kapsamaktadır (Örten, 2000; Sevilengül, 2001).

Muhasebe, kayıtlama ve gruplama sistemiyle elde edilen verilerin bu verilere ihtiyaç duyanlara işletmenin mali durumu hakkında doğru ve güvenilir bilgi sunma amacı taşır (Sevilengül, 2011). İşletmede alınacak yatırım kararları ve işletmeye yatırım yapacak ve finans sağlayacak dış unsurların işletmeyi mali açıdan

değerlendirebilmesinde bu doğru ve güvenilir bilgiler dikkate alınmaktadır. Bu bilgiler kullanıcılara mali tablolar ile beyan edilir. Mali tablolar işletmenin varlık ve kaynaklarının ne şekilde elde edildiğinin, mali yapısının, finansal durumunun raporlanmasıdır. Muhasebenin son fonksiyonu da elde edilen raporlardan analiz yapma ve yorumlayabilme evresidir (Sevilengül, 2001).

3.2. Muhasebenin Tarihsel Gelişimi

Ekonomik hayatın var olması ile birlikte insanların hesap tutma isteği de ortaya çıkmış ve zaman içerisinde ekonomiye paralel olarak gelişim göstermiştir. Ekonomi genişledikçe bununla birlikte hesap işlemleri de değişmiş ve çeşitlenmiştir. İlk zamanlarda basit olan hesap tutma zamanla daha detaylı ve karmaşık hale gelerek muhasebe kavramını ortaya çıkarmıştır. Muhasebe kavramının ortaya çıkışından günümüze kadar muhasebe üzerinde çok farklı teori ve uygulamalar geliştirilmiştir. Bu teori ve uygulamaların gelişmesi neticesinde mevcut muhasebe sistemi bugünkü şeklini almıştır (Sevilengül, 2001).

Muhasebenin tarihçesi ile ilgili yapılan araştırmalara (Gökgöz, 2011; Sevilengül, 2001) göre Türkiye de muhasebe 1850 yılında ticaret kanunu ile ilk defa düzenlenmiştir. Bu ticaret kanunu Fransa'ya ait ticaret kanununun dilimize çevirisi olduğundan Türkiye'de ki muhasebe uzun yıllar Fransa'ya ait muhasebe kanunlarının etkisi altında kalmıştır. Almanya'nın ticaretle ilgili kanununa dayanan 856 sayılı Ticaret kanunu 1926'da yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra Türkiye muhasebesinde Alman muhasebe kanunlarının etkisi başlamıştır. 1950 yılında yapılan vergi reformu ile Gelir vergisi, Kurumlar vergisi ve Vergi usul kanunları yürürlüğe girmiştir. 1956 da yenilenmek suretiyle tekrar yürürlüğe sokulan 6752 sayılı Ticaret kanununun, Türkiye muhasebesinin ilerlemesinde ciddi bir etkisi olduğu görülmektedir (Sevilengül, 2001).

3.3. Türkiye Muhasebe Standartlarının Gelişimi

Devlet öncülüğü ile başlatılan muhasebe standartlarının gelişmesinde uluslararası ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkeler örnek alınmıştır. Örnek alınan ülkelerden Fransa'ya ait mevzuat ve yayınların Türkiye muhasebe standartlarını

etkilemesiyle ilk ülke olduğu görülmektedir. Fransa'dan sonra standartlar üzerinde etkili olan diğer ülke de Almanya olarak karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen zaman içerisinde 1950 lere gelindiğinde aradaki ikili ilişkilerin gelişmesiyle Amerikan sisteminin etkisinde kalınmış ve bu etki 1980 li yıllara kadar devam etmiştir. Avrupa Birliğine (AB) tam üyelik başvurusunun yapıldığı 1987 yılından sonra AB'ye ait düzenlenmelerin etkisinde kalınmıştır. Yakın tarihte de uluslararası muhasebe standartlarının etkisinin devam ettiği bilinmektedir (Başpınar, 2005; Bayazıtlı vd., 2006; KGK, 2017; Örten vd., 2010; TMS 2, 2011).

Ülkemizde muhasebe uygulamalarının yönlendirilmesi “Türk Ticaret Kanunu” ve “Vergi Usul Kanunu” ile yapılmaktadır. Fakat bu kanunların yeterli olmadığı durumlarda, Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Sermaye Siyaseti Kurulu (SPK) ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) gibi yasal yetkisi bulunan bazı kamu kuruluşları yönlendirici ek çalışmalar yapabilmektedir. Bir kuruluş tarafından yapılan herhangi bir yönlendirici çalışma sadece o kuruluşa karşı sorumlu olan işletmeleri bağlamaktadır. TBB, SPK ve TMSK dışında İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu, Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Muhasebe Standartları Özel Daimi Komitesi, Sigorta Denetleme Kurulu (SDK), Maliye Bakanlığı Koordinatörlüğü'nde Kurulan Muhasebe Standartları Komisyonu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) da yönlendirici çalışma yapabilen kurumlardır (Başpınar, 2005; Bayazıtlı vd., 2006; Örten vd., 2010).

3.4. Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Açıklamaları

Firmaların muhasebe sistemleri kurulurken tekdüzen hesap planı kullanılmaktadır. Muhasebe verilerinin kayıt altına alınmasında tercih edilen sistemli bir şekilde hazırlanmış hesapların bulunduğu listeye tekdüzen hesap planı adı verilmektedir. Hesap yönetimleri hesap planında mevcut olan açıklamalarla gerçekleştirilir. 1994 yılında yürürlüğe giren tekdüzen hesap planı Türkiye'de ilk olarak büyük defter mükellefleri tarafından, günümüzde ise tüm mükellefler tarafından

kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Hesap planında tanımlanmış kodlamalar ve hesaplar hiçbir şekilde değişikliğe uğratılamaz. Diğer taraftan işletmelerin muhasebe kayıtlarını oluştururken istedikleri hesabı seçme hakları vardır. Hesap planında oluşturulan kodlamalar belirli bir sistemde ve mantıktadır. Hesap kodundaki ilk rakam hesap sınıfını, ikinci rakam hesap grubunu, üçüncü rakam da büyük defter hesabını temsil etmektedir (Sevilengül, 2001).

4. STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

4.1. Stok Değerleme Yöntemleri

İşletmeler tedarik ettikleri ve satışa sundukları malzeme ve ürünlerin kısaca varlıklarının dönem sonlarında gerçek değerlerini tespit edebilmek ve tablolarına gerçek değerleri ile yansıtılabilmek amacıyla değerlemeye tabii tutmaktadırlar. Stoklar, ortalama maliyet, ilk giren ilk çıkar (FİFO), son giren ilk çıkar (LİFO), standart maliyet, ilk gelecek olan ilk çıkar (NİFO), en yüksek fiyatlı ilk çıkar (HİFO), yenileme maliyeti (Piyasa Fiyatı), gerçek parti maliyet yöntemi (Has Maliyet), güvenlik stoklarını dikkate alan değerlendirme yöntemi (Temel Stok Yöntemi), piyasa fiyatı ve alış maliyetinden düşük olanı ile değerlendirme yöntemi olmak üzere birbirinden farklı birçok yöntemle değerlendirilmektedirler (Akdoğan ve Tenker, 2003; Güngörmüş ve Boyar, 2010; Marşap, 2014).

Bu bölümde, stok değerlendirme yöntemleri incelenmiş olup, TMS-2 Stoklar standardında da özel niteliğe sahip stoklar ile ikamesi mümkün olmayan stokların haricindeki stokların değerlemesinde iki yöntemden (FİFO ve ortalama maliyet) birinin kullanılabilmesinin belirtilmesi ve yapılan literatür araştırmasında (Boyar ve Güngörmüş, 2009; Gökçen ve Cebeci, 2016; Uyar, 2009; Uyar, 2008) ulaşılan nicel sonuçlar doğrultusunda ülkemizde en fazla kullanılan stok değerlendirme yöntemleri sırasıyla kısaca açıklanmıştır.

4.1.1. Ortalama Maliyet

Ortalama maliyet, basit ortalama maliyet, tartılı (ağırlıklı) ortalama maliyet ve hareketli ortalama maliyet olmak üzere üç yöntemden oluşmaktadır. Bu üç yöntemden tartılı ortalama maliyet (periyodik, dönemsel, ağırlıklı diye de adlandırılır) yönteminde, birim maliyetler her yeni girişten sonra değil belirli bir dönem için hesaplanır. Her ayın sonu, üç ayda bir veya yıllık olarak hesaplanabilir. Kümülatif olarak hesaplandığı için genelde ağırlıklı ortalama olarak adlandırılmaktadır. Hareketli ortalama maliyet yönteminde her bir satın alma işleminden sonra ortalama birim maliyet yeniden hesaplanır ve hesaplanan birim maliyet imalata verilen ve stokta kalan malzemeler için kullanılır. Hareketli ortalama maliyet yöntemini tercih edebilmek için

işletmenin sürekli envanter yöntemini kullanıyor olması gerekmektedir. Basit ortalama maliyet de ise ilk madde ve malzemelere bir ortalama fiyat bulunur ve üretime gönderilen ve stokta kalan ilk madde ve malzemeler bu ortalama maliyete göre değerlendirilir. Ortalama birim maliyet hesaplaması aşağıdaki gibi yapılmaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 1998; Akdoğan ve Tenker, 2003; Gökçen vd., 2011; Güngörmüş ve Boyar, 2010; Sevilengül, 2001; Uyar, 2009).

$$\text{Ortalama Birim Maliyet} = \frac{\text{Toplam Alış Tutarı}}{\text{Toplam Alış Miktarı}}$$

4.1.2. İlk Giren İlk Çıkar (FİFO)

Yöntem olarak FİFO, İngilizceden tercüme edilerek dilimize “İlk giren ilk çıkar” anlamına gelen “First in first out” cümlesindeki kelimelerin baş harfleriyle adlandırılmıştır. FİFO, mevcut kullanılan stok değerlendirme yöntemlerinden en çok tercih edilenlerden biridir. Bu yöntemde, satışa sunulan ürünlerin maliyeti hesaplanırken tedarik edilen ilk malın maliyeti esas alınmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2003; Güngörmüş ve Boyar, 2010; Sevilengül, 2001).

FİFO yönteminde işletmenin üretim prosesinden elde ettiği ilk ürünlerin, stoktan ilk alınan madde ve malzemeler kullanılarak üretildiği kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle ilk madde ve malzemeler stoğa giriş sırasına göre üretimde kullanılmak üzere sevk edilmektedir. Bundan dolayı bu yöntemde üretilen mamullerin maliyet hesaplaması yapılırken sevk edilen ilk madde ve malzemenin alış fiyatları kullanılmaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 1998).

Bu yöntemde satın alması ilk gerçekleştirilen veya üretilen stok kaleminin ilk satıldığı ve dönem sonu stoklarının satın alması en son yapılan veya en son üretilen partilerden olduğu varsayılmaktadır (Gökçen vd., 2011). FİFO yöntemi raf ömrü oldukça kısa olan gıda maddelerinin ve modası hızlı geçen (teknolojik aletler gibi) ürünlerin stok hareketlerindeki değişimleri en iyi şekilde takip edilebilmesine olanak sağlamaktadır (Alfredson vd., 2005).

4.1.3. Son Giren İlk Çıkar (LİFO)

Yöntem olarak LİFO, , İngilizceden tercüme edilerek dilimize “Son giren ilk çıkar” anlamına gelen “Last in first out” cümlesindeki kelimelerin baş harfleriyle adlandırılmıştır. LİFO’nun Türkiye’de kullanımı 2004 Ocak ayında sonlanmıştır. Ancak seçilen stok değerlendirme yönteminin 5 yıl boyunca değiştirilemez hükmü uyarınca bu yöntemi kullanan işletmeler belirtilen süre sonuna kadar yöntemi kullanmaya devam edeceklerdir. (Akdoğan ve Tenker, 2003; Güngörmüş ve Boyar, 2010; Sevilengül, 2001).

FIFO yönteminin tam tersi olan bu yöntemde, satışa sunulan ürünlerin maliyeti hesaplanırken tedarik edilen son malın maliyeti esas alınmaktadır. Bu yöntem, üretime verilen ilk madde ve malzemelerin maliyetlerini en son fiyatlarla değerlemeye olanak verdiği için, fiktif kârların ortaya çıkmasını önleyerek avantaj sağlamakta, ancak enflasyon dönemlerinde ise dönem sonu stoklarının bilançoda gerçek değerleri ile gösterilmesine imkan vermemesi nedeni ile dezavantajlı olmaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 1998; Peker, 1988).

4.2. Stok Kayıt Yöntemleri

Stok kayıtlarının tutulmasında firmalar aralıklı ya da sürekli envanter yöntemini kullanmaktadırlar (Örten vd., 2010).

4.2.1. Aralıklı Envanter Yöntemi

Bu yöntem fazla sayıda ürün çeşitliliği ile hizmet veren firmalar tarafından kullanılmaktadır. Bilanço tarihinde, tekdüzen hesap planında 621 no’lu hesap olan Satılan Ticari Malların Maliyeti hesabını kullanmak zorundadırlar (Örten vd., 2010). Bu yöntemde satışa sunulan ticari ürünlerin maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır. Aralıklı envanter yönteminde kullanılan hesapların muhasebeleştirilmesi Tablo 4.1’de verilmiştir.

$$TMBK = DB + Diçi A + A Gid. - (A isk. + A iad. + Mal Nok. + Değ. Düş. Uğ. Mal)$$

$$STMM = TMBK - DSMM$$

$$STMM = [DB + Diçi A + A Gid. - (A isk. + A iad. + Mal Nok. + Değ. Düş. Uğ. Mal)] - DSMM$$

Burada, TMBK, 153 Ticari Mallar Borç Kalanı

DB, Dönem başı Mal

Diçi A, Dönem içi Alışlar

A Gid., Alış Giderleri

A isk., Alıştan Iskontolar

A iad., Alıştan İadeler

Mal Nok., Mal noksanlığı

Değ. Düş. Uğ. Mal, değer Düşüklüğüne Uğrayan Mal

STMM, Satışa Sunulan Ticari Malın Maliyeti

DSMM, Dönem Sonu Mal Mevcudunu temsil etmektedir.

Tablo 4.1. Aralıklı envanter yönteminde muhasebe kaydının gösterilmesi

Borç	153 TİCARİ MALLAR	Alacak
Dönembaşı Mal Mevcudu		
Alış Iskontoları		Alıştan İadeler
Dönemiçi Alışlar		Mal Noksanı
Alış Giderleri		Değer Düşüklüğü Mal

4.2.2. Sürekli Envanter Yöntemi

Ürün çeşidi az olan firmalar bu yöntemi kullanmayı tercih ederler. Sadece bilanço tarihinde değil dönem içinde tekdüzen hesap planında 621 nolu hesap olan Satılan Ticari Malların Maliyeti hesabını sürekli kullanırlar. Bu yönteme 621 nolu hesap tablosunun sürekli kullanılmasından dolayı sürekli envanter yöntemi adı

verilmiştir. Bu yöntemde satışa sunulan malların maliyet hesaplamaları aşağıdaki gibi yapılmaktadır (Örten vd., 2010). Sürekli envanter yönteminde kullanılan hesapların muhasebeleştirilmesi Tablo 4.2’de verilmiştir.

$$\text{TMBK} = \text{DB} + \text{Diçi A} + \text{A Gid.} + \text{Sat. İad.} - (\text{A isk.} + \text{A iad.} + \text{Mal Nok.} + \text{Değ. Düş. Uğ. Mal} + \text{Yiçi SAT})$$

$$\text{STMM} = \text{TMBK} - \text{DSMM}$$

$$\text{STMM} = \text{STMMBT} - \text{KASİ}$$

$$\text{STMM} = [\text{DB} + \text{Diçi A} + \text{A Gid.} + \text{Sat. İad.} - (\text{A isk.} + \text{A iad.} + \text{Mal Nok.} + \text{Değ. Düş. Uğ. Mal} + \text{Yiçi SAT})] - \text{DS Stok}$$

Burada geçen ifadelerin bir kısmı aralıklı envanter yönteminde verilmiştir. Aralıklı envanter yönteminde olmayıp sürekli envanter yönteminde kullanılan ifadelerin açıklamaları şu şekildedir;

Sat. İad, Satıştan iade

Yiçi SAT, Yurt içi satışlar

STMMBT, 621 STMM Borç Toplamı

KASİ, Kardan arındırılmış satıştan iadeler

Tablo 4.2. Sürekli envanter yönteminde muhasebe kaydının gösterilmesi

Borç	153 TİCARİ MALLAR	Alacak
Dönem başı Mal Mevcudu		Alış İskontoları
Dönemiçi Alışlar		Alıştan İadeler
Alış Giderleri		Mal Noksanı
		Değer Düşüklüğü Mal
		621 STMM Borç Toplamı
		(kârdan arındırılmış 600 Yiçi SAT.)

4.3. Stokların İzlendiği Hesaplar ve Muhasebeleştirme

Firmalar tarafından satılmak, tüketilmek veya üretilmek için elde edilen ve on iki ay içerisinde elden çıkarılması planlanan varlıklara stok denir ve hesap planında 15 kodu ile stoklar olarak isimlendirilir (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012; Savcı ve Badem, 2013). Alt başlık olarak 7 adet hesap içermektedir. Bu 7 adet hesap, kodları ile birlikte Tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3. 15 Stoklar bölümünde bulunan hesaplar ve kodları

Kod	Hesap Adı
150	İlk madde ve malzeme
151	Yarı mamuller – üretim
152	Mamuller
153	Ticari Mallar
157	Diğer Stoklar
158	Stok Değer düşüklüğü karşılığı (-)
159	Verilen sipariş avansları

Tabloda kodları ve isimleri verilen hesaplar aşağıda sırası ile açıklanmaktadır.

4.3.1. İlk Madde ve Malzeme

Firmaların hizmet verdiği alanda üretim yapmak amacıyla ihtiyaç duyduğu ve tedarik ettiği hammadde ve benzeri varlıkları kapsamaktadır. Bu hesap 150 kodu ile envanterde gösterilir ve üretici olan firmalar kullanmaktadır. Diğer varlık hesaplarına benzer çalışmaktadır. Firma hammadde vb. varlık tedarik ettiğinde borçlar kısmına, hammaddeyi üretim aşamasında gönderdiğinde de alacaklar kısmına kaydını yapmaktadır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Bir firma üretim aşamasında değerlendirmek üzere 380,000 TL tutarında hammadde tedarik etmiştir. Tedarik için ödenmesi gereken tutar firmanın banka hesabından karşılanmıştır. % 10 KDV değerinin olduğu göz önüne alınarak bu işlemin muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde yapılmaktadır (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. İlk madde ve malzeme kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç		Alacak	
150 İlk madde ve malzeme			
	380,000		
191 İndirilecek KDV		102 Bankalar	
	38,000		418,000

4.3.2. Yarı Mamuller ve Üretim

Üretime ait harcamaların yer aldığı hesaptır ve 151 kodu ile kodlanmıştır. Üretimi olan firmaların kullandığı bir hesaptır. Bu hesapta diğer hesaplarda olduğu gibi artışlar borç kısmına azalışlar da alacak kısmını yazılır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Üretimle uğraşan bir firma Haziran ayı boyunca 400,000 TL lik ilk madde ve malzeme ve 40,000 TL de çalışan giderinde bulunmuştur. Üretime ait genel giderin toplam harcaması 17,000 TL dir. Haziran bitiminde yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. 151 Yarı mamuller- üretim hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç		Alacak	
151 Yarı mamuller – üretim		711 Direkt ilk madde ve malzeme yansıtma hesabı	
457,000		400,000	
		721 direkt işçilik giderleri yansıtma hesabı	
		40,000	
		731 Genel üretim giderleri yansıtma hesabı	
		17,000	

4.3.3. Mamuller

Bir firmanın üretiminden elde edilmiş ve satılmak üzere hazır olan mamuller bu hesapta 152 kodu ile kaydedilir. 150 ve 151 kodlu hesaplardakinde olduğu gibi üretimi olan firmalar tarafından kullanılmaktadır. Aynı şekilde artışlar borçlar kısmına azalışlarda alacaklar kısmına yazılır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Firma Haziran ayı boyunca üretimini yaptığı yarı mamulün tutarı 340,000 TL dir. Haziran ayı sonunda satılmak üzere hazır bulunan yarı mamulün muhasebeleştirilmesi Tablo 4.6’da verildiği şekilde yapılmaktadır.

Tablo 4.6. 152 Mamuller hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç	Alacak
152 Mamuller 340,000	151 Yarı mamuller – üretim 340,000

4.3.4. Ticari Mallar

Üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın kar etmek amacıyla satılmak üzere tedarik edilen mallardır. Ticari firmalar tarafından sıklıkla kullanılan hesaplardandır ve 153 kodu ile gösterilmektedir. Hesabın aktif olmasından dolayı artışlar borçlar kısmına azalışlar da alacaklar kısmına yazılır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012). Bir firma 20,000 TL tutarında mal tedarik etmiştir. % 18 lik KDV tutarının da göz önüne alınmasıyla muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi yapılmaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Satış öncesi 153 Ticari mallar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç	Alacak
153 Ticari mallar 20,000	
191 indirilecek KDV 3,600	
	100 Kasa 23,600

Aynı firmanın tedarik ettiği mallar % 20 karla peşin satılmıştır. Satışı tamamlanan malların muhasebeleştirilmesi Tablo 4.8’de verildiği şekilde yapılmaktadır.

Tablo 4.8. Satış sonrası 153 Ticari mallar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç	Alacak
100 Kasa 28,320	
	600 Yurtiçi satışlar 24,000
	391 Hesaplanan KDV 4,320

4.3.5. Diğer Stoklar

150 nolu hesaptan 153’e kadar olan hesapların konusuna girmeyen varlıklar bu hesapta takip edilir. Bu hesapta takip edilen varlıklar, eski moda olması sebebiyle değersizleşen, hurdaya çıkmış ya da atıklaşmış, satın alma aşamasında olan, satışa sunulmak için aracıya gönderilmiş, tüketiciye promosyon ürünü şeklinde sunulmak

için temin edilen, üretim esnasında atık olarak oluşan, temizleme maddesi olarak temin edilen ve duran varlık olmayan ürünlerdir. Diğer stoklar hesabına giren kalemler 157 kodu ile envanterde gösterilmektedir. Artışlar borçlar kısmında azalışlar da alacaklar kısmında yazılır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Satışa sunulmak için temin edilen 7,000 TL lik ürünün modası geçmiştir. Bu ürün baz alınarak diğer stoklar hesabının muhasebeleştirilmesi Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9. 157 Diğer stoklar hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç	Alacak
157 Diğer stoklar 7,000	153 Ticari Mallar 7,000

4.3.6. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Değerinin düştüğü tahmin edilen, modası geçmiş, doğal afetlerden dolayı mali değerinde ciddi azalışlar olmuş ve piyasa değeri azalmış stokta yer alan varlıklar bu hesapta 158 kodu ile kaydedilir. Bu hesabın çalışması 119 nolu Menkul kıymetler değer düşüklüğü karşılığı (-), 159 nolu Şüpheli ticari alacaklar karşılığı (-) ve 139 nolu şüpheli diğer alacaklar karşılığı (-) hesaplarındaki işleyişe benzerdir. Yapılması gereken işlemlerin başında karşılık ayırma gelmektedir. Bu da 654 Karşılık giderleri hesabında borçlandırma yapılarak gerçekleştirilir. Bunu takiben 158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesabında alacaklandırma yapılır. Karşılık hesaplarında olduğu gibi bu hesap da karakter olarak pasif ama aktif düzenleyicidir. Bundan dolayı açılış kaydı her zaman alacaklar kısmına yazılır (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Bir firma sürekli envanter yöntemini kullanmaktadır. Firma, 70,000 TL tutarındaki ticari ürünün eski moda düşmesi sebebiyle değer kaybını tahminen 20,000 TL olarak belirlemiştir. Bu değer kaybına uğramış ürün baz alınarak 158 stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesabının muhasebeleştirilmesi Tablo 4.10 ve 4.11'deki gibi yapılmaktadır.

Tablo 4.10. 158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesap kaydının muhasebeleştirilmesi ilk kayıt

Borç	Alacak
654 Karşılık giderleri 20,000	158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) 20,000

Tablo 4.11. 158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) hesap kaydının muhasebeleştirilmesi son kayıt

Borç	Alacak
158 Stok değer düşüklüğü karşılığı (-) 20,000	644 Konusu kalmayan karşılıklar 20,000

4.3.7. Verilen Sipariş Avansları

Bir firmanın ulusal ya da uluslararası başka bir firmaya, üretimin aksamaması veya kar etmek amacıyla tedarik etmek istediği bir ürünün satın alımı için yapılan ön

ödemelerde ve akreditif açtırılmasında 159 kodu ile kullanılan hesaptır. Hesabın aktif olmasından dolayı artışlar borçlar kısmına azalışlar ise alacaklar kısmına kayıt edilir (Erdoğan ve Saban, 2010; Sağlam ve Şengel, 2012).

Aralarında daha önce herhangi bir ticari ilişki bulunmayan uluslararası iki farklı firma arasında gerçekleşecek ticarete bankanın aracılık etmesine akreditif denir. Aracılık yapan banka ürünü satan firmaya ürün bedelini alacağına dair garantör olur. Bu garantörlük sayesinde satıcı firma ürününü alıcı firmaya teslim eder ve ürününü teslim alan alıcı firma garantörlükten dolayı bankaya komisyon öder.

Bir firma yurtdışı başka bir firmadan 200,000TL tutarında ürün tedarik etmek için ithalat yapan aracı firmaya bankadan 80,000 TL ön ödeme aktarmıştır. Bu ticaret esas alınarak verilen sipariş avansları hesabının muhasebeleştirilmesi Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. 159 Verilen sipariş avansları hesap kaydının muhasebeleştirilmesi

Borç	Alacak
159 Verilen sipariş avansları	
80,000	
	102 Bankalar 80,000

5. MALİ TABLOLAR

5.1. Mali Tabloların Tanımı

Bir işletmenin; mali yapısı, faaliyet etkinliği, nakit akımları ile alakadar oluyor ve vereceğiniz kararlar için gerekli olduğunu düşünüyorsanız muhasebe bilgi sisteminin ortaya koyduğu verilere ihtiyacınız olacaktır. Muhasebe bir işletmenin mali nitelikli tüm işlemlerini belgelere dayanarak kayıt altına alan, sınıflandırarak bu bilgileri belli kural ve zamanlarda raporlayan ve bu raporların analizini yapan bilgi sistemidir (Kotar ve Dokur, 2002). Bu raporlara Mali Tablolar adı verilmektedir. İşletmenin Mali Tabloları belli aralıklarla ve önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde bilgi kullanıcılarına sunulur. Sunulan bu tablolar işletmenin yasal yükümlülüklerinin de belirlenmesinde önemli rol oynar. Yasal yükümlükler işletmenin devlete karşı ödemekle mükellef olduğu vergi, harçlar vs. veya muafiyet, imtiyaz ve teşviklerin belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle Mali Tabloların içerdiği bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği çok büyük öneme sahiptir (Akgüç, 2011; Tetik, 1997)

5.2. Mali Tablo Standartları ve Uygunluğu

Ülkemizde Maliye Bakanlığı tarafından,“ Bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması” amacı ile oldukça kapsamlı bir düzenleme yapılmış ve “06.12.1992 Tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazetenin mükerrer sayısında” 1 Seri No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği olarak yayımlanmıştır. 1.1.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ ile muhasebe bilgi sisteminin temel kavram ve politikalarını açıklayarak, mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına dair ilkeleri, tekdüzen hesap planı çerçevesi ve işleyişine dair açıklamaları belirleyici unsur olarak nitelemek ve muhasebede tekdüzelik oluşturmak mümkün olmuştur. Yayımlanan bu tebliğler ile tüm işletmeler ve bilgi kullanıcıları ortak muhasebe terimlerini kullanmaya başlamış, finansal

raporlarını da belirlenen ilke ve ölçütler doğrultusunda hazırlayarak tüm kullanıcılar için aynı ifade birliğini sağlayarak, Tek Düzen Muhasebe Sistemi (TDMS) adı ile standart halini almıştır. TDMS'nin ülkemizde ortak bir muhasebe dilinin kullanımını sağlamış ve belirleyici unsurlar ile bir standart oluşturulmasına çok büyük katkıları olmasına rağmen zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayabilecek güncellemelerin yapılmaması ve eksikliklerin olması nedeni ile muhasebe uygulamalarında yetersizlikler ve sorunlar ile karşılaşmıştır. Diğer ülkelerin de geçmiş yıllarda, giderek globalleşen dünya ekonomisinde ortak pazarda yer almak, rekabet gücünü arttırmak ve dünya borsalarında işlem gören çokuluslu işletmelerinin, sermaye piyasalarında işlem gören diğer ülkelerin işletmeleri ile entegre olabilmek adına, ortak muhasebe ve finansal dilin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Aysan, 2007). Bu ihtiyacın ortaya çıkışı ile Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1973 yılında "Financial Accounting Standard Boards" (FASB) Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu ABD'de genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini (US-GAAP) kamu yararına geliştirmek ve ABD'de halka açık şirketler için, muhasebe standartları oluşturabilecek tek kurul olma yetkisiyle kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Ayrıca özel işletmeler ile kar amacı olmayan kurum ve kuruluşlar için mali raporlama standartlarını oluşturur yayınlar. Mali raporlamaya teşvik eder, şeffaf ve kapsamlı finansal muhasebe standartları geliştirir ve yayınlar. Bir diğer standart belirleyici kurul ise 2001 yılında "International Accounting Standard Boards" (IASB) Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu olarak Londra'da kurulmuştur (Alkan, 2018; Sayar, 2008)

Avrupa Birliği (AB) muhasebe uygulamalarının "International Accounting Standards" (IAS) uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması ve bu standartlar ile paralel yürütülmesini sağlamıştır. Finansal raporların da ortak ifade ve standartlarda hazırlanması amacı ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) (IFRS; International Financial Reporting Standards) oluşturulmuştur. Türkiye'de standartların oluşturulması ve yayımlanmasında üç önemli kuruluş görev almıştır. 1994 yılında kurulan ve 2002 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK), Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK)'nin kurulması ile tüm yetkilerini TMSK'ya devretmiştir. 2011 yılında ise

TMSK kapatılarak yerine, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur. Türkiye 'de yayımlanan ve uygulanan standartlar, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) olarak adlandırılmaktadır (Sayar, 2008; Yılmaz, 2007).

AB komisyonu üye ülkelerin, hisse senetleri borsada işlem gören, halka açık şirketlerinin **2005** yılı mali tablolarını bu standartlara uygun olarak hazırlamasını zorunlu kılmıştır. Ülkemiz Avrupa Birliği uyum süreci içerisinde bu uluslararası standartları benimseyerek, önce borsada İşlem gören işletmeler daha sonra diğer işletmeler AB ile eş zamanlı olarak, mali tablolarını 2005 yılı itibari ile UFRS normlarına uygun hazırlayarak sunmaktadır (Dinç ve Atasel, 2016; Uluşan, 2010).

Beyan edilen Mali Tabloların doğruluğunun ve güvenilirliğinin tam olması işletmenin iç kontrol yapısı ile de doğrudan ilgilidir (Karausta ve Dönmez, 2013). İşletmenin faaliyetlerini değerlendirmek amacı ile işletme içinde oluşturulmuş bağımsız denetleme ve değerlendirme fonksiyonuna İç Denetim adı verilir. İşletmede oluşturulan İç Denetim fonksiyonu Genel Kurul'a bağlanmıştır. İç Denetim işletmede Finansal Uygunluk ve Faaliyet Denetimini kapsar (Dabbagoglu, 2009). İşletme Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen koşullara sahip ise Bağımsız Denetime tabi olma zorunluluğu taşır. “**19 Mart 2016** tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanan **2016/8549** sayılı Bağımsız Denetime tabi olacak şirketlerin belirlenmesine dair kararda değişiklik yapılması hakkında karar ile bağımsız denetime tabi olacak şirketlerin belirlenmesinde dikkate alınan ölçütler şu şekilde yeniden belirlenmiştir; Varlıklarının (aktif) toplamı 40 milyon lira ve üzerinde olan, yıllık net satış hasılatı 80 milyon lira ve üzerinde gerçekleşen, çalışan sayısı 200 kişi ve üzerinde bulunan” Bu şartlardan en az ikisini, birbirini takip eden iki hesap döneminde aşan işletmeler bağımsız denetime tabii hale getirilmiştir (Resmi Gazete, 2016).

Bağımsız Denetim; iktisadi faaliyet ve olaylara dair iddiaların önceden belirlenmiş ölçütler doğrultusunda kanıtların toplanarak, ilgililere aktarılması amacıyla bir rapor düzenlenen ve planlı yapılan sistematik bir süreçtir (Haftacı, 2011). İşletme yönetimi Mali Tablolarında beyan ettiği finansal kaynakların var olduğunu, tam olduğunu, haklar ve yükümlülükleri, değerlendirme ve dağıtımını, kamuoyu ve bilgi kullanıcılarına sunma ve açıklama iddiasındadır. Bağımsız denetçi işletme

yönetiminin bu iddialarını denetim süresince elde ettiği kanıt ve doğrulama testleri ile gerçekliğini ve güvenilirliğini test ederken temel ölçüt olarak kabul edilen GKGMİ (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri) ile TMS (Türkiye Muhasebe Standartları)'na uygun hazırlanıp hazırlanmadığını da kontrol eder. Bağımsız Denetçi tüm bu denetim süreci sonunda elde ettiği bilgileri ve ulaştığı sonuçlar neticesinde bir rapor hazırlayarak görüşünü bildirir. Mali Tablolarda oluşacak hata ve hilelerden işletme yönetimi sorumludur. Bağımsız Denetim bu konuda yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir. Denetimin tüm süreçleri ve denetçiler GKGD (Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları) ile ilke ve kurallara bağlanmıştır. Denetçi denetim süreci sonunda görüşünü bildirdiği raporu da raporlama standartları çerçevesinde hazırlar. Denetçi süreç sonunda işletme denetimi ile ilgili olumlu görüş, olumsuz görüş, şartlı görüş bildirebilir ya da görüş bildirmekten kaçınabilir (Haftacı ve Badem, 2011; Kirlilioğlu ve Ceyhan, 2014; Sayar ve Ergüden, 2016). Bağımsız denetime tabi olan işletmelerin beyan ettiği Mali Tablolar ancak denetimden sonra yasal olarak var olur. Denetim zorunluluğu bulunan ancak denetime tabi olmamış işletmelerin Mali Tabloları yok hükmünde sayılır. Bağımsız Denetimi yürüten kurum ve kuruluşlar da KGK (Kamu Gözetim Kurumu) tarafından inceleme ve denetime tabii tutulmaktadır. KGK KAYİK'leri (Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar) denetleyen BDK'ları (Bağımsız Denetim Kuruluşları) 3 yılda bir inceleme ve denetime tabii tutarken, diğer işletmeleri denetleyen BDK'ları asgari 6 yılda bir inceleme ve denetime tabii tutar. Bağımsız Denetime tabii olan finansal tablolar Bilanço, Gelir Tablosu, Nakit Akış Tablosu, Öz Kaynaklar Değişim Tablosu ve Dipnotlardır. Mali Tablolar İşletmelerin finansal aktivitelerinin ve finansal durumunun biçimlendirilmiş sunumudur (KGK, 2017). Finansal tabloları, Muhasebe sistemi uygulama genel tebliği (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992) ve "TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu" Standardına göre göre kısaca iki ana grupta inceleyebiliriz:

Temel Finansal Tablolar

1. Bilanço
2. Gelir Tablosu

Ek Finansal Tablolar

1. Fon Akım Tablosu
2. Nakit Akım Tablosu
3. Öz kaynak Değişim Tablosu
4. Kar Dağıtım Tablosu
5. Satışların Maliyeti Tablosu

“TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu” Standardına göre (TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, 2005) “Tam Bir Finansal Tablolar Seti” şunlardır;

Genel Amaçlı Finansal Tablolar

1. Bilanço
2. Kapsamlı Gelir Tablosu
3. Öz kaynak Değişim Tablosu
4. Nakit Akım Tablosu
5. Önemli muhasebe politikalarını
özetleyen dipnotlar ve diğer
açıklayıcı notlar

Özel Amaçlı Finansal Tablolar

1. Kar Dağıtım Tablosu
2. Satışların Maliyeti Tablosu
3. Fon Akım Tablosu
4. Net Çalışma Sermayesi Değişim Tablosu

İşletme geriye dönük olarak finansal tablo kalemlerinde düzeltme veya sınıflandırma yapması halinde bir önceki dönem başına ait finansal tablo da sunulmalıdır (TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, 2005). Finansal tabloların oluşturulmasında uyulması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler muhasebe standartlarına uygunluk ve standardın sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Hazırlanan finansal tablolar gerçeğe uygun ve doğru bilgileri içermeli, kullanılan bilgiler tam ve eksiksiz olmalıdır ki açık ve anlaşılır olabilsin. Tabloda sunulan bilgilerin önceki dönem bilgileri ile karşılaştırılabilir olması, hesap kalemlerine ilişkin

bir açıklama yapılmak isteniyorsa bu dipnotlarda açıklanmalı fakat ilgili hesap kaleminin yanına dipnot numarası yazılmalıdır. Finansal tablolara ek olarak mali tablolar düzenlenmek isteniyor ise bu mali tabloların kanun ve tebliğlerdeki esaslara uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada mali tabloların tanımları, amaç ve kapsamı 1 Seri No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Finansal Tabloların Sunuluşu Standartı TMS-1 açısından birlikte ele alınmıştır.

5.3. Temel Finansal Tablolar

5.3.1. Bilanço

İşletmenin, düzenlendiği tarihteki mali yapısını gösteren, işletmenin sahip olduğu varlıkları, bu varlıkları elde etmek için hangi kaynakların kullanıldığını yansıtan statik yapıda bir finansal tablodur. Bilançonun statik yapıda olması nedeni ile işletmenin sadece üzerinde yazılı tarihteki mali durumunu bize yansıtmaktadır (Tetik, 1997). Bilançonun düzenlenme tarihindeki verilerin oluşumunu yani, hesap kalemlerindeki değişimleri yansıtmaz. Bilanço, ait olduğu işletmenin mali yapısının düzenlenme tarihinde çekilen bir fotoğrafı olarak nitelendirebiliriz. O andaki finansal yapının sunumudur. Bilanço diğer finansal tablolarda da olduğu gibi sunuluş şekli, yapısı, içeriği ile belli kural ve standartlara bağlanmıştır. TMS’de (Türkiye Muhasebe Standartları) bu standartlar açıkça belirtilmiştir. “TMS1 Finansal Tabloların Sunuluş Standardı” tabloların düzenlenmesi ile ilgili standarttır. Finansal tabloların Amacı, Kapsamı ve Tanımları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş olup, 7.maddesinde; “ Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetimi Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Standartlar ve Yorumlardır. Bu Standartlar şunları içerir:(a) Türkiye Finansal Raporlama Standartları, (b) Türkiye Muhasebe Standartları, (c) TMS Yorumları ve TFRS Yorumlar” standartların içeriği ve standartları belirleyerek yayımlayan kurum hakkında açıklamaları da içermektedir (KGK, 2017).

Bilançonun düzenlenmesi ile ilgili standartlar var olduğu gibi, Muhasebe Sistemi Uygulamaları Tebliği’nde kabul görmüş bilanço düzenleme ilkeleri de mevcuttur. Bu tebliğe göre, bilanço düzenleme ilkelerinin amacı; işletmede sermaye

sahibi, hissedar, alacaklı olarak bulunanlar ile kar payı ortaklarının kar paylarını tahsil etmeyip, işletmede bırakarak yarattıkları kaynakları, işletmenin ne şekilde kullandığı ve bu kaynaklarla edindiği varlıkların muhasebe kayıtlarında yerini alması, hazırlanan finansal raporlar ve tablolarda beyan edilerek, işletmenin bilanço tarihindeki finansal yapısının en doğru ve açık şekilde sunulmasıdır olarak açıklanmıştır (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

Bilanço varlıklar, yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar olmak üzere 3 ana unsurdan oluşmaktadır. Bilançonun sol tarafında aktif hesaplar yer alırken sağ tarafında ise pasif hesaplar yer almaktadır. Bilanço hesapları tekdüzen muhasebe sisteminde 1 rakamı ile başlayan ve 5 rakamı ile sona eren hesaplardır. Bu hesaplara bilanço hesapları adı verilmektedir. Aktif hesaplar işletmenin sahip olduğu varlıkları göstermektedir. Aktif tarafta yer alan varlıklar, bilançoda likide dönüşme oranına göre yer alır. Bu nedenle aktif tarafın ilk hesap grubu Dönen Varlıklardır. Dönen Varlıklar, işletmenin 1 yıl ya da faaliyet dönemi içerisinde en çabuk paraya dönüştürebileceği veya kullanarak tüketebileceği varlıklardır. Aktif tarafın bir diğer varlık hesap grubu ise Duran Varlıklardır. Duran Varlıklar işletmenin Dönen Varlıklarda olduğu gibi 1 yıl içerisinde ya da faaliyet döneminde paraya çevirmesi veya tüketmesi mümkün olmayan varlıklarının izlendiği hesap grubudur. Pasif tarafta yer alan kaynaklar ise bilançoda vade uzunluğuna göre yer almaktadır. Pasif taraftaki hesap grupları işletmenin edindiği varlıkları hangi kaynakları ve ne şekilde kullanarak edindiğini göstermektedir. Pasif tarafta yer alan ilk hesap grubu Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklardır. Bu hesap grubu adından da anlaşılacağı gibi işletmenin kısa vadede (1 yıl veya faaliyet döneminde) ödemesi gereken borçlarının izlendiği hesap grubudur. Pasif tarafın ikinci hesap grubu ise Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklardır. Bu hesap grubunun Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubundan farkı, işletmenin uzun vadeli borçlarının izlendiği hesap grubu olmasıdır. İşletmenin uzun vadede ödemek üzere (1 yıl veya daha uzun) edindiği borçların izlendiği hesap grubudur. Pasif tarafta yer alan son hesap grubu ise Öz kaynaklardır. Öz kaynaklar hesap grubu adından da anlaşılabilir gibi işletmenin öz sermayesidir. Öz kaynaklar hesap grubu işletme ortak veya sahiplerinin, işletmenin sahip olduğu varlıklardan olan alacak haklarının izlendiği hesap grubudur.

Tablo 5.1. İşletme ayrıntılı bilanço tipi

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO TİPİ	
AKTİF (VARLIKLAR)	PASİF (KAYNAKLAR)
1 DÖNEN VARLIKLAR	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAK
10 Hazır Değerler	30 Malî Borçlar
100 Kasa	300 Banka Kredileri
101 Alınan çekler	303 K.V Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri
102 Bankalar	304 Tahvil, Anapara, Borç, Taksit ve Faizleri
103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)	305 Çıkarılmış Bonolar ve Senetler
108 Diğer Hazır Değerler	306 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler
11 Menkul Kıymetler	308 Menkul Kıymetler İhraç Farkı (-)
110 Hisse senetleri	309 Diğer Malî Borçlar
111 Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonolar	32 Ticarî Borçlar
112 Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonolar	320 Satıcılar
118 Diğer Menkul Kıymetler	321 Borç Senetleri
119 Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	322 Borç Senetleri Reeskontu (-)
12 Ticarî Alacaklar	328 Alınan Depozito ve Teminatlar
120 Alıcılar	329 Diğer Ticarî Borçlar
121 Alacak Senetleri	33 Diğer Borçlar
122 Alacak Senetleri Reeskontu (-)	331 Ortaklara Borçlar
128 Verilen Depozito ve Teminatlar	332 İştiraklere Borçlar
127 Diğer Ticarî Alacaklar	333 Bağlı Ortaklıklara Borçlar
128 Şüpheli Ticarî Alacaklar	335 Personele Borçlar
129 Şüpheli Ticarî Alacaklar Karşılığı (-)	336 Diğer Çeşitli Borçlar
13 Diğer Alacaklar	337 Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)
131 Ortaklardan Alacaklar	34 Alınan Avanslar
132 İştiraklerden Alacaklar	340 Alınan Sipariş Avansları
133 Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	349 Alınan Diğer Avanslar
135 Personelden Alacaklar	35 Yıllara Yaygın İnş. ve Onarım Hakedişleri
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	350 35.Yıllara Yaygın İnş. ve Onarım Hakedişleri
137 Diğer Alacak Senetleri Reeskontu (-)	36 Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler
138 Şüpheli Diğer Alacaklar	360 Ödenecek Vergi ve Fonlar
139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri
15 Stoklar	368 Vadesi Geçmiş, Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler
150 İlk Madde ve Malzeme	369 Ödenecek Diğer Yükümlülükler
151 Yan Mamüller-Üretim	37 Borç ve Gider Karşılıkları
152 Mamüller	370 Dönem Kan Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları
153 Ticarî Mallar	371 Dönem Kan n n Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)
157 Diğer Stoklar	372 Kıdem Tazminatı Karşılığı
158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	373 Maliyet Giderleri Karşılığı
159 Verilen Sipariş Avansları	379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları
17 Yıllara Yaygın İnş. ve Onarım Maliyetleri	38 Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gid. Tahakkuk
170 Yıllara Yaygın İnş. ve Onarım Maliyetleri	380 Gelecek Aylara Ait Gelirler
179 Taahhütlere Verilen Avanslar	381 Gider Tahakkukları
18 Gelecek Aylara Ait Gid. ve Gelir Tah.	39 Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
180 Gelecek Aylara Ait Giderler	391 Hesaplanan KDV
181 Gelir Tahakkukları	392 Diğer KDV
19 Diğer Dönen Varlıklar	393 Merkez ve Şubeler Cari Hesabı
190 Devreden KDV.	397 Sayım ve Tesellüm Fazlası
191 İndirilecek KDV	399 Diğer Çeşitli Yabancı Kaynaklar
192 Diğer KDV	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.
193 Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	
196 İş Avansları	
198 Personel Avansları	
197 Sayım Tesellüm Noksanları	
198 Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar	
199 Diğer Dönen Varlıklar Karşılığı (-)	
1 DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	

2 DURAN VARLIKLAR	4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
22 Ticari Alacaklar	40 Mali Borçlar
220 Alımlar	400 Banka Borçları
221 Alacak Senetleri	405 Çıkarılmış Tahviller
222 Alacak Senetleri Reeskontu (-)	407 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler
225 Verilen Depozito ve Teminatlar	408 Menkul Kıymetler İhraç Farkı (-)
229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	409 Diğer Mali Borçlar
23 Diğer Alacaklar	42 Ticari Borçlar
231 Ortaklardan Alacaklar	420 Satıcılar
232 İştiraklerden Alacaklar	421 Borç Senetleri
233 Bağıli Ortaklıklardan Alacaklar	422 Borç Senetleri Reeskontu (-)
235 Personelden Alacaklar	426 Alınan Depozito ve Teminatlar
236 Diğer Çeşitli Alacaklar	429 Diğer Ticari Borçlar
237 Diğer Alacak Senetleri Reeskontu (-)	43 Diğer Borçlar
239 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	431 Ortaklara Borçlar
24 Mali Duran Varlıklar	432 İştiraklere Borçlar
240 Bağıli Menkul Kıymetler	433 Bağıli Ortaklıklara Borçlar
241 Bağıli Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Krş.(-)	436 Diğer Çeşitli Borçlar
242 İştirakler	437 Diğer Borç Senetleri Reeskontu(-)
243 İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	438 Kamuya Olan Ertelenmiş Veya Taksitlendirilmiş Borçlar
244 İştiraklere Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Krş.(-)	44 Alınan Avanslar
245 Bağıli Ortaklıklar	440 Alınan Sipariş Avansları
246 Bağıli Ortaklıklara Sermaye Taahh. (-)	449 Alınan Diğer Avanslar
247 Bağıli Ortaklıklar Sermaye Payları Değer Düş.Karş.(-)	47 Borç ve Gider Karşılıkları
248 Diğer Mali Duran Varlıklar	472 Kıdem Tazminatı Karşılığı
249 Diğer Mali Duran Varlıklar Karşılığı (-)	479 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları
25 Maddi Duran Varlıklar	48 Gelecek Yıllara Ait Gel. ve Gid. Karşılıkları
250 Arazi ve Arsalar	480 Gelecek Yıllara Ait Gelirler
251 Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	481 Gider Tahakkukları
252 Binalar	49 Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
253 Tesis, Makina ve Cihazlar	492 Gelecek Yıllara Ertelenen veya Terkin Edilecek KDV
254 Taahhütler	493 Tesise Katılma Payları
255 Demirbaşlar	499 Diğer Çeşitli Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
256 Diğer Maddi Duran Varlıklar	4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.
257 Birikmiş Amortismanlar (-)	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	
259 Verilen Avanslar	
26 Maddi Olmayan Duran Varlıklar	5 ÖZKAYNAKLAR
260 Haklar	50 Ödenmiş Sermaye
261 Şerefiye	500 Sermaye
262 Kuruluş ve Organize Giderleri	501 Ödenmemiş Sermaye (-)
263 Araştırma ve Geliştirme Giderleri	502 Sermaye Olumlu farkları
264 Özel Maliyetler	52 Sermaye Yedekleri
267 Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	520 Hisse Senetleri İhraç Primleri
268 Birikmiş Amortismanlar (-)	521 Hisse Senedi İptal Karları
269 Verilen Avanslar	522 M.D.V Yeniden Değerleme Artışları
27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	523 İştirakler Yeniden Değerleme Artışları
271 Arama Giderleri	529 Diğer Sermaye Yedekleri
272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri	54 Kar Yedekleri
277 Diğer Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	540 Yasal Yedekler
278 Birikmiş Tükenme Payları (-)	541 Statü Yedekleri
279 Verilen Avanslar	542 Olağanüstü Yedekler
28 Gelecek Yıllara Ait Gid. ve Gelir Tahakkukları	548 Diğer Kar Yedekleri
280 Gelecek Yıllara Ait Giderler	549 Özel Fonlar
281 Gelir Tahakkukları	57 Geçmiş Yıllar Karları
29 Diğer Duran Varlıklar	570 Geçmiş Yıllar Karları
291 Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV	58 Geçmiş Yıllar Zararları (-)
292 Diğer KDV	580 Geçmiş Yıllar Zararları
293 Gelecek Yıllar İhtiyacı Stoklar	59 Dönem Net Karı (Zararı)
294 Elden Çıkarılacak Stoklar ve Maddi Duran Varlıklar	590 Dönem Net Karı
295 Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	591 Dönem Net Zararı (-)
297 Diğer Çeşitli Duran Varlıklar	5 ÖZKAYNAKLAR TOPLAM
298 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	
299 Birikmiş Amortismanlar (-)	
2 DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAM

Yukarıda verilen bilanço örneğinde, bilançonun sol tarafında yer alan hesapların toplamı işletmenin toplam varlıklarını ifade etmekte iken, sağ tarafındaki hesapların toplamının da işletmenin toplam kaynaklarını ifade ettiği görülmektedir. Bilanço kelimesinin kökeni Latince olan bilanx-bilanc sözcüklerine dayanmakta olup, “terazi-denge” anlamı taşımaktadır. Kelime anlamının da yansıttığı ifadede olduğu gibi bir bilanço denge unsuru taşınmalıdır (Durmuş ve Arat, 1994). Bu denge unsuru muhasebede “bilanço eşitliği ilkesi” ile ifade edilmektedir. Bilançoda eşitlik kavramı işletmenin aktif toplamı ile pasif toplamının birbirine eşit olması gerekliliği kuralıdır. Bir diğer ifadeyle işletmenin toplam varlıkları ile bu varlıkları karşılayan kaynakların dengeli ve eşit olması gerekmektedir. İşletmenin varlıklarını ifade eden aktif taraftaki hesaplar bilançoda likiditesine göre yer almaktadır. Likide dönüşme hızı yüksek ve hesap döneminde tüketilebilecek varlıklar aktif tarafta yer alan Dönen Varlıklar hesabında izlenmektedir.

5.3.1.1. Dönen Varlıklar

Dönen Varlıklar bilançonun aktif tarafında yer alan ilk hesap grubudur. Bu grupta bulunan varlıkların, bir faaliyet dönemi veya 1 yıl içerisinde en çabuk ve kolay paraya dönüştürebileceği ya da kullanarak tüketebileceği varlıkların yer aldığı hesap grubu olduğu daha önce yukarıda belirtilmiştir. Dönen varlıklar, tekdüzen hesap planının da 1 rakamı ile başlayan hesap kalemlerinin yer aldığı 7 hesap grubundan oluşmaktadır. Bu hesap grupları likide dönüşme oranları ile sıralanmıştır. Dönen varlıkları oluşturan hesap grupları, 10. Hazır değerler 11. Menkul kıymetler 12. Ticari alacaklar 13. Diğer alacaklar 15. Stoklar 18. Gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları 19. Diğer dönen varlıklardır. Dönen varlıklar hesap grubunun toplamına **çalışma sermayesi** veya **brüt çalışma sermayesi** ‘de denir. Çalışma sermayesi veya brüt çalışma sermayesi literatürde **işletme sermayesi** olarak da adlandırılmaktadır. Brüt çalışma sermayesi işletme için, günlük faaliyetlerinin devamlılığı ve kısa vadeli borçlarının ödenebilmesi açısından oldukça önemlidir. Ancak brüt çalışma sermayesinin işletmenin ihtiyaç duyduğundan daha fazla olması halinde ise bu durum işletmenin karlılığına olumsuz yansıyacaktır. İşletmenin ihtiyacından az brüt çalışma sermayesine sahip olması durumunda ise günlük faaliyetlerinin devamlılığını ve kısa

vadeli borçların ödenmesinde sorun yaşanabileceğini öngörmek mümkündür. Ancak ticaret işletmelerinin genel anlamda dönen varlıkları duran varlıklarından daha büyüktür (Argun vd., 2004; Güvemli, 2011).

5.3.1.2. Duran Varlıklar

Duran Varlıklar hesap grubu bilançonun aktif tarafında dönen varlıklar hesap grubunun altında yer alan, varlıkları ifade eden iki ana hesap grubundan bir diğeridir. Duran varlıklar hesap grubu yine daha önce yukarıda açıkladığımız gibi işletmenin 1 yıl veya faaliyet döneminde paraya dönüştüremeyeceği ve tüketemeyeceği varlıklarının yer aldığı hesap grubudur. Duran varlıklar, tekdüzen hesap planının da 2 rakamı ile başlayan hesap kalemlerinin yer aldığı 8 hesap grubundan oluşmaktadır. Duran varlıkları oluşturan hesap grupları, 22. Ticari alacaklar 23. Diğer alacaklar 24.mali duran varlıklar 25. Maddi duran varlıklar 26. Maddi olmayan duran varlıklar 27. Özel tükenmeye tabi varlıklar 28. Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları 29. Diğer duran varlıklardır. Duran varlıklar işletmenin uzun vadeli yatırımlarını ifade eder. Uzun vadeli yatırımların da finansmanı uzun vadeli kaynaklar ile karşılanmalıdır. Üretim işletmelerinde genel olarak duran varlıklar dönen varlıklardan daha büyüktür (Argun vd., 2004; Güvemli, 2011).

5.3.1.3. Varlıklara İlişkin İlkeler

Bilançonun, düzenlendiği tarihteki tüm varlıkların değerlerini ve işletmenin tasfiye sürecine girmesi halinde elinde bulunan varlıkların satışından elde edilecek gelirin miktarını yansıtan bir tablo olmadığı bilinmektedir. Bilançoda tüm varlıklar ve bu varlıkları karşılayan kaynaklar gayrisafi değerleri ile yansıtılmaktadır. Fakat bu durum net değer esasına göre düzenlenmesi için herhangi bir sorun teşkil etmez. Net değer esasının elde edilme gerekliliği nedeni ile indirim hesap kalemlerinin ilgili hesaplar altında yer alarak gösterilmesi gerekmektedir. Bilanço ilkeleri bu nedenle oldukça önemlidir. Bilançoda yer alan varlıkların gerçeğe uygun değeri ile yansıtılması amacı ile varlıklara ilişkin ilkeler esas alınarak düzenlenmelidir (1 Sıra

Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992). Bu ilkeler ve ilkelere dair açıklamalar aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

- 1 yıl veya faaliyet dönemi içerisinde likide (paraya) çevrilebilecek işletmeye ait varlıkları, işletme düzenlediği bilançoda aktif tarafın ilk hesap grubu olan dönen varlıklar hesap grubunda göstermelidir.
- 1 yıl veya faaliyet dönemi içerisinde likide (paraya) çevrilmesi mümkün olmayan, yararlarından belirtilen süreden daha uzun süre faydalanılacak işletmeye ait varlıkları, işletme düzenlediği bilançoda aktif tarafın ikinci hesap grubu olan duran varlıklar hesap grubunda göstermelidir. Ancak işletmenin dönem sonunda hazırlayacağı bilançosunda, bilançonun düzenlenme tarihinde duran varlıklar hesap grubunda yer alan fakat vade ve yararları 1 yıl veya faaliyet döneminden az kalan varlıklarını dönen varlıklar hesap grubundaki ilişkili hesaplara aktarmalıdır.
- İşletme düzenlediği bilançosunda, bilançonun düzenlenme tarihindeki sahip olduğu varlıklarının, gerçek değerlerini yansıtabilmek için dönen varlıklar hesap grubunda bulunan menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer alacaklar, stoklar ve bunların dışında dönen varlıklar hesap grubunda mevcut bulunan varlıklarını değerlemeli eğer varlıklarında değer düşüklüğü mevcut ise bunları ilgili hesap kalemlerinde göstermelidir. Gerçekleşen değer düşüklükleri içinse karşılık ayırmalıdır. Bahsettiğimiz değerlendirme ve karşılık ayırma işlemini işletme sadece dönen varlıklarına değil duran varlıklar hesap grubundaki ticari alacaklar, diğer alacaklar, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar ve duran varlıklar hesap grubunda mevcut bulunan varlıkları için de uygulamalıdır.
- İşletme içinde bulunduğu cari dönemde tahakkuku gerçekleşmiş ancak tahsilatını sonraki cari dönemlerde yapacağı gelirlerini ve içinde bulunduğu döneme ait olmayan, fakat ödemesi içinde bulunduğu cari dönemde yapılmış giderlerini, saptamalı, kayıt altına almalı ve düzenlediği bilançosunda ayrıca göstermelidir. (Gelecek aylara/yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları)

- İşletme sahip olduğu varlıklarının, bilançosunun düzenlendiği tarihteki gerçek değerlerini yansıtabilmek amacı ile alacak senetlerini reeskont işlemine tabii tutmalıdır.
- İşletmenin duran varlıklar hesap grubunda izlediği maddi duran varlıkları ve maddi olmayan duran varlıklarının maliyet bedellerini, diğer dönemlerdeki maliyetlere yansıtabilmek için, bu varlıklara geçmiş dönemlerde de ayrılmış, biriken amortisman tutarlarını bilançosunda ayrıca göstermelidir. (Birikmiş amortismanlar)
- İşletmenin duran varlıklar hesap grubunda izlediği özel tükenmeye tabii varlıklarının maliyet bedellerini, diğer dönemlerdeki maliyetlere yansıtabilmek için, bu varlıklara geçmiş dönemlerde de ayrılmış, biriken tükenme paylarının tutarlarını bilançosunda ayrıca göstermelidir. (Birikmiş tükenme payları)
- Düzenlenen bilançoda işletmenin alacaklar, menkul kıymetler, bağlı menkul kıymetler, yükümlülükler ve diğer alakalı hesaplar gibi hem dönen varlıklar hem de duran varlıklar hesap grupları içerisindeki, sermayedar ve ortaklara, yönetime, bağlı ortaklıklara, iştirak ve personele ait olan bakiyeler bilançoda ayrı gösterilmelidir.
- Bakiyelerini hiçbir şekilde tespit edemediği alacakları için işletme bu alacaklarını hiçbir şekilde tahakkuk edemez. Fakat bu alacaklarını bilançosunun dipnotlarında ve eklerinde belirtmelidir.
- İşletme sahip olduğu varlıklarının tamamına ait sigorta tutarlarını, bilançonun dışında kalan vermiş olduğu teminatları, bu teminatların özelliklerini, ipotek ve rehinler ile almış olduğu ipotek, rehin, bilanço dışında kalan teminat ve özelliklerini bilançosunun dipnotlarında ve eklerinde belirtmelidir.

5.3.1.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Bilançonun pasif tarafında yer alan ilk hesap grubudur. İşletmenin elde ettiği varlıklarını karşılayan kaynaklar ve yükümlülüklerin vadesi 1 yıl veya faaliyet dönemi

içinde kalan tüm borçlarını yansıtan hesap grubudur. Kısa vadeli yabancı kaynaklar hesap grubu, tekdüzen hesap planının da 3 rakamı ile başlayan hesap kalemlerinin yer aldığı 8 hesap grubundan oluşmaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynakları oluşturan hesap grupları, 30. Mali borçlar 32. Ticari borçlar 33. Diğer borçlar 34. Alınan avanslar 36. Ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler 37. Borç ve gider karşılıkları 38. Gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları 39. Diğer kısa vadeli yabancı kaynaklardır. İşletmenin likidite gereksinimi karşılamak, stoklarını kredili olarak temin etmek ve faaliyetlerinin normal akışı neticesinde kısa vadeli yabancı kaynaklar ortaya çıkmaktadır.

5.3.1.5. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Bilançonun pasif tarafında yer alan ikinci hesap grubudur. İşletmenin elde ettiği varlıklardan genellikle duran varlıkların finanse edilmesinde kullanılan, vadesi 1 yıl veya faaliyet döneminden daha uzun olan, işletmenin tüm borçlarını yansıtan hesap grubudur. Uzun vadeli yabancı kaynaklar hesap grubu tekdüzen hesap planında 4 rakamı ile başlayan hesap kalemlerinin yer aldığı 7 hesap grubundan oluşmaktadır. Uzun vadeli yabancı kaynakları oluşturan hesap grupları, 40. Mali borçlar 42. Ticari borçlar 43. Diğer borçlar 44. Alınan avanslar 47. Borç ve gider karşılıkları 48. Gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları 49. Diğer uzun vadeli yabancı kaynaklardır.

5.3.1.6. Öz Kaynaklar

Bilançonun pasif tarafında yer alan üçüncü hesap grubudur. İşletme varlıklarının üzerindeki, işletme ortak ve sahiplerinin haklarını yansıtır. Öz kaynaklar hesap grubu tekdüzen hesap planında 5 rakamı ile başlayan hesap kalemlerinin yer aldığı 6 hesap grubundan oluşmaktadır. Öz kaynakları oluşturan hesap grupları, 50. Ödenmiş sermaye 52. Sermaye yedekleri 54. Kar yedekleri 57. Geçmiş yıllar karları 58. Geçmiş yıllar zararları (-) 59. Dönem net karı (zararı)'dır. Kaynak sıfatı taşımasından dolayı bu hesap grubundaki hesaplar işletmeye faiz yüküne neden olmazlar. Öz kaynaklar dönen varlıkları da kar yolu ile finanse ederler.

5.3.1.7. Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler

Bilançonun önceden saptanmış kural ve ilkelere bağlı kalınarak düzenlendiği daha önce belirtilmiştir. Bu kural ve ilkeler standartları sağlamak ve korumak açısından önemli olduğu gibi açıklayıcı unsurlar konusunda da oldukça büyük önem taşımaktadır. Bilançonun genelinde geçerli olan bu kural ve ilkeler bilançoda yer alan yabancı kaynaklar içinde belirlenmiştir (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992). Yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler ve açıklamalar aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

- 1 yıl veya faaliyet dönemi içerisinde vadesi gelen işletmeye ait tüm borçları, işletme düzenlediği bilançoda pasif tarafın ilk hesap grubu olan kısa vadeli yabancı kaynaklar hesap grubunda göstermelidir.
- 1 yıl veya faaliyet döneminden daha uzun vadeye sahip işletmeye ait tüm borçlarını, işletme düzenlediği bilançoda pasif tarafın ikinci hesap grubu olan uzun vadeli yabancı kaynaklar hesap grubunda göstermelidir. Ancak işletmenin dönem sonunda hazırlayacağı bilançosunda, bilançonun düzenlenme tarihinde uzun vadeli yabancı kaynaklar hesap grubunda yer alan fakat vadeleri 1 yıl veya faaliyet döneminden az kalan borçlarını kısa vadeli yabancı kaynaklar hesap grubundaki ilişkili hesaplara aktarmalıdır.
- İşletme bakiyelerini hiçbir şekilde tespit edemediği ve durumları belirsiz olanları da kapsayarak, bakiyeleri bilinen veya tahmin edilebilen tüm yabancı kaynaklarını saptayarak kayıt altına almalı ve düzenlediği bilançosunda belirtmelidir. İşletmenin kaynaklarında olduğu bilinen ancak bakiyeleri ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları mali olayları da bilançosunun dipnotlarında belirtmelidir.
- İşletme içinde bulunduğu cari dönemde tahakkuku gerçekleşmiş, ancak ödemesini sonraki cari dönemlerde yapacağı giderlerini ve içinde bulunduğu döneme ait olmayan, fakat tahsilatı içinde bulunduğu cari dönemde yapılmış hasılatları, saptamalı, kayıt altına almalı ve düzenlediği bilançosunda ayrıca göstermelidir. (Gelecek aylara/yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları)

- İşletmenin yabancı kaynaklar hesaplarında kayıtlı borç senetleri, bilançosunun düzenlendiği tarihteki gerçek değerlerini yansıtabilmek amacı ile reeskont işlemine tabii tutmalıdır.
- Düzenlenen bilançoda işletmenin borçlar, alınan avanslar ve diğer alakalı hesaplar gibi hem kısa vadeli yabancı kaynaklar hem de uzun vadeli yabancı kaynaklar hesap grupları içerisindeki, sermayedar ve ortaklara, yönetime, bağlı ortaklıklara, iştirak ve personele ait olan bakiyeler bilançoda ayrı gösterilmelidir.

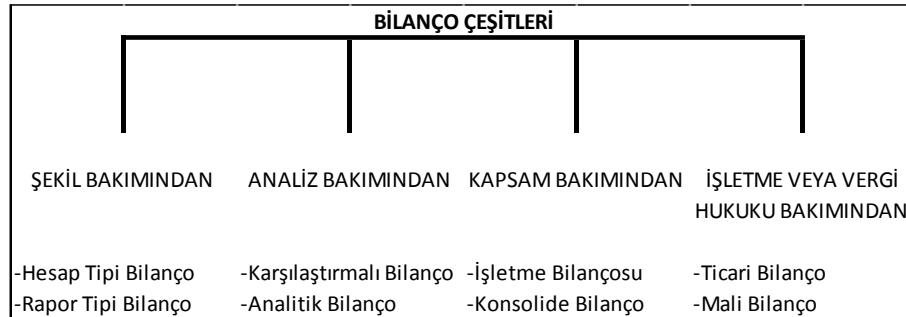
5.3.1.8. Öz Kaynaklara İlişkin İlkeler

Öz kaynaklara ilişkin ilke ve açıklamalar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

- İşletme varlıklarının üzerindeki, işletme ortak ve sahiplerinin haklarını yansıtan hesapların yer aldığı hesap grubudur öz kaynaklar.
- İşletmeye ait bilançonun düzenlendiği tarihte ödenmiş sermayesi, faaliyetleri neticesinde elde ettiği dönem karı, elde edilen karın farklı amaçlar doğrultusunda işletmede bırakılan tutarları yansıtan hesap kalemleri ve döneme ait net kar/zarar hesapları öz kaynaklar hesap grubunda belirtilmelidir.
- İşletmenin esas sermayesi farklı hisse bileşenlerinden meydana gelmiş ise, bilançonun dipnotlarında esas sermayeyi oluşturan her bir hisse grubuna ait önemli bilgiler, sahip olduğu haklar, kar paylarının ve tasfiye paylarının dağıtımından elde edecekleri hakları belirtilmelidir. Fakat işletmeye ait ödenmiş sermaye bilançoda tek ve ayrı bir hesap kalemi olarak belirtilmelidir.
- İşletmenin sermayesinde hak sahibi olan hissedarlara ait sermaye payları takip ve kaydedilmelidir. İşletmenin öz kaynaklarında meydana gelebilecek azalma veya işletmede oluşabilecek bir zarar kayıt altına alınarak, hem döneme hem de hesapların toplamına yansıtılmalıdır.

- Öz kaynaklar grubunda yer alan dönem zararı ve geçmiş yıl zararları hesapları bilançoda indirim kalemleri olarak belirtilmelidir ki işletmenin öz kaynakları bilançoda net değeri ile yansıtılabilsin.
- İşletmenin öz kaynakları ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıl karları (zararları) ve dönem net karı (zararı) hesaplarından oluşur. Kar yedekleri; işletmenin faaliyetleri neticesinde elde etmiş olduğu karın, dağıtılmamış kısmını yansıtan hesap kalemleridir. Kar yedekleri; yasal statü yedekleri, olağanüstü yedekler, özel fonlar ve yedek niteliğindeki karşılıklardır. Sermaye yedekleri ise hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, yeniden değerlendirme değer artışları gibi hesap kalemlerinden oluşmaktadır. Sermaye yedekleri bir gelir unsuru olarak gelir tablosuna aktarılamaz.

5.3.2. Bilanço Çeşitleri

Şekil 5.1. Bilanço çeşitleri

Yukarıda şekil 5.1’de belirtildiği gibi bilanço çeşitleri dört ana grup ve bu ana grupların kendi içindeki alt gruplardan oluşmaktadır (İSMMMO, 2018).

5.3.2.1. Şekil Bakımından Bilanço Çeşitleri

Bilanço sunum açısından, hesap tipi bilanço ve rapor tipi bilanço olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Hesap tipi bilanço T şeklinde düzenlenirken, aktif hesap kalemleri bilançonun sol tarafında, pasif hesap kalemleri ise bilançonun sağ tarafında

yer alır. Rapor tipi bilanço ise adından da anlaşılacağı gibi rapor şeklinde düzenlenir. Bilançoda ilk olarak aktif hesap kalemleri yer alırken, pasif hesap kalemleri aktiflerin altında sırası ile yer alır.

5.3.2.2. Analiz Bakımından Bilanço Çeşitleri

Finansal tabloların analizi açısından karşılaştırmalı bilanço ve analitik bilanço olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Karşılaştırmalı bilançoda, işletmenin herhangi bir tarihine ait bilançosundaki tutarlar, işletmenin önceki dönemlerine ait veya diğer işletmelere ait bilançolardaki tutarlar ile karşılaştırmalı olarak gösterilir. Analitik bilanço ise bilançoya analiz tekniği uygulanarak, bilanço kalemlerinin tutarlarının yanında, bu tutarların değişik açılardan oransal ifadelerinin de yer aldığı bilanço tipidir.

5.3.2.3. Kapsam Bakımından Bilanço Çeşitleri

Kapsamı açısından bilançolar iki şekilde düzenlenmektedir. İşletme bilançosu ve Konsolide bilanço. İşletme bilançosu bir işletmenin belli bir andaki (tarihteki) mali yapısını yansıtan bilançodur. Konsolide bilanço ise bir gruba bağlı bulunan işletmelerin mali durumlarının bir bütün olarak gösterildiği bilançodur.

5.3.2.4. İşletme ve Vergi Hukuku Bakımından Bilanço Çeşitleri

Bu kapsamda Ticari bilanço ve Mali bilanço olmak üzere iki türde bilanço düzenlenmektedir. Ticari bilanço TTK 'ya (Türk Ticaret Kanunu) göre düzenlenen bilançoya Ticari bilanço, bu bilançoya göre saptanan kara da ticari kar denir. Bir işletmenin vergi mevzuatı göz önüne alınarak hazırladığı bilançodur. (vergi dairelerine verilen bilançodur).

5.3.3. Gelir Tablosu

Temel finansal tabloların bir diğeri Gelir Tablosudur. İşletmenin bir mali dönemde (faaliyet dönemi) elde ettiği gelirler ile aynı dönemde bu gelirleri elde etmek için katlanmış olduğu bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde etmiş olduğu dönem net karını ya da dönemin net zararını toplu bir şekilde gösteren muhasebe raporudur (Akdoğan ve Tenker, 2003). Gelir tablosu belli bir dönemde tahakkuk eden kümülatif tutarları yansıttığı için dinamik bir finansal tablodur. Gelir tablosu da sunuluş şekli, yapısı, içeriği ile belli kural ve standartlara bağlanmıştır. Bu standartlara, standartlar ile ilgili açıklamalara ve standartları belirleyici ve uygulayıcı kurumlara ait bilgilere 4.3.1 bölümünde yer verilmiştir.

Gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin standartların yanı sıra, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde kabul görmüş gelir tablosu düzenleme ilkeleri de yayımlanmıştır. Gelir tablosunun sunumu açısından hesap tipi gelir tablosu ve rapor tipi gelir tablosu olmak üzere iki şekilde düzenlenebilmektedir. Ancak hesap tipi gelir tablosu işletmenin sadece gelir ve giderlerini yansıtırken, rapor tipi gelir tablosu işletmenin tüm faaliyetlerinin sonuçlarını gruplar halinde ve sınıflandırılmış olarak yansıtmaktadır. Bu nedenle hesap tipi gelir tablosu tercih edilebilirliğini yitirmiştir. Maliye Bakanlığı'nın, 26.12.1992 tarihli Muhasebe Sistemleri Uygulama Genel Tebliği 1 ile yapmış olduğu düzenlemede rapor şeklinde gelir tablosu kabul edilmiştir.

5.3.3.1. Gelir Tablosunun Düzenlenmesine İlişkin İlkeler

Maliye Bakanlığı'nın, 26.12.1992 tarihli Muhasebe Sistemleri Uygulama 1 No'lu Genel Tebliğine göre, gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin ilkelerin amacı; "satışların, gelirlerin, satışlar maliyetinin, giderlerin, kâr ve zararlara ait hesapların ve belli dönemlere ait işletme faaliyeti sonuçlarının sınıflandırılmış ve gerçeğe uygun olarak gösterilmesini sağlamaktır." şeklinde açıklanmaktadır.

Tebliğ de ayrıca; Gelir tablosunda yer alan gelir ve gider hesaplarının tümü ve zarar hesapları brüt tutarları ile gösterilirler. Gelir tablosunda yer alan gelirler ile gider ve zararlar hiçbir şekilde mahsuplaştırılarak tablo dışında bırakılamaz ibaresi yer almaktadır. Gelir tablosu düzenlenirken dikkate alınacak ilkeler aşağıda verilmiştir.

- Var olmayan gelir ve kar tutarları elde edilmiş gibi gösterilemez. Elde edilen gelir ve karlar ise gerçek tutarından az veya fazla gösterilemez. Dönem ya da dönemlere ait faaliyetlerin sonuçlarını en gerçekçi şekilde yansıtabilmek için, dönem başı ve dönem sonu hesap işlemlerinin eksiksiz, doğru ve tam yapılması gereklidir.
- Baz alınan döneme ait gelir ve karların elde edilmesinde, yine aynı dönemde katlanılan maliyetler ve ortaya çıkan giderler ile karşılaştırılmalıdır. Baz alınan dönemde gerçekleşen gider ve maliyet kalemlerini en gerçekçi şekilde yansıtabilmek için dönem başı ve sonu hesaplarında stoklar, alacaklar ve borçlara ait hesap işlemlerinin eksiksiz, doğru ve tam yapılması gereklidir.
- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile özel tükenmeye tabi varlıklar için uygun amortisman ve tükenme payı ayrılmalıdır.
- Ortaya çıkan giderler, giderin oluşum sınıfına göre hesap gruplarına dağıtılmalıdır. Ancak birden fazla faaliyetten doğan giderler kullanım oranı ve kullanım zamanına göre hesaplanarak ilgili hesaplara dağıtılarak tahakkuk ettirilmelidir.
- Arızî ve olağanüstü olaylar neticesinde ortaya çıkan kâr ve zararlar olayın gerçekleştiği hesap dönemine ait tabloda ve diğer faaliyetlerin sonuçlarından ayrı olarak tahakkuk ettirilerek gösterilmelidir.
- Önceki dönemlerin mali tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve niteliktekiler dışında kalan dönemde gerçekleşmiş tüm kar ve zararlar döneme ait gelir tablosunda yer almalıdır.
- İhtiyatlılık kavramı gereği ayrılan karşılıklar döneme ait karı bilinçli olarak azaltmak ya da bir sonraki döneme aktarmak maksadı ile kullanılmamalıdır.
- Dönem sonu işlemlerinde kullanılmakta olan değerlendirme esasları ile maliyet yöntemlerinde değişikliğe gidilmesi durumunda değişikliğin neden olduğu etkiler açık ve anlaşılır şekilde belirtilmelidir.(1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği)

- “Bilanço tarihinde var olan ve sonucu belirsiz bir veya bir kaç olayın gelecekte ortaya çıkıp çıkmamasına bağlı durumları ifade eden, şarta bağlı olaylardan kaynaklanan, makul bir şekilde gerçeğe yakın olarak tahmin edilebilen gider ve zararlar, tahakkuk ettirilerek gelir tablosuna yansıtılır. Şarta bağlı gelir ve karlar için ise gerçekleşme ihtimali yüksek de olsa herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz; dipnotlarda açıklama yapılır” (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

5.3.3.2. Gelir Tablosu Hesapları ve İşleyişi

Gelir Tablosu 2 ana unsurdan oluşmaktadır.

- Gelirler
- Giderler

Bilanço statik yapıya sahip bir finansal tablo iken, gelir tablosu dinamik yapıda bir finansal tablodur. Bunu kısaca, bilanço işletmenin düzenlendiği tarihteki, (andaki) finansal verilerini yansıtırken, gelir tablosu işletmenin bir faaliyet dönemine ait finansal verilerini yansıtır şeklinde açıklayabiliriz. Gelir tablosunun iki ana unsurunu oluşturan gelirler ve giderler, adına düzenlenen işletmenin döneme ait tüm gelirlerinin ve giderlerinin gösterildiği bir finansal tablodur. Gelir tablosunda işletmenin ana faaliyet koluna ait gelir ve giderler, devamlılık arz eden diğer faaliyetlerine ait gelir ve giderler ile devamlılığı olmayan, beklenti dışı gerçekleşmiş olağandışı gelir ve giderler ayrı ayrı yer almaktadır. Bu nedenle düzenlenen gelir tablosunda işletmenin brüt satış karının veya zararının, faaliyet karının veya zararının, olağan karının veya zararının, dönem karının veya zararının, dönem net karının veya zararının ayrı ayrı gösterilebilmesi mümkün olmaktadır. Gelir tablosu hesapları tekdüzen muhasebe sisteminde 6 rakamı ile başlayan hesaplardır. Bu hesaplara gelir tablosu hesapları adı verilmektedir. Gelir tablosu hesapları 60 ile başlayıp 69 ile sona eren 10 hesap grubundan oluşmaktadır. Aşağıda Tablo 5.2’de ayrıntılı gelir tablosu örnek olarak verilmiştir.

Tablo 5.2. İşletme ayrıntılı gelir tablosu

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU		
	Önceki Dönem	Cari Dönem
A. BRÜT SATIŞLAR		
1- Yurtiçi Satışlar		
2- Yurtdışı Satışlar		
3- Diğer Gelirler		
B. SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)		
1- Satıştan İadeler (-)		
2- Satış İskontoları (-)		
3- Diğer İndirimler (-)		
C. NET SATIŞLAR		
D. SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		
1- Satılan Mamuller Maliyeti (-)		
2- Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)		
3- Satılan Hizmet Maliyeti (-)		
4- Diğer Satışların Maliyeti (-)		
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI		
E. FAALİYET GİDERLERİ (-)		
1- Araştırma ve Geliştirme Gid. (-)		
2- Pazarl. Satış ve Dağıt. Gid. (-)		
3- Genel Yönetim Giderleri (-)		
FAALİYET KARI VEYA ZARARI		
F. DİĞ. FAAL.OLAĞ.GEL.VE KAR		
1- İştiraklerden Temettü Gelirleri		
2- Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gel.		
3- Faiz Gelirleri		
4- Komisyon Gelirleri		
5- Konusu Kalmayan Karşılıklar		
6- Menkul Kıymet Satış Karları		
7- Kambiyo Karları		
8- Reeskont Faiz Gelirleri		
9- Faaliyetle İlgili Diğer Olağan Gelir ve Karlar		
G. DİĞ. FAAL.OLAĞ.GİD.VE ZAR.(-)		
1- Komisyon Giderleri		
2- Karşılık Giderleri		
3- Menkul Kıymet Satış Karları		
4- Kambiyo Zararları		
5- Reeskont Faiz Giderleri		
6- Diğer Olağan Gider ve Zararlar		
H. FİNANSMAN GİDERLERİ (-)		
1- Kısa Vadeli Borçlanma Gid. (-)		
2- Uzun Vadeli Borçlanma Gid. (-)		
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR		
I. OLAĞANDIŞI GELİR VE KAR.		
1- Önceki Dönem Gelir ve Karları		
2- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar		
J. OLAĞANDIŞI GİD. VE ZAR.(-)		
1- Çalışmayan Kısım Gid. ve Zarar(-)		
2- Önceki Dönem Gider ve Zarar(-)		
3- Diğer Olağandışı Gid. ve Zarar(-)		
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		
K. DÖN.KAR.VER.VE DİĞ.YASAL YÜK.KARŞ(-)		
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		

İlk hesap grubu **60. Brüt satışlar** hesap grubudur. Bu hesap grubu 600-601-602 No'lu yurtiçi satışlar, yurtdışı satışlar ve diğer gelirler hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin yurtiçine, yurtdışına yapılan mal veya hizmet satışları ile bu satışları gerçekleştirirken ortaya çıkan vade farklarının ve devlet tarafından tanınan imtiyazların izlendiği hesapları da içeren hesap grubudur. Bu hesap grubundan sonra **61. Satış indirimleri** hesap grubu yer almaktadır. Satış indirimleri hesap grubu 610-611-612 No'lu satıştan iadeler, satış iskontoları ve diğer indirimler hesap kalemlerini içermektedir. Bu hesap kalemleri işletmenin, satışlarından iade edilen malların tutarlarını, satış sonrasında farklı sebepler ile alıcıya yapılan indirimleri ve zaruri nedenler (kusurlu mal vs.) ile yapılan indirimlerin tutarlarını izlediği hesap kalemleridir. **62. Satışların maliyeti** hesap grubu 620-621-622-623 No'lu satılan mamuller maliyeti, satılan ticari mallar maliyeti, satılan hizmet maliyeti ve diğer satışların maliyeti hesap kalemlerini içeren hesap grubudur. Bu hesap kalemlerinde işletme, satışını gerçekleştirdiği mamullerin, ticari malların, hizmetlerin ve diğer satışlarının maliyet tutarlarını izlemektedir.

Bu hesap grupları işletmenin döneme ait ana faaliyet kolu kapsamında gerçekleştirdiği satışları ve maliyetlerini yansıtan hesap grupları olarak gelir tablosunda yer almaktadır. İşletmenin ana faaliyet kolu kapsamında gerçekleştirmiş olduğu tüm satışlarını ifade eden 60. Brüt satışlar hesap grubunun tutarından, 61. satış indirimleri hesap grubunun tutarını çıkardığımızda işletmenin gerçekleştirmiş olduğu döneme ait net satış tutarına ulaşmış oluruz. Bunu kısaca;

$60. \text{ Brüt satışlar} - 61. \text{ Satış indirimleri} = \text{Net satışlar}$

Şeklinde formüle edebiliriz. Brüt satışlar hesap toplamından satış indirimleri ve satış maliyetlerinin hesap toplamalarını çıkardığımızda ise işletmenin döneme ait Brüt Satış Karı veya Zararı sonucunu elde ederiz. Bunu da kısaca aşağıdaki şekilde formüle edebiliriz.

60. Brüt satışlar-61. Satış indirimleri-62. Satışların maliyeti = **Brüt Satış Karı veya Zararı**

Gelir tablosu hesapları **63. Faaliyet giderleri** hesap grubu ile devam etmektedir. Bu hesap grubu 630-631-632 No'lu araştırma ve geliştirme giderleri(-), pazarlama satış ve dağıtım giderleri, genel yönetim giderleri(-) hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin ana faaliyet kolu ile ilgili olan üretim maliyetlerine dahil edilmemesi gereken fakat faaliyetin sürdürülebilirliği açısından ortaya çıkan giderlerini izlediği hesap grubudur. İşletmenin brüt satış karı veya zararından faaliyet giderleri hesap grubu tutarının çıkarılması ile işletmenin döneme ait faaliyet karı veya zararı tutarını elde edebiliriz. Bunu kısaca aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.

Brüt Satış Karı veya Zararı - 63. Faaliyet giderleri = **Faaliyet Karı veya Zararı**

Faaliyet karı veya zararı tutarı işletmenin döneme ait ana faaliyetlerinin sonucunu ifade etmektedir. Döneme ait faaliyet karı tutarının büyüklüğü kadar, izleyen dönemlerde de istikrarlı olması da önemlidir. İşletmenin tüm faaliyetleri neticesinde, dönem sonunda elde edilen dönem net karının önemli kısmının, faaliyet karından elde edilmiş olması istenir. Çünkü işletmenin oto finansmanının yükselen bir ivme ile artması ve temettü dağıtımının düzenli bir şekilde yapılabilmesi açısından bu gereklidir. Bu nedenle faaliyet karı hacmi gerek yatırımcılar, gerekse işletme yöneticileri açısından çok büyük önem arz eder. Gelir tablosu hesapları **64. Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karlar** hesap grubu ile devam etmektedir. Bu hesap grubu, 640-641-642-643-644-645-646-647-648-649 No'lu iştiraklerden temettü gelirleri, bağlı ortaklıklardan temettü gelirleri, faiz gelirleri, komisyon gelirleri, konusu kalmayan karşılıklar, menkul kıymet satış karları, kambiyo karları, reeskont faiz gelirleri, enflasyon düzeltme karları, diğer olağan gelir ve karlar hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin ana faaliyet kolu dışında olan iştirak ve bağlı ortaklıklarından doğan temettü ve faiz gelirlerini, kira gelirlerini, kambiyo ve menkul kıymet karları gibi diğer olağan gelirlerini izlediği hesap grubudur. Bu hesap grubundan sonra **65. Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar (-)** hesap grubu

yer alır. Bu hesap grubu, 653-654-655-656-657-658-659 No'lu, komisyon giderleri(-), karşılık giderleri(-), menkul kıymet satış zararları(-), kambiyo zararları(-), reeskont faiz giderleri(-), enflasyon düzeltmesi zararları(-), diğer olağan gider ve zararlar(-) hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin ana faaliyet kolu dışında kalan kambiyo zararları, menkul kıymet satış zararları ve faiz giderleri gibi diğer olağan faaliyetlerinden doğan gider ve zararlarını izlediği hesap grubudur. Bir sonraki hesap grubu ise **66. Finansman giderleri (-)** hesap grubudur. Bu hesap grubu, 660-661no'lu kısa vadeli borçlanma giderleri(-) ve uzun vadeli borçlanma giderleri(-) hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin varlıklarını elde etmek için yüklenmiş olduğu borçlarının faizleri, komisyon giderleri ortaya çıkan kur farkları ve benzeri giderlerini izlediği hesap grubudur.

Gelir tablosunun bu kısma kadar incelemiş olduğumuz gelir ve giderlerini içeren hesap gruplarından, 60.brüt satışlarının tutarından, 61.satış indirimlerinin ve 62.satışlara ait maliyetlerin, 63.faaaliyet giderleri ve 65.diğer faaliyetlerinden doğan olağan giderleri ile 66.finansman giderlerinin indirilerek, 64.diğer faaliyetlerinden elde ettiği olağan gelirlerinin de brüt satışlarının tutarına eklenmesi ile işletmenin döneme ait olağan kar veya zararı tutarını elde etmiş oluruz. Olağan kar veya zararı elde edebilmek için gelir tablosunda ana faaliyet ve olağan faaliyetlerine ait sınıflandırılmış 60-61-62-63-64-65-66 No'lu 7 hesap grubu verileri kullanılır. Bunu kısaca aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.

60 No'lu hesap grubundan - 61 - 62 - 63 No'lu hesap grupları çıkarılır.

$$60-61-62-63 = X \text{ (işlemin sonucuna x diyelim)}$$

64 No'lu hesap grubundan - 65 - 66 No'lu hesap grupları çıkarılır.

$$64-65-66 = Y \text{ (işlemin sonucuna y diyelim)}$$

$$X + Y = \text{Olağan Kar veya Zarar}$$

Olağan kar/zarar işletmenin süreklilik arz eden faaliyetleri neticesinde elde etmiş olduğu kar veya zararı göstermektedir. Yani işletmenin bir mali döneminde gerçekleşmiş, ana faaliyet ve yan faaliyetlerinin sonucunu göstermektedir.

Gelir tablosu hesapları **67. Olağan dışı gelir ve karlar** hesap grubu ile devam etmektedir. Bu hesap grubu, 671-679 No'lu önceki dönem gelir ve karları ve diğer olağandışı gelir ve karlar hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin süreklilik arz eden olağan faaliyetlerinin dışında kalan, duran varlıklarının satışı yoluyla elde ettiği kar veya olağandışı gelişmeler neticesinde gerçekleşmesi beklenmeyen veya öngörülemeyen gelir ve karlarını izlediği hesap grubudur. Bir sonraki hesap grubu ise **68. Olağan dışı gider ve zararlar (-)** hesap grubudur. Bu hesap grubu, 680-681-689 No'lu çalışmayan kısım gider ve zararları (-), önceki dönem gider ve zararları (-) ve diğer olağandışı gider ve zararlar (-) hesap kalemlerinin de yer aldığı, işletmenin ana faaliyet kolu ve olağan faaliyetleri dışında kalan, üretimde kullanılmak üzere temin edilen fakat kullanılmayan varlıkların amortisman giderleri, üretim yapılmayan dönemdeki giderler veya sel, yangın gibi gerçekleşmesi öngörülemeyen veya beklenmeyen gider ve zararlarını izlediği hesap grubudur. İşletmenin olağan karı/zararı tutarına, 67. Olağan dışı gelir ve karları tutarı eklenerek 68. Olağan dışı gider ve zararlar (-) tutarının çıkarılması ile işletmenin döneme ait dönem karı veya zararı tutarını elde etmiş oluruz. Bunu kısaca aşağıdaki gibi formüle edebiliriz.

$$X + Y = \text{Olağan Kar veya Zarar}$$

$$X + Y + 67 - 68 = \text{Dönem Karı veya Zararı}$$

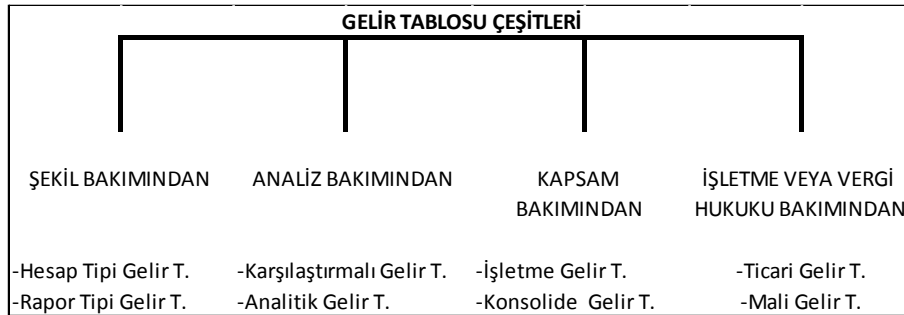
Gelir tablosunun son hesap grubu **69. Dönem net karı ve zararı** hesap grubudur. Bu hesap grubu, 690. Dönem karı veya zararı, 691. Dönem karı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-), 692. Dönem net karı veya zararı, hesap kalemlerinin de yer aldığı hesap grubudur. Gelir tablosunun son hesap grubu olması nedeniyle dönem sonu işlemlerinde döneme ait gelirlerin ve giderlerin tüm sonuç hesapları 690. Dönem karı veya zararı hesabına aktarılır. Hesabın verdiği kalan işletmenin vergi öncesi dönem karı/zararıdır. İşletmenin dönemde yürütmüş olduğu faaliyetleri neticesinde elde ettiği gelirlerden doğan vergi ve diğer yasal yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükleri 691. Dönem karı ve diğer yasal yükümlülükler karşılıkları (-) hesabı ile gelir tablosuna yansıtır. Dönem karı veya

zararından vergi ve yasal yükümlülükleri çıkarılarak 692. Dönem net karı veya zararı elde edilir.

(+) 690. Dönem karı veya zararı (-) 691. Dönem karı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-) <hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> 692. DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI

Dönem net karı veya zararı, işletmenin bir mali dönem boyunca tüm faaliyetlerinin neticesini ortaya koymaktadır. Dönemin sonunda işletmenin net kar elde edebilmesi işletme ile ilgisi olanlar ve ilgi duyanlar açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Ancak, elde edilen dönem karının ne kadarının ana faaliyet kolundan veya diğer faaliyetlerinden elde edildiği de, karın yeterli büyüklükte olup olmadığı kadar öneme sahiptir.

5.3.3.3. Gelir Tablosu Çeşitleri

Şekil 5.2. Gelir tablosu çeşitleri

Yukarıda Şekil 5.2’de belirtildiği gibi gelir tablosu çeşitleri dört ana grup ve bu ana grupların kendi içindeki alt gruplardan oluşmaktadır.

5.3.3.4. Şekil Bakımından Gelir Tablosu Çeşitleri

Gelir tablosu sunum açısından, hesap tipi gelir tablosu ve rapor tipi gelir tablosu olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Hesap tipi gelir tablosu T şeklinde düzenlenirken, gider hesap kalemleri gelir tablosunun sol tarafında, gelir hesap kalemleri ise gelir tablosunun sağ tarafında yer alır. Rapor tipi ise adından da anlaşılacağı gibi rapor şeklinde düzenlenir. Gelir tablosunda işletmenin farklı faaliyet kollarına ait hesaplar ayrı ayrı gruplar halinde ve daha ayrıntılı bir şekilde yer alır.

5.3.3.5. Analiz Bakımından Gelir Tablosu Çeşitleri

Finansal tabloların analizi açısından karşılaştırmalı gelir tablosu ve analitik gelir tablosu olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Karşılaştırmalı gelir tablosu, işletmenin herhangi bir dönemine ait gelir tablosundaki tutarlar, işletmenin önceki dönemlerine ait veya diğer işletmelere ait gelir tablolarındaki tutarlar ile karşılaştırmalı olarak gösterilir. Analitik gelir tablosu ise gelir tablosuna analiz tekniği uygulanarak, gelir tablosu kalemlerinin tutarlarının yanında, bu tutarların değişik açılardan oransal ifadelerinin de yer aldığı gelir tablosu tipidir.

5.3.3.6. Kapsam Bakımından Gelir Tablosu Çeşitleri

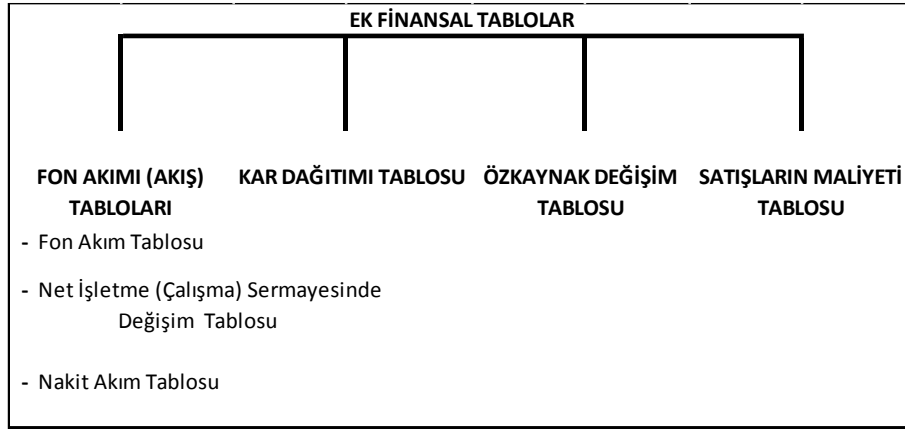
Kapsamı açısından gelir tabloları iki şekilde düzenlenmektedir. İşletme gelir tablosu ve konsolide gelir tablosu. İşletme gelir tablosu tek bir işletmenin belli bir dönemdeki tüm faaliyetlerinin sonucunu yansıtan gelir tablosudur. Konsolide gelir tablosu ise bir gruba bağlı bulunan işletmelerin döneme ait tüm faaliyet sonuçlarının bir bütün olarak gösterildiği gelir tablosudur.

5.3.3.7. İşletme ve Vergi Hukuku Bakımından Gelir Tablosu Çeşitleri

Bu kapsamda Ticari gelir tablosu ve Mali gelir tablosu olmak üzere iki türde gelir tablosu düzenlenmektedir. Ticari gelir tablosu genel kabul görmüş muhasebe

ilkeleri doğrultusunda ticari hayatın gereksinimlerine göre düzenlenen gelir tablosuna Ticari gelir tablosu, bu gelir tablosuna göre saptanan kara da ticari kar denir. Mali gelir tablosu ise bir işletmenin vergi mevzuatı göz önüne alınarak hazırladığı gelir tablosudur.

5.4. Ek Finansal Tablolar

Şekil 5.3. Ek finansal tablolar

İşletmelerin hazırladıkları mali tablolarından temel mali tablo olarak adlandırılan bilanço, işletmenin belli bir andaki finansal durumunu, gelir tablosu ise o faaliyet dönemindeki finansal değişimleri sadece faaliyet bazında yansıtabilmektedir. Yani işletmenin tüm finansal değişimlerini ve bu değişimlerin nedenlerini, ayrıntılı bir şekilde yansıtabilmek için ek finansal tablolara ihtiyaç duyulmaktadır. Yukarıda Şekil 5.3’de ek finansal tablolar şematik halinde gösterilmiştir.

5.4.1. Fon Akım (Akış) Tabloları

Fon kavramını incelediğimizde, literatürde çeşitli tanımlar ile açıklanmıştır. Ancak 1 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nin muhasebe usul ve esasları bölümünün 4.maddesinin mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin esaslar da fon kavramının tanımı kapsamı açısından 3 farklı şekilde tanımlanmıştır (1 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği). Fon kavramı dar anlamda

kullanılıyor ise (nakit ve nakde eşdeğer varlıkları kapsamakta) **nakit akım tablosu** 'nu, daha geniş anlamda kullanılıyor ise (net çalışma sermayesi) **net işletme (çalışma) sermayesi** değişim tablosunu, en geniş anlamı ile tüm finansal araçları yani aktiflerin tümünü kapsıyor ise **fon akım tablosu** 'nu ifade etmektedir.

5.4.1.1. Fon Akım (Akış) Tablosu

Fon akım tablosu: ait olduğu işletmenin belli bir dönemdeki faaliyetlerini ve yatırımlarını finanse etmek için sağladığı kaynakları ve bu kaynakların (fonların) kullanıldığı yerleri özetleyerek işletmenin finansal durumundaki değişiklikleri açıklayan bir finansal tablodur. Bu tabloda fon kavramı tüm finansal araçları kapsamaktadır.

Fon akım tablosu işletmenin fon yaratma gücünü, yaratılan fonun kullanım alanlarını ve bu ikisi arasındaki dengenin sağlanıp sağlanmadığını yansıtmaktadır. Ayrıca işletmenin gelecekteki fon gereksinimi, borç ödeme kapasitesi gibi konularda da işletme yöneticilerine, sahiplerine, kredi sağlayıcılara ve ilgililere bilgi verir. fon akım tablosunda fon giriş ve çıkışları birbirine eşit olmalıdır. Tablonun genel kuralları aktif azalışları ile pasif artışları =fon kaynağı, aktif artışları ve pasif azalışları ise =fon kullanımı olmaktadır.

İşletmenin faaliyetleri sonucunda elde etmiş olduğu kar bir fon kaynağıdır. Ancak işletmenin gelir tablosu düzenlenirken gelir olarak gözüken fakat fon girişi sağlamayan gelirler ile gider olarak gözüken fakat fon çıkışına neden olmayan giderleri düzeltilerek işletmenin gerçekte ne kadarlık bir fon kaynağı yaratabildiğinin hesaplanması gerekmektedir (TMS 7). Gelir olarak veya gider olarak gözüken ancak fon girişi veya çıkışına neden olmayan gelir ve giderler aşağıda verilen şemada listelenmiştir.

Fon Girişİ Sağlamayan Gelirler	Fon Çıkışı Sağlamayan Giderler
. Reeskont Faiz Gelirleri	. Amortisman Giderleri
. Gelecek Aylara Ait Gelirlerin Döneme Ait Kısımları	. Kıdem Tazminatı Karşılık Giderleri
	. Karşılık Giderleri
	. Konusu Kalmayan Karşılıklar

Şekil 5.4. Fon girişi ve çıkışı sağlamayan gelir ve giderler

5.4.1.2. Net İşletme (Çalışma) Sermayesinde Değişim Tablosu

İşletmenin belirli bir hesap döneminde net işletme sermayesinin kaynaklarını ve kullanım yerlerini göstermek suretiyle net çalışma sermayesindeki artış veya azalışı ortaya koyan finansal tablodur. Net işletme (çalışma) sermayesi, bir işletmenin dönen varlıkları yani; nakit ve en fazla 1 yıl içerisinde nakit halini alabilecek değerlerden, kısa vadeli yabancı kaynakların yani; en fazla 1 yıl içerisinde ödenmesi gereken borçların çıkarılması ile elde edilen sonuçlardır (Akbulut, 2011).

$$\text{Net işletme sermayesi (NİS)} = \text{Dönen Varlıklar} - \text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}$$

Net işletme (çalışma) sermayesi fon olarak kabul edilir. Net çalışma sermayesinde değişim tablosu iki bölümden oluşmaktadır ilk bölümde dönen varlıklardaki ve kısa vadeli yabancı kaynaklardaki artış ve azalışlar ayrıntılı bir şekilde gösterilerek ilgili döneme ait net çalışma sermayesindeki değişiklik hesaplanır. İkinci bölümde ise net çalışma sermayesindeki değişikliklerin nedenleri, fon kaynakları ve fon kullanımları açıklanmaktadır (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

5.4.1.3. Nakit Akım (Akış) Tablosu

İşletmede belli bir faaliyet dönemi içinde oluşan nakit akışlarını (nakit giriş ve çıkışlarını) kaynakları ve kullanım yerleri itibariyle gösteren finansal tablodur. Nakit akım tablosu finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin nakit ve nakit benzeri yaratma yeteneğinin ve nakit ihtiyacının değerlendirilebilmesinde dayanak oluşturmaktadır (Kısakürek ve Ayarlıoğlu, 2014). Bu tabloda fon kavramı nakit ve nakde eşdeğer varlıkları kapsamaktadır. Finansal tablolar içerisinde **nakit esasına** göre düzenlenen **tek** finansal tablo nakit akım tablosudur. TMS 7 “Nakit Akış Tabloları” standardı ile nakit akım tablosunun amacı: “işletme faaliyetleri”, “yatırım faaliyetleri” ve “finansman faaliyetleri” itibarıyla belirli bir dönem boyunca elde edilen nakit akışlarını sınıflandıran nakit akış tablosu vasıtası ile bir işletmenin nakit ve nakit benzerlerindeki tarihi değişikliklere ilişkin bilgi sağlaması hususunu düzenlemektedir olarak belirtilmiştir (TMS-7 Nakit Akış Tablosu, 2017).

5.4.2. Kar Dağıtım Tablosu

İşletmenin vergiden önceki karından başlamak üzere, dönem karının nasıl? ve ne şekilde? dağıtıldığını gösteren finansal tablodur. Kar dağıtım tablosunun düzenlenme amacı özellikle sermaye şirketlerinde, dönem karından ödenecek vergilerin, ayrılan yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kar paylarının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin Hisse Başına Kar ile Hisse Başına Temettü tutarının hesaplanmasıdır. Kar dağıtım tablosu dönem karının kaynağını ve dönem karının oluşumunu göstermez (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

5.4.3. Öz kaynak Değişim Tablosu

Öz kaynaklar değişim tablosu; ilgili dönemde öz kaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bir bütün olarak gösteren tablodur. Özkaynak değişim tablosunun düzenlenme amacı özellikle sermaye şirketlerinde sermaye artırımını, yedek fonlar ve kar kalemindeki değişiklikler, özkaynak grubu içinde

meydana gelen artış ve azalışlar bu tablo aracılığı ile finansal tablo kullanıcılarına iletilir (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

5.4.4. Satışların Maliyeti Tablosu

İşletmenin dönem içindeki stok hareketlerini, üretim maliyetlerini, satılan mamul maliyetlerini ve satılan hizmet maliyetlerini gösteren finansal tablodur. Satışların maliyeti tablosu aslında gelir tablosunun tamamlayıcı bir unsurudur. Gelir tablosunda satışların maliyeti bölümünün ayrı bir tablo halinde düzenlenerek sunulmasıdır (Senal ve Ateş, 2016; Soysal ve Yereli, 2009).

6. STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİNİN MALİ TABLOLARA ETKİSİ

Geçmişten günümüze kadar ticari hayatın var olması ile birlikte kar amacı taşıyan tüm ticari, üretim ve hizmet işletmelerinin mali verileri, gerek işletme yöneticileri, ortakları, gerek hissedarları, kreditorleri veya yatırımcılar ve ilgi duyanlar açısından her zaman önem taşımıştır. Bir işletmenin finansal yapısının güçlülüğü işletmenin devamlılığı açısından önem arz ederken karlılığı açısından da bir gösterge olarak nitelendirilebilmektedir. Mali yapısı güçlü bir işletmenin piyasa koşullarından enflasyonist zamanlarda oluşabilecek mali güçlüklerden etkilenmeden faaliyetlerini sürdürebilme ihtimali mali yapısı zayıf bir işletmeye oranla daha fazla olduğu açıktır. Ancak mali yapısının güçlü olması kastedilirken bunun söylem ile belirtilemeyeceği belgelere dayandırılarak dayanak oluşturulması gerektiği de aşıkardır. Bu ihtiyacın karşılandığı belgelere mali tablolar adı verilmektedir. Mali tablolar adına düzenlenen işletmenin tüm finansal yapısını, yatırımlarını varlık ve borçlarını kısaca finansal değer taşıyan işlemlerinin tümünü yansıtan tablolardır (Akdoğan ve Tenker, 2003; Atmaca vd., 2002). Bu tablolar belli kanun ve kurallar ile standartlaştırılmıştır (SPK, 2003; TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, 2005) Bilgi sağlayıcılar bu tablolar sayesinde işletme hakkında şeffaf, güvenilir ve detaylı bilgilere ulaşabilmektedirler. Bu bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği oldukça önemlidir. Tablolarda sunulan bilgilerin gerçeği yansıtması en önemli unsurdur. Bu bilgileri kullanarak işletmeye yatırım yapmayı düşünenler, işletmeye kredi sağlayanlar, işletme sahipleri ve ortakları önemli kararlar almaktadırlar (Yükçü ve Yaşar, 2013). Bu nedenle tablolar hazırlanırken kullanılacak bilgilerin gerçeği yansıtması ve doğruluğu test edilerek tablolaya aktarılmalıdır (Uluslan, 2008).

Çalışmanın üçüncü bölümünde stok değerlendirme yöntemleri anlatılmış, yapılan nitel araştırmalar neticesinde ülkemizde kullanımı en yaygın olanlar kısaca açıklanmıştır. Yine yapılan nitel araştırmalar neticesinde anlaşılan bilgiler doğrultusunda, en fazla kullanılan ilk iki stok değerlendirme yönteminin ortalama maliyet ve FIFO yöntemi olduğu saptanmıştır (Bilici, 2003; Gökçen ve Cebeci, 2016). Bu bölümde ise bir işletme tarafından seçilen stok değerlendirme yönteminin, o işletmenin mali tablolarına etkisinin olup olmadığı incelenecektir.

6.1. Değerleme Kavramı ve Değerlemenin Amacı

Değerleme iktisadi varlıkların, belli bir tarihteki değerlerinin parasal olarak ifade edilmesidir. Vergi Usul Kanununda (VUK) ise değerlendirme; “vergi matrahının hesaplanması ile ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespitidir” olarak tanımlanmaktadır (213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 2011). Bir işletmede değerlendirme çeşitli iktisadi değerler için farklı yöntemler ile yapılmaktadır. İşletmeye ait iktisadi varlıkların, işletme için düzenlenmiş mali raporlarda gerçek değerleri ile yer alması oldukça önemlidir. Çünkü işletmenin aktif ve pasif kalemlerini oluşturan iktisadi değerlerin olduğundan farklı değerle bu tablolarda yer alması, işletmenin gerçekte sahip olduğu değerleri tam anlamı ile yansıtamamasına, eksik, hatalı veya yanlış yansıtılmasına neden olmaktadır. Değerleme esasları bu nedenle oldukça önemlidir (Ulusan, 2008). Stoklar ise işletmelerin aktifleri içerisinde yer alan ve değerlendirme açısından ait olduğu işletmenin gelirlerinde direk etkiye neden olan oldukça önemli bir kalemdir (Kiraci, 2009). Stok değerlendirme yöntemlerinin seçimi ve uygulanması da bu sebeple oldukça önemlidir. Sürekli değişen piyasa koşullarında fiyat genel seviyesinin devamlı değişmesi nedeni ile işletmenin satın aldığı malları veya ürettiği malları, aynı fiyatlar ile temin etmesinin mümkün olamayacağı ve üretmeyeceği göz önüne alınırsa, üretim maliyetlerini hesaplamak oldukça önemli bir sorun olarak ortaya çıkacaktır (Büyükmirza, 2003). Satılan malın maliyetinin hesaplanması esnasında yapılacak yanlışlıklar işletmenin brüt satış karını ve dönem sonunda kalan malın maliyetini direkt etkileyecektir. Ayrıca para değerindeki değişimlerin de işletme üzerindeki olumsuz etkileri de değerlendirildiğinde stok değerlendirme işleminin önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenler doğrultusunda zaman içerisinde çeşitli stok değerlendirme yöntemleri geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Bir işletme için, gelişen bu stok değerlendirme yöntemlerinden, hangi yöntemin kullanılması gerektiğinin seçilmesi ve seçilen yöntemin uygulanması doğru tespit ve tatbik edilmelidir.

Farklı maliyetler ile elde edilen stokların bir bölümü olağan faaliyet döneminde üretimde kullanılmak üzere ya da satış sebebi ile ilgili varlık hesabından çıkışı yapılacak, bir diğer bölümü de dönem sonu mevcudu olarak işletme kayıtlarında yer alacaktır. Stok çıkışlarında gerekse dönem sonu stok mevcudunun değerlendirilmesinde kullanılan çeşitli yöntemler farklı sonuçların elde edilmesine neden

olmaktadır (Sönmez, 2007). Bir diğer anlatımla aynı stok hareketleri karşısında çeşitli stok değerlendirme yöntemleri ile dönem sonu stok ve satılan malların maliyeti tutarlarının farklı hesaplanmasına neden olmaktadır. Bunun nedeni ise yöntemlerin çıkanlara ve kalanlara fiyat artışlarını farklı şekilde yansıtmasıdır.

6.2. Ortalama Maliyet ve FİFO Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Analizi

TMS 2 Stoklar Standardına göre stokların maliyeti; gerçek parti maliyet yöntemi, ilk giren ilk çıkar yöntemi ve ağırlıklı ortalama maliyet yöntemlerinden biri ile hesaplanabilir (KGK, 2017). Standartta alternatif yöntemlerden hangisinin öncelikle kullanılması gerektiği belirtilmemiştir. Ülkemizde en fazla kullanılan stok değerlendirme yöntemlerinin nicel araştırmalar neticesinde ortalama maliyet ve FİFO yöntemleri olduğu görülmektedir (Boyar ve Güngörmüş, 2009; Gökçen ve Cebeci, 2016; Uyar, 2009; Uyar, 2008). Bu nedenle bu çalışmada en fazla kullanılan stok değerlendirme yöntemleri olan bu iki yöntem incelenmiştir. Her iki yöntemin incelenmesinde örnek H işletmesi verileri kullanılarak, sonuçlarda yöntem tercihindен kaynaklanacak farkların oluşup oluşmadığı, fark oluşması durumunda bu farkın nedenleri ve hangi kalemlerde ortaya çıktığı incelenmiştir. Bu incelemede stok kalemlerinden ilk madde ve malzemenin üretime sevk durumunun üç farklı periyottaki değişimi esas alınarak; stabil, artan ve azalan durumlarda maliyet hesaplamaları gerçekleştirilmiştir.

6.2.1. Üretime Sevkin Stabil Olduğu Durumda Yöntemler

Aşağıda Tablo 6.1.'de H firmasına ait stok hareketleri verilmiştir. H firmasının döneme ait toplam satış miktarı 12.000 birim, satış hasılatı ise 1.200.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6.1. H firmasına ait stok kartı

	GİRİŞ	ÇIKIŞ	BİRİM FİYATI	TOPLAM
Dönem Başı Stoğu	3000 Adet	—	50 TL	150.000 TL
Dönem İçi Alışlar				
18.01.2017 Alış	2000 Adet	—	70 TL	140.000 TL
22.04.2017 Alış	3000 Adet	—	75 TL	225.000 TL
02.06.2017 Ü. Sevk	—	4000 Adet		
13.07.2017 Alış	4000 Adet	—	78 TL	312.000 TL
06.11.2017 Alış	1500 Adet	—	80 TL	120.000 TL
10.11.2017 Ü. Sevk	—	5000 Adet		
03.12.2017 Alış	2000 Adet	—	83 TL	166.000 TL
17.12.2017 Ü. Sevk	—	4000 Adet		

Bu stok hareketleri ve satış miktarı baz alınarak yapılan hesaplamada stok değerlendirme yöntemi olarak ortalama maliyet yöntemi seçilmiş ve bu yöntem esasları çerçevesinde H firmasının birim maliyeti, satılan mal maliyeti ve dönem sonu stok değeri aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

$$\text{Dönem başı malzeme stok maliyeti} = 3.000 \times 50 \text{ TL} = 150.000 \text{ TL}$$

$$18.01.2017 \text{ Alış} = 2.000 \times 70 \text{ TL} = 140.000 \text{ TL}$$

$$22.04.2017 \text{ Alış} = 3.000 \times 75 \text{ TL} = 225.000 \text{ TL}$$

$$13.07.2017 \text{ Alış} = 4.000 \times 78 \text{ TL} = 312.000 \text{ TL}$$

$$06.11.2017 \text{ Alış} = 1.500 \times 80 \text{ TL} = 120.000 \text{ TL}$$

$$03.12.2017 \text{ Alış} = 2.000 \times 83 \text{ TL} = 166.000 \text{ TL}$$

$$\begin{array}{r} +----- \\ 15.500 \text{ Birim} \end{array} \quad \begin{array}{r} +----- \\ 1.113.000 \text{ TL} \end{array}$$

Ortalama birim maliyet = 1.113.000 TL / 15.500 birim = 71,80 TL (hesaplamalarda rakam yuvarlanmıştır)

İmalata verilen malzeme miktarı ve maliyeti

$$02.06.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 287.200 \text{ TL}$$

$$10.11.2017 \text{ Üretime sevk} = 5.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 359.000 \text{ TL}$$

$$17.12.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 287.200 \text{ TL}$$

İmalata verilen malzeme miktarı

$$02.06.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ Birim}$$

$$10.11.2017 \text{ Üretime sevk} = 5.000 \text{ Birim}$$

$$17.12.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ Birim}$$

+-----

$$13.000 \text{ Birim}$$

$$\text{İmalata verilen malzeme maliyeti} = 13.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 933.400 \text{ TL}$$

$$\text{Dönem sonu stok miktarı} = 15.500 \text{ birim} - 13.000 \text{ birim} = 2.500 \text{ birim}$$

$$\text{Dönem sonu stok maliyeti} = 2.500 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 179.500 \text{ TL}$$

H işletmesine ait stok hareketlerinin ortalama maliyet yöntemi kullanılarak ilk madde malzemeye ait maliyet hesaplaması sonucunda, işletmenin birim maliyeti 71,80 TL ve dönem sonu stok maliyeti 179.500 TL olarak gerçekleşmiştir. Yine ilk madde ve malzeme açısından satılan malın maliyeti (SMM) hesaplanırken; $\text{SMM} = \text{Top. Satış miktarı} \times \text{Ort. Birim maliyet}$ olarak formüle edilerek hesaplanmaktadır.

H İşletmesinin İlk Madde Malzeme açısından SMM;

$$\text{SMM} = 12.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 861.600 \text{ TL}$$

Yukarıdaki hesaplamadan da anlaşılacağı gibi H işletmesinin ilk madde ve malzeme açısından satılan mal maliyeti 861.600 TL olarak gerçekleşmiştir.

H İşletmesinin Tablo 6.1’de verilen stok hareketleri ve satış miktarı baz alınarak FIFO yöntemi esasları ile ilk madde ve malzeme açısından işletmeye ait birim maliyet, satılan malın maliyeti ve dönem sonu stok maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Dönem İçi Alışlar

Dönem başı malzeme stok maliyeti =	3.000 × 50 TL
18.01.2017 Alış	= 2.000 × 70 TL
22.04.2017 Alış	= 3.000 × 75 TL
13.07.2017 Alış	= 4.000 × 78 TL
06.11.2017 Alış	= 1.500 × 80 TL
03.12.2017 Alış	= 2.000 × 83 TL

Üretime Sevk

02.06.2017 = 4.000 Birim

Dönem başı malzeme stok maliyeti = 3.000 × 50 TL = 150.000 TL

18.01.2017 Alış = 1.000 × 70 TL = 70.000 TL

+-----

220.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 220.000 TL / 4.000 birim = 55 TL

10.11.2017 = 5.000 Birim

18.01.2017 Alış = 1.000 birim × 70 TL = 70.000 TL

22.04.2017 Alış = 3.000 birim × 75 TL = 225.000 TL

13.07.2017 Alış = 1.000 birim × 78 TL = 78.000 TL

+-----

373.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 373.000 TL / 5.000 birim = 74,6 TL

17.12.2017 = 4.000 Birim

13.07.2017 Alış = 3.000 birim × 78 TL = 234.000 TL

06.11.2017 Alış = 1.000 birim × 80 TL = 80.000 TL

+-----

314.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 314.000 TL / 4.000 birim = 78,5 TL

İmalata verilen malzeme miktarı

02.06.2017 Üretime sevk = 4.000 Birim

10.11.2017 Üretime sevk = 5.000 Birim

17.12.2017 Üretime sevk = 4.000 Birim

+-----

13.000 Birim

İmalata verilen malzeme maliyeti = 4.000 birim × 55 TL = 220.000 TL

5.000 birim × 74,6 TL = 373.000 TL

4.000 birim × 78,5 TL = 314.000 TL

+-----

907.000 TL

Dönem sonu stok miktarı = 15.500 birim – 13.000 birim = 2.500 birim

$$\begin{array}{rcl}
\text{Dönem sonu stok maliyeti} & = & 2.000 \text{ birim} \times 83 \text{ TL} = 166.000 \text{ TL} \\
& & 500 \text{ birim} \times 80 \text{ TL} = 40.000 \text{ TL} \\
& & +----- \\
& & 206.000 \text{ TL}
\end{array}$$

H firmasına ait stok verilerinin FİFO yöntemi ile maliyet hesaplaması sonucu yöntemin ilk giren ilk çıkar ilkesi doğrultusunda 02.06.2017 tarihinde üretime sevk edilen 4.000 birim ilk madde malzemenin 3.000 birimi dönem başı stoğundan 1.000 birimin ise 18.01.2017 tarihinde ki girişten karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 4.000 birim ilk madde malzemenin toplam maliyeti 220.000 TL , ortalama birim maliyeti ise 55 TL olarak gerçekleşmiştir. 10.11.2017 tarihinde üretime sevk edilen 5.000 birim ilk madde ve malzemenin yine FİFO yöntemi esas gereği 1.000 birimi 18.01.2017 tarihli alıştan, 3.000 birimi 22.04.2017 tarihli alıştan, geri kalan 1.000 birimlik malzeme ise 13.07.2017 tarihli alıştan üretime sevk edilmiştir. 10.11.2017 tarihli üretime sevk edilen 5.000 birimlik ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 373.000 TL, ortalama birim maliyeti ise 74,6 TL olarak gerçekleşmiştir. 17.12.2017 tarihinde ise üretime 4.000 birimlik ilk madde ve malzeme sevk edilmiş olup, bu malzemenin yine FİFO esas gereği 3.000 birimlik kısmı 13.07.2017 tarihli malzeme alışından, 1.000 birimlik malzeme ise 06.11.2017 tarihli alıştan üretime sevk edilmiştir. 17.12.2017 tarihli 4.000 birimlik üretime sevk edilen ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 314.000 TL, ortalama birim maliyeti ise 78,5 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Üretime verilen toplam malzemenin maliyeti 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. İşletmenin dönem sonu stok miktarı 2.500 birim, dönem sonu stok (DSS) maliyeti ise 206.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

H işletmesinin ilk madde ve malzeme açısından SMM;

İşletmenin toplam satış miktarı 12.000 birim olarak gerçekleşmiştir.

$$\text{SMM} = 4.000 \text{ birimi} \times 55 \text{ TL} = 220.000 \text{ TL}$$

$$\text{SMM} = 5.000 \text{ birim} \times 74,6 \text{ TL} = 373.000 \text{ TL}$$

$$\text{SMM} = 3.000 \text{ birim} \times 78,5 \text{ TL} = 235.500 \text{ TL}$$

+-----

$$828.500 \text{ TL}$$

H işletmesi dönemde 12.000 birim toplam satış miktarı gerçekleştirmiştir. H işletmesinin satılan mal maliyeti ilk madde ve malzeme açısından 828.500 TL olarak gerçekleşmiştir.

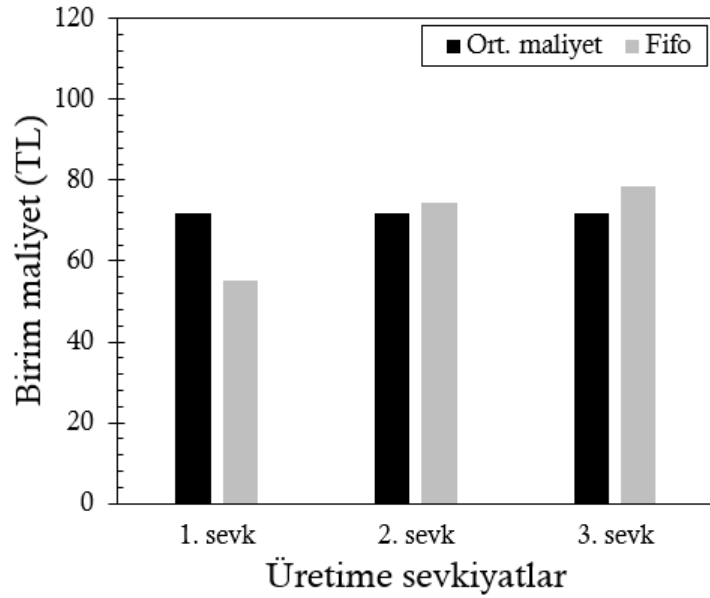
Stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet ve FIFO yöntemleri, örnek H işletmesi verileri baz alınarak ayrı ayrı hesaplanmıştır. Tüm veriler sabitken H işletmesine ait dönem başı stok maliyeti bir önceki dönemin kalanı, içinde bulunulan dönemin başlangıcı olarak kabul edilmesi neticesinde, her iki yöntemde de 150.000 TL maliyet bedeli ile yer almaktadır. 02.06.2017 tarihinde üretime sevk edilen 4.000 birim ilk madde malzemenin, ortalama maliyet yöntemine göre maliyeti 287.200 TL olarak gerçekleşmiş, birim maliyeti ise sabit olarak 71,80 TL olmuştur. FIFO yönteminde ise üretime sevk edilen 4.000 birimlik ilk madde ve malzemenin maliyeti 220.000 TL, birim maliyeti ise 55 TL gerçekleşmiştir. İki yöntemi üretime sevk edilen malzeme açısından karşılaştırılması durumunda ortalama maliyet yönteminde toplam maliyetin ve birim maliyetin FIFO yöntemine göre daha yüksek gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. 10.11.2017 tarihinde üretime sevk edilen 5.000 birim ilk madde ve malzemenin ortalama maliyet yöntemine göre toplam maliyeti 359.000 TL, birim maliyeti ise yine sabit 71,80 TL olarak gerçekleşmiştir. 5.000 birimlik üretime sevk edilen malzemenin FIFO yöntemine göre toplam maliyeti 373.000 TL gerçekleşirken, birim maliyeti ise 74,6 TL olmuştur. İki yöntem sevk edilen malzeme açısından karşılaştırıldığında, ortalama maliyet yönteminde, toplam maliyetin ve birim maliyetin daha düşük gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 17.12.2017 tarihinde dönemin üretime sevk edilen son parti ilk madde ve malzemesi olan 4.000 birimlik malzemenin, ortalama maliyet yöntemine göre toplam maliyeti 287.200 TL, birim maliyetinin yine sabit olarak 71,80 TL olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır. FIFO yönteminde ise üretime sevk edilen 4.000 birimlik ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 314.000 TL,

birim maliyeti 78,5 TL olarak gerçekleşmiştir. Yine iki yöntemi karşılaştırdığımızda ortalama maliyet yönteminin ilk madde ve malzeme açısından maliyetinin, FİFO yöntemine göre toplam maliyetinin ve birim maliyetinin daha düşük gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

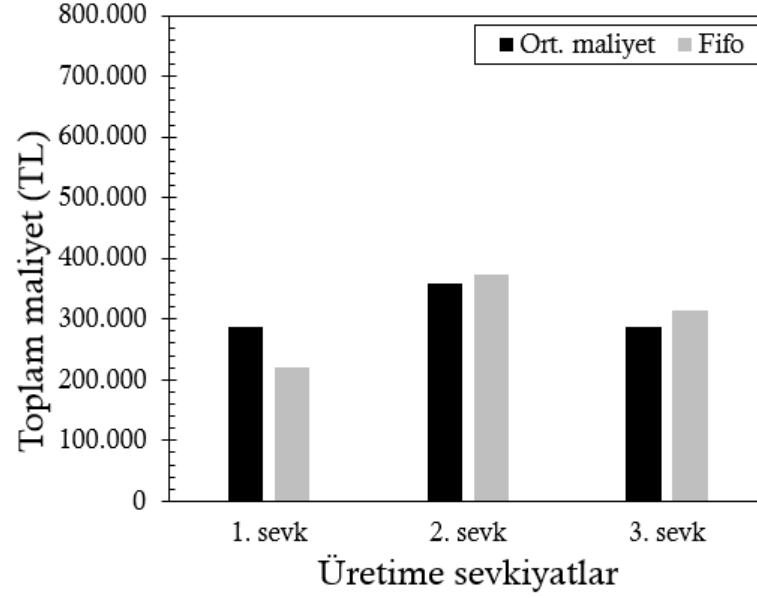
H işletmesi dönem içerisinde toplam 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Dönem içerisinde farklı tarihlerde 4.000 birim, 5.000 birim ve 4.000 birim olmak üzere farklı tutarlarda malzeme üretime sevk edilmiştir. Her üretime sevk edilen malzemenin ortalama maliyet ve FİFO yöntemlerine göre maliyet hesaplaması yapılmış, bazı sevklerde ortalama maliyetin, bazı sevklerde ise FİFO yönteminin üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyeti veya birim maliyeti farklılık göstererek daha yüksek yada daha düşük gerçekleşmiştir. Ancak üretime sevk edilen toplamda 13.000 birimlik ilk madde ve malzemenin maliyeti, ortalama maliyet yöntemine göre 933.400 TL olarak gerçekleşmiştir. FİFO yöntemi ile üretime sevk edilen yine 13.000 birimlik toplam ilk madde ve malzemenin maliyeti ise 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevk edilen malzeme aynı miktarda olmasına karşın tercih edilen yöntemden dolayı toplam ilk madde ve malzeme 26.483 TL'lik fark ortaya çıkmaktadır. Ortalama maliyet yönteminde üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyeti daha yüksek gerçekleşirken, FİFO yönteminde aynı malzemenin maliyeti daha düşük gerçekleşmiştir. Yani sevk edilen malzeme parti bazında incelenirse son iki sevk de FİFO yönteminde maliyet ve birim maliyet daha yüksek gerçekleşmiş, ancak toplam sevk edilen malzeme maliyetinde ortalama maliyet yönteminin maliyetlemesi daha yüksek gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir. 12.000 birim satılan malın maliyet tutarı ortalama maliyet yöntemine göre 861.600 TL olarak gerçekleşmiş, FİFO yöntemi ile 828.500 TL olarak gerçekleşmiştir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, satılan malın maliyeti seçilen yöntemden kaynaklanan 33.100 TL'lik tutarda bir farkın olduğu görülmektedir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet yönteminde, FİFO yöntemine göre maliyet tutarının daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Enflasyonist bir yapının hakim olduğu piyasa koşullarında ilk madde ve malzeme girdilerinin güncel fiyat ve maliyetlerini ortalama maliyet yönteminin ortaya çıkan fark dikkate alındığında daha iyi yansıtıldığı

anlaşılmaktadır. Ancak bir dönemin sonun diğer dönemin başlangıcı olduğu ilkesi dikkate alındığında ortalama maliyet açısından dönem sonu stok maliyeti 179.500 TL gerçekleşirken, FIFO yöntemine göre dönem sonu stok maliyetinin 206.000 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu fark dikkate alındığında ise FIFO yönteminin kalanlara yansıtılan girdi fiyatlamasının daha güncel olduğu söylenebilir.

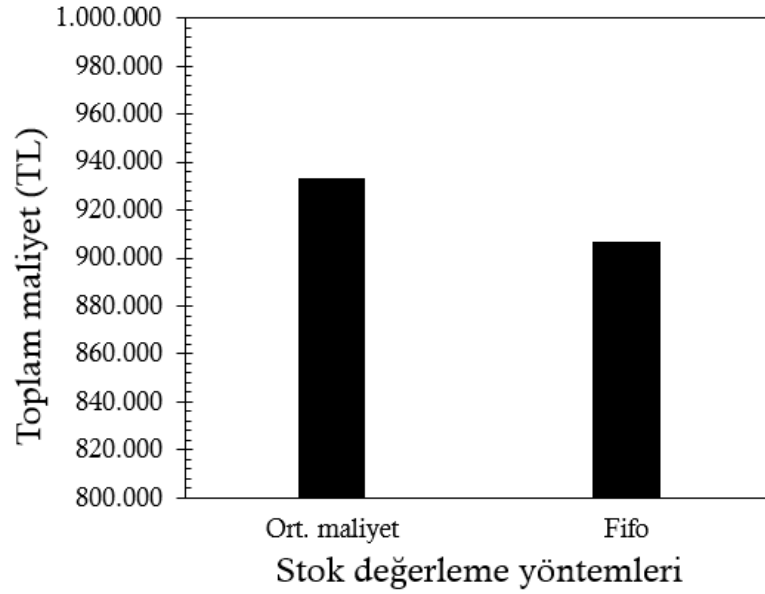
İki yöntem arasındaki farklar aşağıda Şekil 6.1, 6.2 6.3, 6.4 ve 6.5’de özetlenmiştir.

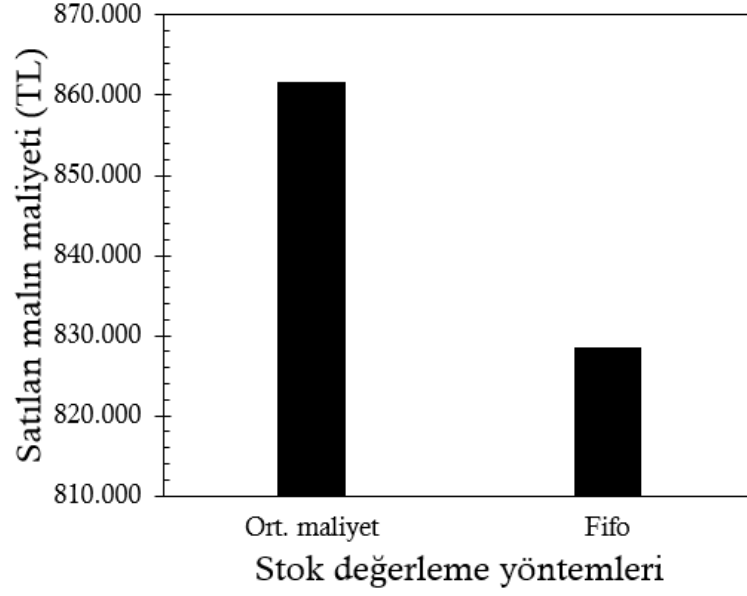
Şekil 6.1. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifoya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması

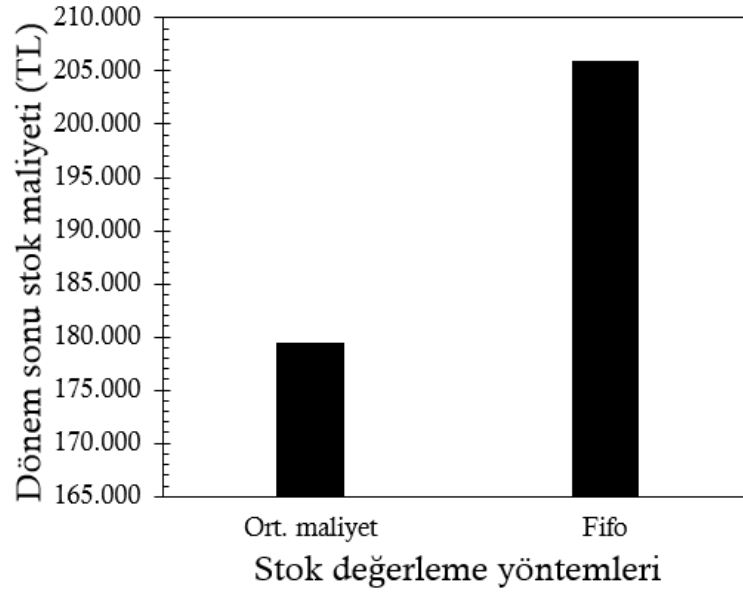
Şekil 6.2. Üretim sevk miktarının stabil olduğu durumda sevk başına ortalama maliyet ve fifoya göre toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.3. Üretim sevk miktarının stabil olduğu durumda ortalama maliyet ve fifoya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.4. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifoya göre maliyetinin karşılaştırılması

Şekil 6.5. Üretime sevkiyat miktarının stabil olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifoya göre karşılaştırılması

6.2.2. Üretime Sevkin Artan Olduğu Durumda Yöntemler

Tablo 6.2. H firmasına ait stok hareketleri

	GİRİŞ	ÇIKIŞ	BİRİM FİYATI	TOPLAM
Dönem Başı Stoğu	3000 Adet	—	50 TL	150.000 TL
Dönem İçi Alışlar				
18.01.2017 Alış	2000 Adet	—	70 TL	140.000 TL
22.04.2017 Alış	3000 Adet	—	75 TL	225.000 TL
02.06.2017 Ü. Sevk	—	1000 Adet		
13.07.2017 Alış	4000 Adet	—	78 TL	312.000 TL
06.11.2017 Alış	1500 Adet	—	80 TL	120.000 TL
10.11.2017 Ü. Sevk	—	4000 Adet		
03.12.2017 Alış	2000 Adet	—	83 TL	166.000 TL
17.12.2017 Ü. Sevk	—	8000 Adet		

Yukarıda Tablo 6.2’de H firmasına ait stok hareketleri verilmiştir. Stok hareketleri incelendiğinde firmanın üretime sevk edilen ilk madde ve malzeme miktarında giderek **artan** bir ivmeye sahip olduğu görülmektedir. Malzeme sevkinin artan ivmeli olması durumunda ortalama maliyet ve FIFO yöntemlerinde oluşan maliyetler aşağıda karşılaştırılmıştır.

Ortalama maliyet;

Dönem başı stok miktarı 3.000 birim

Dönem içi alışlar 12.500 birim

+-----

15.500 birim

15.500 birimin maliyeti = 1.113.0000 (5.2.1. bölümde ayrıntılı hesaplama mevcuttur.)

1.1113.000/ 15.500 birim = 71,80 TL birim maliyet (hesaplamalarda rakam yuvarlanmıştır)

İmalata verilen malzeme miktarı ve maliyeti

$$02.06.2017 \text{ Üretime sevk} = 1.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 71.800 \text{ TL}$$

$$10.11.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 287.200 \text{ TL}$$

$$17.12.2017 \text{ Üretime sevk} = 8.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 574.400 \text{ TL}$$

İmalata verilen malzeme miktarı

$$02.06.2017 \text{ Üretime sevk} = 1.000 \text{ Birim}$$

$$10.11.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ Birim}$$

$$17.12.2017 \text{ Üretime sevk} = 8.000 \text{ Birim}$$

+-----

$$13.000 \text{ Birim}$$

$$\text{İmalata verilen malzeme maliyeti} = 13.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 933.400 \text{ TL}$$

$$\text{Dönem sonu stok miktarı} = 15.500 \text{ birim} - 13.000 \text{ birim} = 2.500 \text{ birim}$$

$$\text{Dönem sonu stok maliyeti} = 2.500 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 179.500 \text{ TL}$$

H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir.

H İşletmesinin İlk Madde Malzeme açısından SMM;

$$\text{SMM} = 12.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 861.600 \text{ TL}$$

Yukarıda yapılan hesaplardan da anlaşılacağı gibi ortalama maliyet yöntemi ile yapılan hesaplamada 5.2.1.bölümünde üretime sevkini stabil olduğu durumdaki maliyet sonuçları ile aynı olduğu görülmektedir.

FİFO Yöntemi;

Dönem İçi Alışlar

$$\text{Dönem başı malzeme stok maliyeti} = 3.000 \times 50 \text{ TL}$$

18.01.2017 Alış	=	2.000 × 70 TL
22.04.2017 Alış	=	3.000 × 75 TL
13.07.2017 Alış	=	4.000 × 78 TL
06.11.2017 Alış	=	1.500 × 80 TL
03.12.2017 Alış	=	2.000 × 83 TL

Üretime Sevk

02.06.2017 = 1.000 Birim

Dönem Başı Stok = 1.000 × 50 TL = 50.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 50.000 TL / 1.000 birim = 50 TL

10.11.2017 = 4.000 Birim

Dönem Başı Stok = 2.000 × 50 TL = 100.000 TL

18.01.2017 Alış = 2.000 birim × 70 TL = 140.000 TL

+-----

240.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 240.000 TL / 4.000 birim = 60 TL

17.12.2017 = 8.000 Birim

22.04.2017 Alış = 3.000 birim × 75 TL = 225.000 TL

13.07.2017 Alış = 4.000 birim × 78 TL = 312.000 TL

06.11.2017 Alış = 1.000 birim × 80 TL = 80.000 TL

+-----

617.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 617.000 TL / 8.000 birim = 77,12 TL

İmalata verilen malzeme miktarı

02.06.2017 Üretime sevk = 1.000 Birim

10.11.2017 Üretime sevk = 4.000 Birim

17.12.2017 Üretime sevk = 8.000 Birim

+-----

13.000 Birim

İmalata verilen malzeme maliyeti = 1.000 birim × 50 TL	= 50.000 TL
4.000 birim × 60 TL	= 240.000 TL
8.000 birim × 77,12 TL	= 617.000 TL
	+-----
	907.000 TL
Dönem sonu stok miktarı = 15.500 birim – 13.000 birim	= 2.500 birim
Dönem sonu stok maliyeti = 2.000 birim × 83 TL	= 166.000 TL
500 birim × 80 TL	= 40.000 TL
	+-----
	206.000 TL

H firmasına ait stok verilerinin FİFO yöntemi ile maliyet hesaplaması sonucu yöntemin ilk giren ilk çıkar ilkesi doğrultusunda 02.06.2017 tarihinde üretime sevk edilen 1.000 birim ilk madde malzemenin 1.000 birimi dönem başı stoğundan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 1.000 birim ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 50.000 TL, birim maliyeti ise 50 TL olarak gerçekleşmiştir. 10.11.2017 tarihinde üretime sevk edilen 4.000 birimlik ilk madde ve malzemenin 2.000 birimi dönem başı stoğundan, geriye kalan 2.000 birimi ise 18.01.2017 tarihli alıştan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 4.000 birimlik malzemenin toplam maliyeti 240.000 TL, birim maliyeti ise 60 TL olarak gerçekleşmiştir. 17.12.2017 tarihinde son üretime sevk de 8.000 birim ilk madde ve malzeme sevk edilmiştir. 8.000 birimlik bu

sevkin 3.000 birimi 22.04.2017 tarihli alıştan, 4.000 birimi 13.07.2017 tarihli alıştan ve geriye kalan 1.000 birimlik malzeme ise 06.11.2017 tarihli alıştan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 8.000 birimlik ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 617.000 TL , birim maliyeti ise 77,12 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi toplamda 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Üretime sevk edilen toplam malzemenin maliyeti 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. İşletmenin dönem sonu stok miktarı yine 2.500 birim olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok maliyeti ise 206.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

H işletmesinin ilk madde ve malzeme açısından SMM;

İşletmenin toplam satış miktarı 12.000 birim olarak gerçekleşmiştir.

$$\text{SMM} = 1.000 \text{ birim} \times 50 \text{ TL} = 50.000 \text{ TL}$$

$$\text{SMM} = 4.000 \text{ birim} \times 60 \text{ TL} = 240.000 \text{ TL}$$

$$\text{SMM} = 7.000 \text{ birim} \times 77,12 \text{ TL} = 539,840 \text{ TL}$$

+-----

$$829.840 \text{ TL}$$

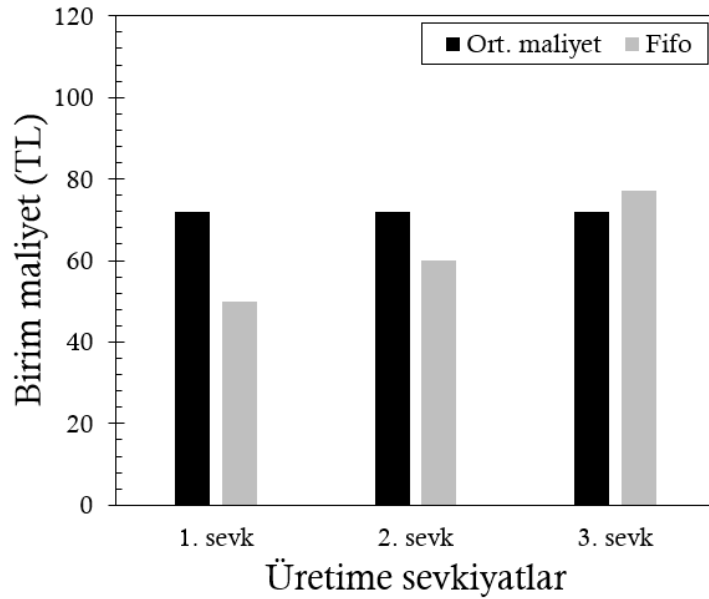
H işletmesi dönemde 12.000 birim toplam satış miktarı gerçekleştirmiştir. H işletmesinin satılan mal maliyeti ilk madde ve malzeme açısından 829.840 TL olarak gerçekleşmiştir.

H işletmesine ait stok kartında üretime sevk edilen ilk madde ve malzemenin 1.000 birim, 4.000 birim ve 8.000 birim olduğu görülmektedir. Bu **artan oranlı** sevklerin maliyet hesaplaması yine ortalama maliyet ve FIFO yöntemleri ile ayrı ayrı yapılmıştır. Dönem başı stok maliyeti önceki dönemin devri olarak her iki yöntemde de miktar olarak 3.000 birim maliyet olarak ise 150.000 TL ile sabittir. 02.06.2017 tarihli 1.000 birimlik üretime sevk edilen ilk madde ve malzemenin ortalama maliyete göre toplam maliyeti 71.800 TL olarak gerçekleşmiştir. Birim maliyet ise sabit olarak 71,80 TL olmuştur. 1.000 birimlik üretime sevkini FIFO yöntemine göre toplam maliyeti 50.000 TL, birim maliyeti ise 50 TL olarak gerçekleşmiştir. İki yöntem karşılaştırıldığında üretime sevk edilen malzeme miktarının aynı olmasına rağmen

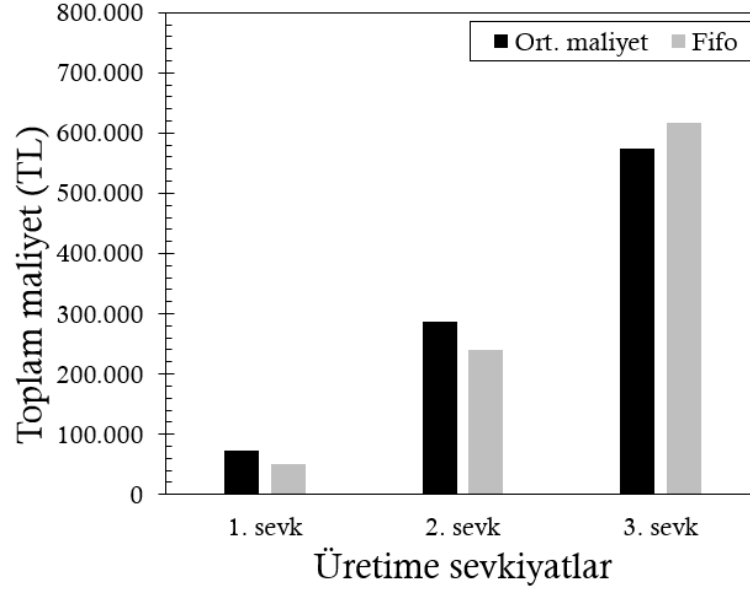
ortalama maliyet yönteminde üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyetinin ve birim maliyetinin daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. 10.11.2017 tarihinde üretime sevk edilen 4.000 birimlik ilk madde ve malzemenin ise ortalama maliyet yöntemi esasları baz alınarak hesaplanan maliyetinde, sevk edilen malzemenin toplam maliyeti 287.200 TL, birim maliyeti ise yine sabit olarak 71,80 TL olarak gerçekleşmiştir. Sevk edilen 4.000 birimlik malzemenin FİFO yöntemine göre toplam maliyeti 240.000 TL birim maliyeti ise 60 TL olarak gerçekleşmiştir. İkinci üretime sevk edilen malzeme açısından da iki yöntem karşılaştırıldığında, toplam maliyet açısından da birim maliyet açısından da ortalama maliyet yönteminin maliyet tutarı daha yüksek gerçekleşmiştir. 17.12.2017 tarihinde üretime sevk edilen 8.000 birimlik son parti ilk madde ve malzemenin ortalama maliyet yöntemi açısından toplam maliyeti 574.500 TL birim maliyeti ise yine sabit olarak 71,80 TL olarak gerçekleşmiştir. 8.000 birimlik malzemenin FİFO yöntemi ile toplam maliyeti 617.000 TL, birim maliyeti ise 77,12 TL olarak gerçekleşmiştir. İki yöntem karşılaştırıldığında ise üretime sevk edilen ilk iki parti ilk madde ve malzeme maliyetlerindeki farkın bu defa FİFO yönteminde, gerek toplam maliyet, gerekse birim maliyet açısından daha yüksek gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

H işletmesi dönemde toplam 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Sevk edilen malzemenin artan ivmeye sahip olduğu görülmektedir. 1.000 birim, 4.000 birim ve 8.000 birim olmak üzere dönemde 3 sevk gerçekleşmiştir. Sevk edilen ilk madde ve malzemenin maliyet hesaplaması stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet ve FİFO yöntemi ile ayrı ayrı hesaplanmıştır. Dönemde üretime sevk edilen toplamda 13.000 birimlik ilk madde ve malzemenin ortalama maliyet yöntemi kullanılarak yapılan maliyet hesaplamasında toplam maliyet 933.400 TL olarak gerçekleşmiştir. 13.000 birimlik malzemenin FİFO yöntemine göre ise toplam maliyeti ise 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevk edilen malzeme miktarı aynı olmasına rağmen yöntem seçimi nedeni ile arada 26.400 TL'lik fark ortaya çıkmaktadır. Ortalama maliyet yönteminde üretime sevk edilen malzeme maliyeti FİFO yöntemine göre daha yüksek gerçekleşmiştir. Yani sevk edilen malzeme parti bazında incelenirse ilk iki parti sevk edilen malzeme maliyetinde ortalama maliyet yönteminde, son sevk edilen malzemedeki FİFO yönteminde maliyet ve birim

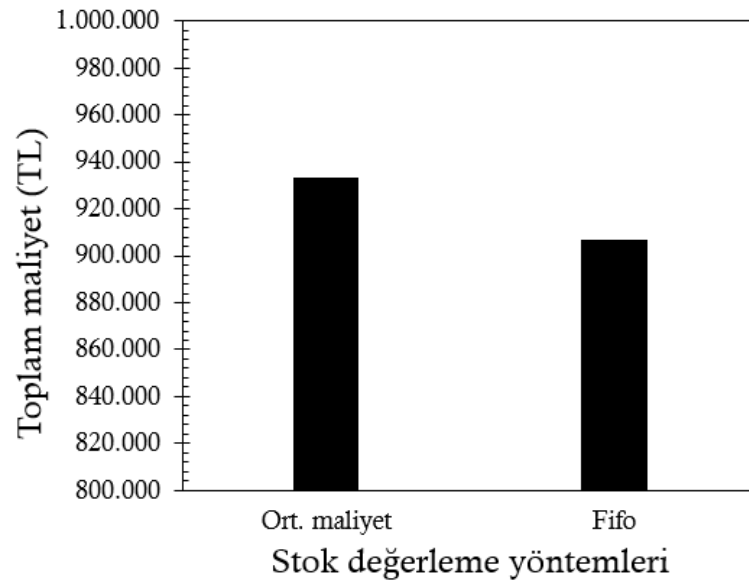
maliyet daha yüksek gerçekleşmiş, ancak toplam sevk edilen malzeme maliyetinde ortalama maliyet yönteminin maliyetlemesi daha yüksek gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir. 12.000 birim satılan malın maliyet tutarı ortalama maliyet yöntemine göre 861.600 TL olarak gerçekleşmiş, FIFO yöntemi ile 829.840 TL olarak gerçekleşmiştir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, satılan malın maliyeti seçilen yöntemden kaynaklanan 31.760 TL'lik tutarda bir farkın oluştuğu görülmektedir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet yönteminde, FIFO yöntemine göre maliyet tutarının yine daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Enflasyonist bir yapının hakim olduğu piyasa koşullarında ilk madde ve malzeme girdilerinin güncel fiyat ve maliyetlerini ortalama maliyet yönteminin ortaya çıkan fark dikkate alındığında daha iyi yansıtıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bir dönemin sonun diğer dönemin başlangıcı olduğu ilkesi dikkate alındığında ortalama maliyet açısından dönem sonu stok maliyeti 179.500 TL gerçekleşirken, FIFO yöntemine göre dönem sonu stok maliyetinin 206.000 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu fark dikkate alındığında ise FIFO yönteminin kalanlara yansıtılan girdi fiyatlamasının daha güncel olduğu söylenebilir. İki yöntem arasındaki farklar aşağıda Şekil 6.6, 6.7, 6.8, 6.9 ve 6.10' de özetlenmiştir.

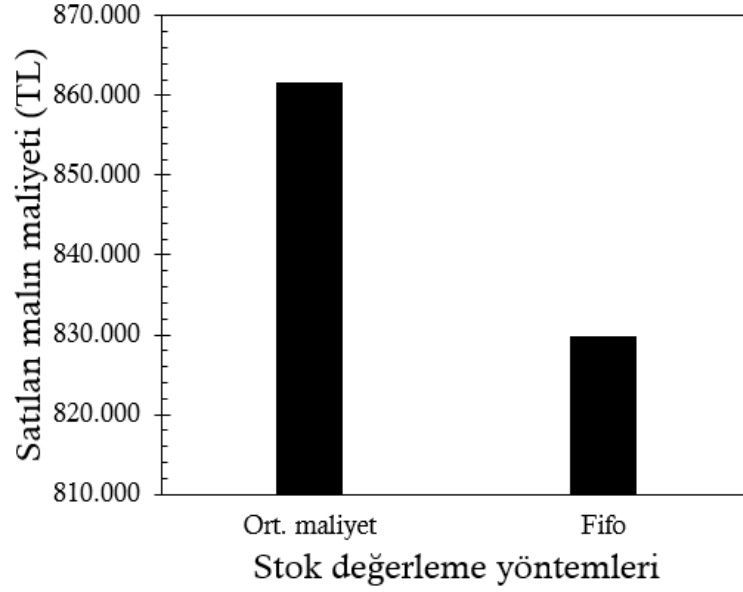
Şekil 6.6. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifoya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması

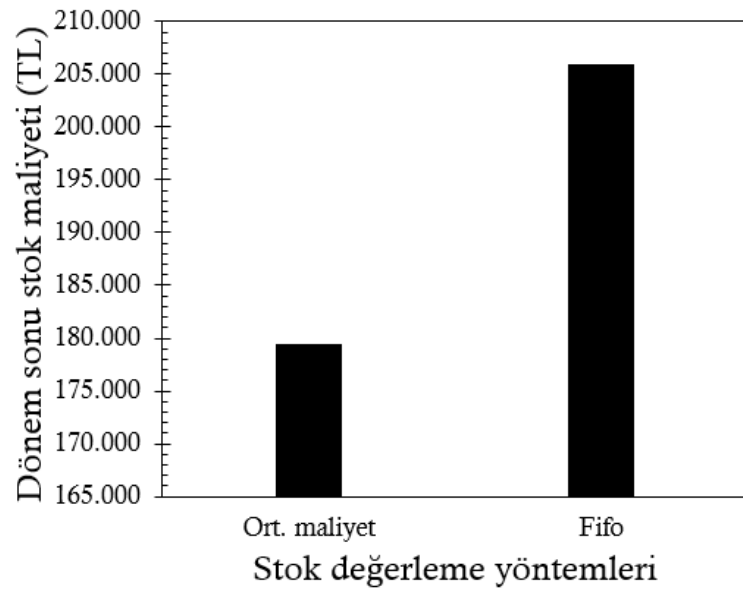
Şekil 6.7. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda sevkiyat başına ortalama maliyet ve fifoya göre toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.8. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda ortalama maliyet ve fifoya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.9. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifoya göre maliyetinin karşılaştırılması

Şekil 6.10. Üretime sevkiyat miktarının artan olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifoya göre karşılaştırılması

6.2.3. Üretime Sevkin Azalan Olduğu Durumda Yöntemler

Tablo 6.3. H firmasına ait stok hareketleri

	GİRİŞ	ÇIKIŞ	BİRİM FİYATI	TOPLAM
Dönem Başı Stoğu	3000 Adet	—	50 TL	150.000 TL
Dönem İçi Alışlar				
18.01.2017 Alış	2000 Adet	—	70 TL	140.000 TL
22.04.2017 Alış	3000 Adet	—	75 TL	225.000 TL
02.06.2017 Ü. Sevk	—	8000 Adet		
13.07.2017 Alış	4000 Adet	—	78 TL	312.000 TL
06.11.2017 Alış	1500 Adet	—	80 TL	120.000 TL
10.11.2017 Ü. Sevk	—	4000 Adet		
03.12.2017 Alış	2000 Adet	—	83 TL	166.000 TL
17.12.2017 Ü. Sevk	—	1000 Adet		

Yukarıda Tablo 6.3’de H firmasına ait stok hareketleri verilmiştir. Stok hareketleri incelendiğinde firmanın üretime sevk edilen ilk madde ve malzeme miktarında giderek **azalan** bir ivmeye sahip olduğu görülmektedir. Malzeme sevkinin azalan ivmeli olması durumunda ortalama maliyet ve FİFO yöntemlerinde oluşan maliyetler aşağıda karşılaştırılmıştır.

Ortalama maliyet;

Dönem başı stok miktarı 3.000 birim

Dönem içi alışlar 12.500 birim

+-----

15.500 birim

15.500 birimin maliyeti = 1.113.0000 (5.2.1. bölümde ayrıntılı hesaplama mevcuttur.)

$1.113.000 / 15.500 \text{ birim} = 71,80 \text{ TL birim maliyet}$ (hesaplamalarda rakam yuvarlanmıştır)

İmalata verilen malzeme miktarı ve maliyeti

02.06.2017 Üretime sevk = $8.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 574.400 \text{ TL}$

10.11.2017 Üretime sevk = $4.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 287.200 \text{ TL}$

17.12.2017 Üretime sevk = $1.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 71.800 \text{ TL}$

İmalata verilen malzeme miktarı

02.06.2017 Üretime sevk = 8.000 Birim

10.11.2017 Üretime sevk = 4.000 Birim

17.12.2017 Üretime sevk = 1.000 Birim

+-----

13.000 Birim

İmalata verilen malzeme maliyeti = $13.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 933.400 \text{ TL}$

Dönem sonu stok miktarı = $15.500 \text{ birim} - 13.000 \text{ birim} = 2.500 \text{ birim}$

Dönem sonu stok maliyeti = $2.500 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 179.500 \text{ TL}$

H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir.

H İşletmesinin İlk Madde Malzeme açısından SMM;

$SMM = 12.000 \text{ birim} \times 71,80 \text{ TL} = 861.600 \text{ TL}$

Yukarıda yapılan hesaplardan da anlaşılacağı gibi ortalama maliyet yöntemi ile yapılan hesaplamada 5.2.1.bölümünde ve 5.2.2 bölümünde üretime sevkini stabil ve artan olduğu durumdaki maliyet sonuçları ile aynı olduğu görülmektedir.

FİFO Yöntemi;

Dönem İçi Alışlar

Dönem başı malzeme stok maliyeti =	3.000 × 50 TL
18.01.2017 Alış	= 2.000 × 70 TL
22.04.2017 Alış	= 3.000 × 75 TL
13.07.2017 Alış	= 4.000 × 78 TL
06.11.2017 Alış	= 1.500 × 80 TL
03.12.2017 Alış	= 2.000 × 83 TL

Üretime Sevk

02.06.2017 = 8.000 Birim

Dönem başı stok = 3.000 × 50 TL = 150.000 TL

18.01.2017 Alış = 2.000 × 70 TL = 140.000 TL

22.04.2017 Alış = 3.000 × 75 TL = 225.000 TL

+-----

515.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 515.000 TL / 8.000 birim = 64,37 TL (hesaplamalarda rakam yuvarlanmıştır)

10.11.2017 = 4.000 Birim

13.07.2017 Alış = 4.000 birim × 78 TL = 312.000 TL

Ortalama Birim Maliyet = 312.000 TL / 4.000 birim = 78 TL

17.12.2017 = 1.000 Birim

06.11.2017 Alış = 1.000 birim × 80 TL = 80.000 TL

$$\text{Ortalama Birim Maliyet} = 80.000 \text{ TL} / 1.000 \text{ birim} = 80 \text{ TL}$$

İmalata verilen malzeme miktarı

$$02.06.2017 \text{ Üretime sevk} = 8.000 \text{ Birim}$$

$$10.11.2017 \text{ Üretime sevk} = 4.000 \text{ Birim}$$

$$17.12.2017 \text{ Üretime sevk} = 1.000 \text{ Birim}$$

+-----

$$13.000 \text{ Birim}$$

İmalata verilen malzeme maliyeti

$$8.000 \text{ Birim}$$

$$\text{Dönem başı stok} = 3.000 \times 50 \text{ TL} = 150.000 \text{ TL}$$

$$18.01.2017 \text{ Alış} = 2.000 \times 70 \text{ TL} = 140.000 \text{ TL}$$

$$22.04.2017 \text{ Alış} = 3.000 \times 75 \text{ TL} = 225.000 \text{ TL}$$

+-----

$$515.000 \text{ TL}$$

$$4.000 \text{ birim} \times 78 \text{ TL} = 312.000 \text{ TL}$$

$$1.000 \text{ birim} \times 80 \text{ TL} = 80.000 \text{ TL}$$

+-----

$$907.000 \text{ TL}$$

$$\text{Dönem sonu stok miktarı} = 15.500 \text{ birim} - 13.000 \text{ birim} = 2.500 \text{ birim}$$

$$\text{Dönem sonu stok maliyeti} = 2.000 \text{ birim} \times 83 \text{ TL} = 166.000 \text{ TL}$$

$$500 \text{ birim} \times 80 \text{ TL} = 40.000 \text{ TL}$$

+-----

$$206.000 \text{ TL}$$

H firmasına ait stok verilerinin FİFO yöntemi ile maliyet hesaplaması sonucu yöntemin ilk giren ilk çıkar ilkesi doğrultusunda 02.06.2017 tarihinde üretime sevk

edilen 8.000 birim ilk madde ve malzemenin 3.000 birimi dönem başı stoğundan, 2.000 birimi 18.01.2017 tarihli alıştan geriye kalan 3.000 birimi ise 22.04.2017 tarihli alıştan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 8.000 birimlik ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti 515.000 TL , birim maliyeti ise 64,37 TL olarak gerçekleşmiştir. 10.11.2017 tarihinde üretime sevk edilen 4.000 birimlik ilk madde ve malzemenin 4.000 birimi de 13.07.2017 tarihli alıştan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyeti 312.000 TL, birim maliyeti ise 78 TL olarak gerçekleşmiştir. 17.12.2017 tarihinde üretime sevk edilen 1.000 birimlik ilk madde ve malzemenin 1.000 biriminin tamamı 06.11.2017 tarihli alıştan karşılanmıştır. Üretime sevk edilen 1.000 birimlik malzemenin toplam maliyeti 80.000 TL, birim maliyeti ise 80 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi toplamda 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Üretime sevk edilen toplam malzemenin maliyeti 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. İşletmenin dönem sonu stok miktarı yine 2.500 birim olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok maliyeti ise 206.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

H işletmesinin ilk madde ve malzeme açısından SMM;

İşletmenin toplam satış miktarı 12.000 birim olarak gerçekleşmiştir.

$$\text{SMM} = 8.000 \text{ birim} \times 64,37 \text{ TL} = 514.960 \text{ TL}$$

$$\text{SMM} = 4.000 \text{ birim} \times 78 \text{ TL} = 312.000 \text{ TL}$$

+-----

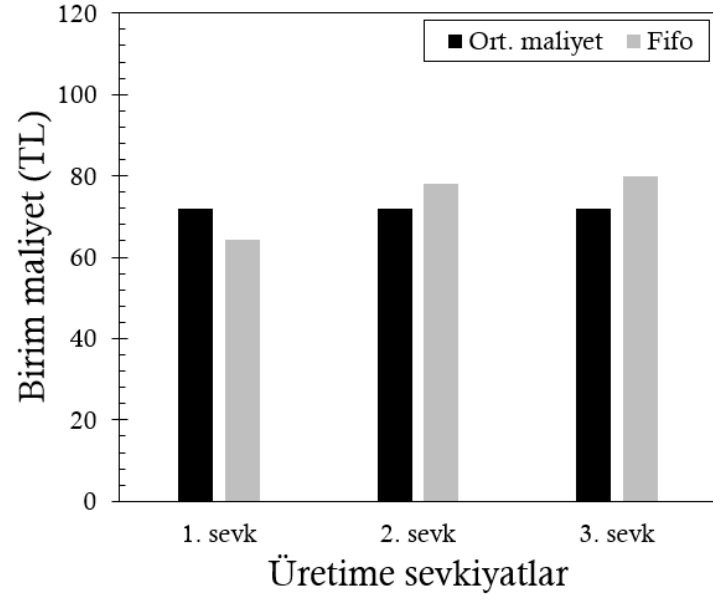
$$826.960 \text{ TL}$$

H işletmesi dönemde 12.000 birim toplam satış miktarı gerçekleştirmiştir. H işletmesinin satılan mal maliyeti ilk madde ve malzeme açısından 826.960 TL olarak gerçekleşmiştir.

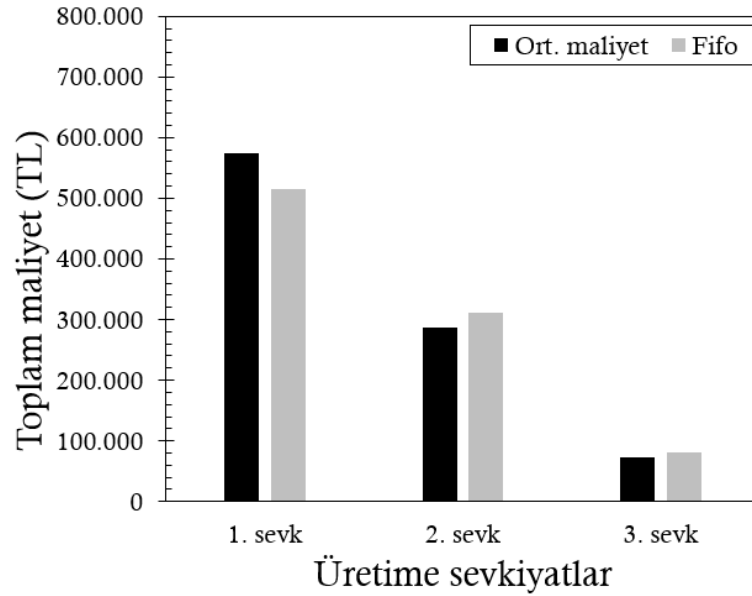
H işletmesi dönemde toplam 13.000 birim ilk madde ve malzemeyi üretime sevk etmiştir. Sevk edilen malzemenin azalan ivmeye sahip olduğu görülmektedir. 8.000 birim, 4.000 birim ve 1.000 birim olmak üzere dönemde 3 sevk gerçekleşmiştir. Sevk edilen ilk madde ve malzemenin maliyet hesaplaması stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet ve FİFO yöntemi ile ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Dönemde üretime sevk edilen toplamda 13.000 birimlik ilk madde ve malzemenin ortalama maliyet yöntemi kullanılarak yapılan maliyet hesaplamasında toplam maliyet 933.400 TL olarak gerçekleşmiştir. 13.000 birimlik malzemenin FIFO yöntemine göre ise toplam maliyeti ise 907.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevk edilen malzeme miktarı aynı olmasına rağmen yöntem seçimi nedeni ile arada 26.400 TL'lik fark ortaya çıkmaktadır. Ortalama maliyet yönteminde üretime sevk edilen toplam malzeme maliyeti FIFO yöntemine göre daha yüksek gerçekleşmiştir. Yani sevk edilen malzeme parti bazında incelenirse ilk parti sevk edilen malzeme maliyetinde ortalama maliyet yönteminde, son iki sevk edilen malzemedeki FIFO yönteminde maliyet ve birim maliyet daha yüksek gerçekleşmiş, ancak toplam sevk edilen malzeme maliyetinde ortalama maliyet yönteminin maliyetlemesi daha yüksek gerçekleşmiştir.

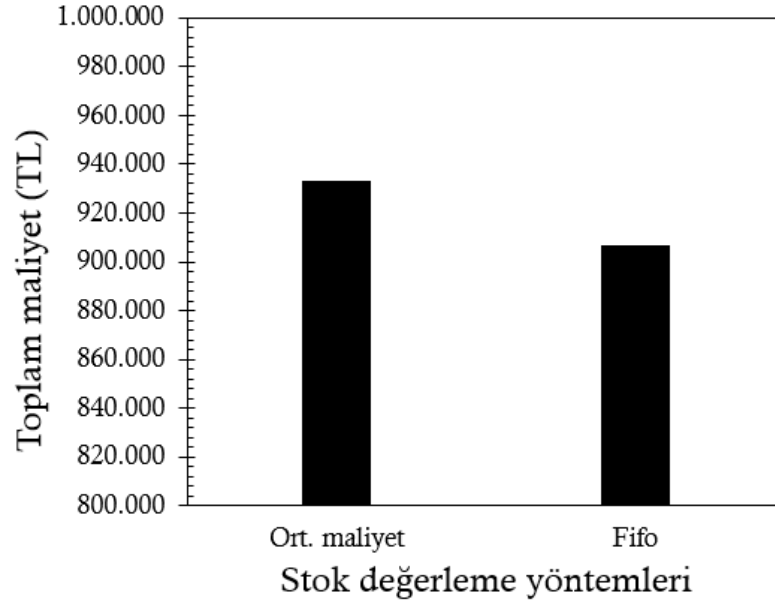
H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir. 12.000 birim satılan malın maliyet tutarı ortalama maliyet yöntemine göre 861.600 TL olarak gerçekleşmiş, FIFO yöntemi ile 826.960 TL olarak gerçekleşmiştir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, satılan malın maliyeti seçilen yöntemden kaynaklanan 34.640 TL'lik tutarda bir farkın olduğu görülmektedir. Satılan mal adeti aynı olmasına karşın, stok değerlendirme yöntemlerinden ortalama maliyet yönteminde, FIFO yöntemine göre maliyet tutarının yine daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Enflasyonist bir yapının hakim olduğu piyasa koşullarında ilk madde ve malzeme girdilerinin güncel fiyat ve maliyetlerini ortalama maliyet yönteminin ortaya çıkan fark dikkate alındığında daha iyi yansıtılabildiği anlaşılmaktadır. Ancak bir dönemin sonun diğer dönemin başlangıcı olduğu ilkesi dikkate alındığında ortalama maliyet açısından dönem sonu stok maliyeti 179.500 TL gerçekleşirken, FIFO yöntemine göre dönem sonu stok maliyetinin 206.000 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu fark dikkate alındığında ise FIFO yönteminin kalanlara yansıtılan girdi fiyatlamasının daha güncel olduğu söylenebilir. İki yöntem arasındaki farklar aşağıda Şekil 6.11, 6.12, 6.13, 6.14 ve 6.15' de özetlenmiştir.

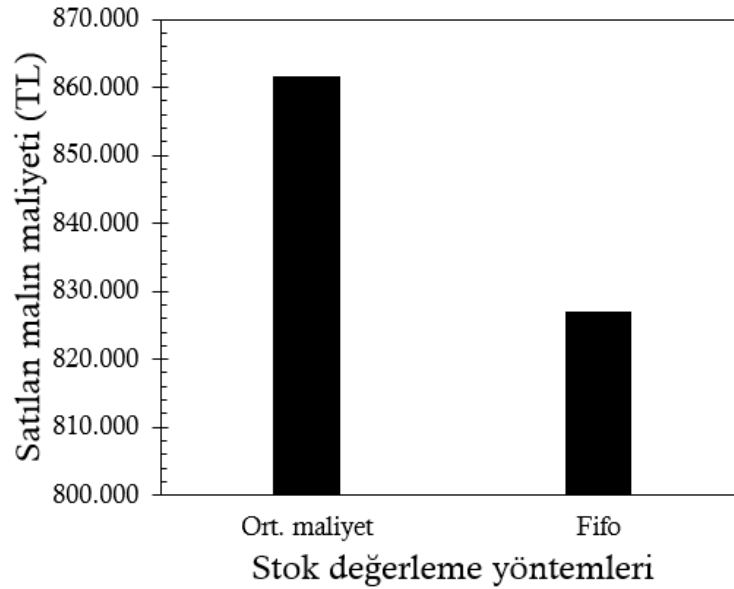
Şekil 6.11.. Üretim sevkıyat miktarının azalan olduğu durumda sevkıyat başına ortalama maliyet ve fifoya göre birim maliyetlerin karşılaştırılması

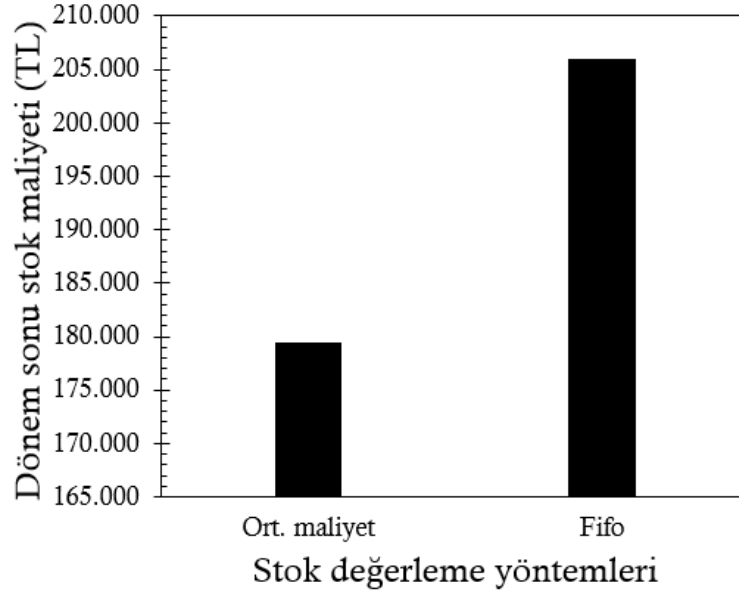
Şekil 6.12.. Üretim sevkıyat miktarının azalan olduğu durumda sevkıyat başına toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.13. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda ortalama maliyet ve fifoya göre dönemdeki toplam maliyetlerin karşılaştırılması

Şekil 6.14. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda dönemde satılan malın ortalama maliyet ve fifoya göre maliyetinin karşılaştırılması

Şekil 6.15. Üretime sevkiyat miktarının azalan olduğu durumda dönem sonu stok maliyetinin ortalama maliyet ve fifoya göre karşılaştırılması

6.2.4. Üretime Sevk miktarlarının farklı olduğu durumlarda yöntemlerin karşılaştırılması ve mali tablolara etkisi

Üretime sevkin stabil ve artan olduğu durumlarda yöntemlerin karşılaştırılması

Sevk başına birim maliyetleri incelediğimizde stabil durumda ortalama maliyet yönteminde birim maliyet sabit 71,80 TL gerçekleşmiştir her 3 sevk için birim maliyet aynı olmuştur. Sevkin artan ivmeye sahip olduğu durumda ise ortalama maliyet yönteminin birim maliyeti yine 71,80 TL olmuştur ve yine her üç sevkte de değişmediği gözlemlenmiştir. Üretime sevk miktarı giderek artmasına rağmen birim maliyetin değişmediği anlaşılmaktadır. H işletmesi dönemde üç kez üretime sevk gerçekleşmiştir. Her sevk edilen ilk madde ve malzeme maliyetini inceleyecek olursak, üretime sevkin stabil olduğu durumda 1. sevk 4.000 birim malzeme maliyeti toplam 287,200 TL, sevkin artan ivmeye sahip olduğu durumda ise 1.sevkte 1.000 birim malzeme üretime gönderilmiştir ve toplam maliyeti 71,800 TL olarak gerçekleşmiştir. Stabil durumda 2.sevki incelediğimizde 5.000 birim sevk edilmiştir ve toplam maliyeti 359,000 TL olmuştur. Artan durumda 2. sevk 4.000 birim, toplam maliyet ise 287,200 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevkin stabil olduğu son sevk

yani 3. sevk 4.000 birim toplam maliyet 287,200 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevkin artan olduğu durumda son yani 3. sevk 8.000 birim, toplam maliyet ise 574,400 TL olmuştur. Ortalama maliyet yöntemini üretime sevkin stabil olduğu ve artan olduğu her iki durumda da birim maliyet ve sevk maliyeti açısından incelediğimizde; birim maliyetin her iki durumda da değişmediği tüm sevklerde ve durumlarda aynı tutarda gerçekleştiğini görmekteyiz. Sevk başına toplam maliyetin ise sevk birim sayısı ile doğru orantılı olarak arttığı gözlemlenmiştir. Dönem içerisinde H işletmesi gerek stabil durumda gerekse artan durumda üretime toplamda 13.000 birim ilk madde ve malzeme sevk etmiştir. Dönemde üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyeti stabil durumda 933,400 TL olarak gerçekleşirken, artan oranda ise yine değişmeyerek 933,400 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Sevk başına toplam maliyet tutarlarında iki durum arasında tutar farklılığı olsa da tüm sevklerin toplam maliyetinin iki durumda da aynı tutarda gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. H işletmesinin dönem başı stok miktarı 3.000 birim dönem içi alışları ise 12.500 birimdir. Dönemde üretime 13.000 birim malzeme sevk edilmiştir. Dönem sonu stok miktarı 2.500 birim olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok maliyeti stabil durumda 179,500 TL olarak gerçekleşmiştir. Artan durumda dönem sonu stok miktarı yine 2.500 birim olmuş maliyeti ise stabil durumdaki ile aynı tutarda 179,500 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 12.000 birim mal satışı gerçekleştirmiştir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyetini stabil ve artan durumda incelediğimizde, stabil durumda maliyet 861,600 TL olarak gerçekleşirken, artan durumda yine değişmeyerek 861,600 TL olarak gerçekleşmiştir.

Üretime sevkin stabil ve artan olduğu durumlarda FIFO yöntemini incelersek, stabil durumda birim maliyet 1. sevkte 55 TL olarak gerçekleşirken, artan durumda 1. sevkte birim maliyet 50 TL olarak gerçekleşmiştir. Stabil durumda 2. sevkte birim maliyet 74,6 TL olarak gerçekleşmiş, artan durumda ise 2. sevkte birim maliyet 60 TL olarak gerçekleşmiştir. Stabil durumda son sevk olan 3. sevkte birim maliyet 78,5 TL olarak gerçekleşirken, artan durumda 3. sevkte birim maliyet 77,12 TL olarak gerçekleşmiştir. Fakat dönemde her iki durumda da üretime 13.000 birim malzeme sevk edilmiş ve sevk edilen malzemenin toplam maliyeti stabil durumda da, artan durumda da tutar olarak değişmemiş 907,000 TL olarak gerçekleşmiştir. Yapılan bu

inceleme sonucunda H işletmesinin üretime sevk miktarlarının, parti başına miktar olarak değişiklik göstermesine rağmen, toplam maliyet tutarı açısından herhangi bir farklılığa neden olmadığı anlaşılmıştır. H işletmesinin dönem başı stok miktarı 3.000 birim, dönem içi alışları ise 12.500 birimdir. Dönemde üretime 13.000 birim malzeme sevk edilmiştir. Dönem sonu stok miktarı 2.500 birim olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok maliyeti stabil durumda 206,00 TL olarak gerçekleşirken, artan durumda dönem sonu stok maliyeti yine tutar olarak herhangi bir fark olmadan 206,000 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 12.000 birim mal satışı gerçekleştirmiştir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyetini stabil ve artan durumda incelediğimizde, stabil durumda maliyet 828,500 TL olarak gerçekleşirken, artan durumda 829,840 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu inceleme sonucunda H işletmesi örneğinde olduğu gibi bir işletme, satışını gerçekleştirdiği mallarının maliyet hesaplamasını FİFO yöntemini kullanarak yapması halinde, üretime sevk ettiği, sevk başına malzeme miktarının, satılan malın maliyet hesaplamasına tutar olarak etki ettiğini dikkate almalıdır. Üretime sevkini stabil ve artan olduğu durumlardaki değişimler aşağıda Tablo 6.4’de özetlenmiştir.

Tablo 6.4. Stabile göre artan sevk durumunda değişim

STABİLE GÖRE ARTAN SEVK DURUMUNDA DEĞİŞİM		
SEVKLER	FİFO	ORT. MALİYET
1. SEVK	↓	—
2. SEVK	↓	—
3. SEVK	↓	—
TOPLAM	—	—

Üretime sevkın artan ve azalan olduğu durumlarda yöntemlerin karşılaştırılması

Üretime sevkın artan ve azalan olduğu durumlarda ortalama maliyet yöntemini incelediğimizde birim maliyet tutarının artan durumda da, azalan durumda da ve hatta tüm sevklerde değışmediğini görmekteyiz. Yine yapılan inceleme sonucunda üretime sevk edilen her parti malzemenin maliyeti, sevk birimi ile doğru orantılı olarak değışkenlik gösterirken, dönemde üretime sevk edilen toplam malzemenin maliyetinin artan durumda da azalan durumda da 933,400 TL ile aynı gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu demek oluyor ki üretime sevk edilen toplam malzemenin maliyetinde sevk edilen birim sayısının etkisinin olmadığı görülmektedir. H işletmesi dönemde 12.000 birim satış gerçekleştirmiştir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından artan duruma göre maliyeti 861,600 TL, azalan duruma göre maliyeti ise yine değışmeyerek 861,600 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesinin dönem sonu stoğunun 2.500 birim olarak gerçekleştiğini biliyoruz, artan durumda dönem sonu stok maliyeti 179,500 TL olarak gerçekleşirken, azalan durumda ise yine değışmeyerek 179,500 TL olarak gerçekleşmiştir.

Üretime sevkın artan ve azalan olduğu durumlarda FIFO yöntemini karşılaştırsak, birim maliyeti açısından FIFO'yu incelediğimizde, artan durumda 1. sevkte birim maliyet 50 TL, azalan durumda 1.sevkte 64,37 TL olarak gerçekleşmiştir. Artan durumda 2.sevki incelediğimizde birim maliyet 60 TL olarak gerçekleşirken, azalan durumda 2.sevkte birim maliyet 78 TL olarak gerçekleşmiştir. Son sevk olan 3.sevkte artan durumda birim maliyet 77,12 TL olarak gerçekleşirken, azalan durumda 3.sevkte birim maliyet 80 TL olarak gerçekleşmiştir. Dönemde üretime sevk edilen toplam ilk madde ve malzemenin toplam maliyetini incelediğimizde ise artan durumda toplam maliyet 933,400 TL olurken, azalan durumda toplam maliyet tutarı yine değışmeyerek 933,400 TL olmuştur. Birim maliyetlerin her sevkte arttığı anlaşılakta fakat toplam maliyet tutarında herhangi bir tutar değışikliği olmadığı görülmektedir. H işletmesi dönemde 12.000 birim satış gerçekleştirmiştir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından toplam maliyet tutarı artan durumda 829,840 TL olarak gerçekleşmiş, azalan durumda ise toplam maliyet tutarı 826,960 TL olarak gerçekleşmiştir. Maliyet hesabının dönemsel hesaplanması söz konusu olduğundan FIFO yöntemi kullanan bir işletme üretime sevk miktarlarındaki birim sayısındaki

değişimler neticesinde maliyet tutarında 2.880 TL'lik bir farkın söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır. Kısaca üretime sevkin azalan ivmeye sahip olduğu üretim sürecinde toplam malzeme maliyetinin daha düşük gerçekleştiğini bu sonuca dayanarak söyleyebiliriz. H işletmesinin alışları dönem başı stok miktarı ve üretime sevk edilen malzeme birim sayılarının hesaplamaları sonucu dönem sonu stoğunun 2.500 birim olduğunu bilmekteyiz. Dönem sonu stok maliyetini FİFO yöntemi ile ele aldığımızda artan durumda maliyet tutarı 206,000 TL olarak gerçekleşirken, azalan durumda dönem sonu stok maliyeti yine tutar olarak bir değişiklik göstermeden 206,000 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretime sevkin artan ve azalan olduğu durumlardaki değişimler Tablo 6.5'de özetlenmiştir.

Tablo 6.5. Artana göre azalan sevk durumunda değişim

ARTANA GÖRE AZALAN SEVK DURUMUNDA DEĞİŞİM		
SEVKLER	FİFO	ORT. MALİYET
1. SEVK	↑	—
2. SEVK	↑	—
3. SEVK	↑	—
TOPLAM	—	—

Üretime sevkin stabil ve azalan olduğu durumlarda yöntemlerin karşılaştırılması

Üretime sevkin stabil ve azalan olduğu durumlarda ortalama maliyet yöntemini incelersek, stabil durumda ve azalan durumda birim maliyet tutarının 71,80 TL ile aynı olduğu görülmektedir. Üretime sevk edilen her parti ilk madde ve malzemenin tutarı sevk birim sayısına göre iki durumda da değişiklik gösterse de dönemde üretime sevk edilen toplam ilk madde ve malzeme maliyetinin stabil durumda da azalan durumda da 933,400 TL ile aynı tutarda gerçekleşmiş olduğunu görmekteyiz H işletmesi dönemde 12.000 birim mal satışı gerçekleştirmiştir. Satılan

malın ilk madde ve malzeme açısından ortalama maliyet yönteminde, üretime sevkini stabil olduğu durumda 861,600 TL olmuş, azalan durumda da bu tutar değişmeyerek satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyeti yine 861,600 TL olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok miktarı stabil ve azalan durumda da 2.500 birim olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok maliyeti stabil durumda 179,500 TL olmuş, azalan durumda da bu tutar değişmemiştir.

Üretime sevkini stabil ve azalan olduğu iki durumda FIFO yöntemini incelersek, ortalama birim maliyet tutarı stabil durumda 1.sevkte 55TL olarak gerçekleşmiştir. 2.sevkte ortalama birim maliyet tutarı 74,6 TL olmuştur. 3.sevkte ise ortalama birim maliyet tutarı 78,5 TL olarak gerçekleşmiştir. Azalan durumda ortalama birim maliyet tutarını incelediğimizde 1.sevkte 64,37 TL olarak gerçekleşmiştir. 2.sevkte ortalama birim maliyet 78 TL olmuştur. Dönemin son sevkiyatı olan 3.sevkte ortalama birim maliyet 80 TL olduğu görülmektedir. Her iki durumda da ortalama birim maliyetin her sevkiyattan sonra arttığı gözlemlenmektedir. Dönemde üretime sevk edilen tüm ilk madde ve malzemenin toplam maliyeti stabil durumda 907,000 TL olarak gerçekleşmiştir. Azalan durumda ise toplam maliyet stabil durumdakinden farklı olmamış yine 907,000 TL olmuştur. H işletmesi dönemde 12.000 birimlik satış gerçekleştirmiştir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyeti stabil durumda 828.500 TL olmuş, azalan durumda ise 826,960 TL olarak gerçekleşmiştir. İnceleme sonucunda stabil ve azalan durumlar açısından satılan malın maliyeti karşılaştırıldığında stabil durumda maliyetin azalan duruma göre daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Dönem sonu stok miktarı 2.500 birimdir. Stabil durumda stok maliyeti 206,000 TL iken azalan durumda da bu tutarın değişmeyerek maliyetin yine 206,000 TL olduğu görülmektedir. Üretime sevkini stabil ve azalan olduğu durumlardaki değişimler aşağıda Tablo 6.6'da özetlenmiştir.

Tablo 6.6. Stabile göre azalan sevk durumunda değişim

STABİLE GÖRE AZALAN SEVK DURUMUNDA DEĞİŞİM		
SEVKLER	FİFO	ORT. MALİYET
1. SEVK	↑	—
2. SEVK	↑	—
3. SEVK	↑	—
TOPLAM	—	—

Ortalama maliyet ve FİFO yöntemlerini üretime sevklerde miktarların stabil olduğu, giderek artan olduğu ve giderek azalan olduğu üç durumda da ortalama birim maliyet, üretime sevk edilen malzeme maliyeti, satılan malın malzeme açısından maliyeti ve dönem sonu stok maliyeti açısından incelenmiştir. Ortalama maliyet her üç durumda da kendi içinde karşılaştırılmıştır. FİFO yöntemi de her üç durumda incelenmiş ve kendi içinde karşılaştırılmıştır. Çıkan sonuçlar çizelgelerde özetlenmiştir. Bu bölümde ise her üç durumda kendi içinde karşılaştırılan yöntemler, stabil, artan ve azalan durumlarda maliyet açısından ortalama maliyet yöntemi ile FİFO yöntemi karşılaştırılarak incelenecektir.

Stabil durumda;

Ortalama maliyet yönteminde birim maliyet tüm sevklerde sabit olmuştur. Dönemde üretime gönderilen toplam ilk madde ve malzeme maliyeti 933,400 TL olmuştur. FİFO yönteminde birim maliyet giderek artan ivmeye sahip olmuştur ancak dönemde üretime gönderilen toplam ilk madde ve malzeme maliyeti ortalama maliyet yönteminden daha düşük tutarda 907,000 TL olarak gerçekleşmiştir. FİFO yönteminde birim maliyetler yüksek gözükmemekte ancak toplam maliyet ortalama maliyetten daha düşük tutarda gerçekleşmektedir. Oysa ki iki yöntemde de üretime sevk edilen malzeme miktarı aynıdır. H işletmesi 12.000 birimlik satışa sahiptir dönem içerisinde. Ortalama maliyet yönteminde satılan mal maliyeti malzeme açısından 861,600 TL iken FİFO yönteminde maliyet tutarı 828,500 TL olmuştur. Satılan mal birim miktarı

aynı olmasına karşın FİFO yönteminde maliyet yine ortalama maliyet yöntemine göre daha düşük tutarda gerçekleşmiştir. H işletmesinin dönem sonu stok miktarı 2.500 birim olarak gözükmektedir. Dönem sonu stok maliyeti H işletmesinin defter kayıtlarında ortalama maliyet yöntemine göre 179,500 TL olarak yer alırken, FİFO yöntemine göre dönem sonu stok maliyeti 206,000 TL olarak kaydedilir. Diğer maliyet kalemlerinde ortalama maliyet yöntemine göre hesaplanan tutarlar daha yüksek olmuştur ancak dönem sonu stok maliyetinde FİFO yöntemine göre maliyet tutarı daha yüksek gerçekleşmektedir. Üretime sevkın stabil sayılabilecek miktarda gerçekleşmesi durumunda, ortalama maliyet yönteminin, FİFO yöntemine göre girdi fiyatlarını, maliyetlere daha gerçekçi yansıttığı görülmektedir.

Artan durumda;

Üretime sevkın artan olduğu durumda ortalama maliyet yönteminde birim maliyet tüm sevklerde ve stabil durumdaki ile aynı tutarda gerçekleşmiştir. Dönemde üretime sevk edilen toplam ilk madde ve malzeme maliyeti ise yine stabil durumdaki ile aynı tutarda 933,400 TL olmuştur. FİFO yönteminde birim maliyet her sevkıyatta artan ivmededir. Dönemde sevk edilen toplam malzeme maliyeti ise FİFO yönteminde ortalama maliyetten daha düşük tutarda ve stabilize aynı tutarda 907,000 TL olmuştur. H işletmesinin dönemde 12.000 birim satış gerçekleştirmiştir. Ortalama maliyet yöntemi ile satılan mal maliyeti malzeme açısından stabilize yine aynı tutarda 861,600 TL olmuştur. FİFO yönteminde satılan malın malzeme açısından maliyeti stabilizeki tutarından farklı olarak 829,840 TL olarak gerçekleşmiştir. Dönem sonu stok adedi 2.500 birimdi ortalama maliyet açısından dönem sonu stok maliyeti stabilize aynı tutarda 179,500 TL, FİFO yönteminde ise dönem sonu stok maliyeti de stabil durumdaki tutar ile aynı 206,000 TL olmuştur. Üretime sevkın artan miktarda gerçekleşmesi durumunda, ortalama maliyet yönteminin, FİFO yöntemine göre girdi fiyatlarını, maliyetlere daha gerçekçi yansıttığı görülmektedir.

Azalan durumda;

Üretime sevkın giderek azalan miktarda gerçekleştiği durumda, ortalama maliyet yönteminde birim maliyet, tüm sevklerde ve stabil ve artan durumla yine aynı

tutarda gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Dönemde üretime sevk edilen toplam malzeme maliyeti ortalama maliyet yönteminde stabil ve artan da olduğu gibi azalan durumda da değişmemiş 933,400 TL olmuştur. FIFO yönteminde ise sevk edilen malzemenin maliyeti stabil ve artan durumdaki ile aynı tutarda fakat ortalama maliyetten daha düşük 907,000 TL olarak gerçekleşmiştir. H işletmesi dönemde 12.000 birim satış gerçekleştirmiştir. Satılan mal maliyeti ilk madde ve malzeme açısından ortalama maliyet yönteminde stabil ve artan durumdaki tutar ile aynı 861,600 TL olarak gerçekleşmiştir. Satılan mal maliyeti malzeme açısından FIFO yönteminde ise 826,960 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarın stabil ve artan durumdaki tutardan daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca ortalama maliyet tutarından da yine daha düşük olduğu görülmektedir. H işletmesinin dönem sonu stok miktarı 2.500 birimdir. Ortalama maliyet yöntemi ile dönem sonu stok maliyet tutarı 179,500 TL'dir. Bu tutarın stabil ve artan durumla aynı olduğu görülmektedir. Dönem sonu stok maliyeti FIFO yönteminde ise 206,000 TL olmuştur. Bu tutarın yine stabil ve artan durumda da aynı olduğu görülmektedir. Fakat dönem sonu stok maliyetinde FIFO yöntemindeki maliyet tutarının ortalama maliyet yöntemine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Üretime sevkini azalan miktarda gerçekleşmesi durumunda, ortalama maliyet yönteminin, FIFO yöntemine göre girdi fiyatlarını, maliyetlere yine daha gerçekçi yansıttığı görülmektedir.

6.2.4.1. Temel Mali Tablolara (Finansal Tablolara) Etkisi

Mali Tablolara Etkisi

Karşılaştırmış olduğumuz ortalama maliyet ve FIFO yöntemleri gerek kendi içinde gerekse birbiri ile karşılaştırılarak örnek H üretim işletmesi üzerinden ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İncelemeler neticesinde üretime sevklerin farklı olduğu durumlarda dahi ilk madde ve malzeme maliyet tutarının ortalama maliyet yönteminde, FIFO yöntemine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç dikkate alındığında ortalama maliyet yönteminin maliyet hesaplamalarında reel sonuçlara ulaşılmasında FIFO yöntemine göre daha etkili olduğu söylenebilir. Seçilen stok değerlendirme yönteminin bir işletmenin dönem karını ne şekilde etkilediği örnek H

işletmesinin mali verileri kullanılarak elde edilen mali tablolar üzerinde karşılaştırmalı olarak aşağıda gösterilmiştir (Tablo 6.7).

Tablo 6.7. H işletmesine ait mali tabloların karşılaştırılması

KARŞILAŞTIRMALI GELİR TABLOSU

	FİFO (TL)	ORT.MALİYET (TL)
A-BRÜT SATIŞLAR	1.200.000	1.200.000
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	—	—
C-NET SATIŞLAR	—	—
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	828.500	861.600
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	371.500	338.400

Yukarıda verilen gelir tablosunda aralıklı envanter yöntemini kullanan H işletmesinin, döneme ait brüt satış karı veya zararı ortalama maliyet ve FİFO yöntemleri ile karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Gelir Tablosunun hazırlanmasında kullanılan mali veriler üretime sevkini stabil olduğu durumdaki mali verilerdir. Tablodan da anlaşılacağı gibi işletmenin tüm verileri stabilken, seçilen stok değerlendirme yöntemi maliyet kalemindeki tutarın farklı gerçekleşmesine neden olmaktadır. FİFO yönteminde maliyet daha düşük tutarda gerçekleşerek, gelir tablosunda brüt karın daha yüksek tutarda rapor edildiği görülmektedir. İşletme karının fiktif kar barındırmasının işletme açısından oldukça büyük önemi vardır. İşletmenin ödemekle mükellef olduğu farklı vergiler ve kar payı ödemelerinde işletmenin kar tutarı esas alınmaktadır. Dönem karı tutarının reel tutardan fazla olması işletmenin fazla vergi ve kar payı ödemesine neden olmaktadır.

Ortalama maliyet yönteminde ise FİFO yöntemine göre maliyet tutarı daha yüksektir. Dönem brüt karı ise daha düşük tutardadır. Bu durum dikkate alındığında ortalama maliyet yönteminin maliyet hesaplamalarında, daha yüksek tutarlar ile hesaplandığı bu durumun da girdi fiyatlarının maliyete daha reel aktarılabilmesine olanak sağladığı söylenebilmektedir. İşletmenin maliyet kalemlerinin, değişken piyasa koşullarında elde edilen girdileri en iyi şekilde yansıtmaları beklenir. Gerçekçi

tutarlardan uzak mali veriler işletme ile ilgili alınacak önemli kararların alınmasında da yanıltıcı ve yanlış yönlendirmeye neden olacaktır.

Yöntemlerin mali tablolara etkisi yukarıda gelir tablosunda incelenmiştir. Bir diğer mali tablo olan bilanço aşağıda incelenmiştir. H işletmesine ait bilanço düzenlenirken, gelir tablosunda olduğu gibi üretime sevin stabil olduğu durumdaki mali veriler kullanılmıştır.

Tablo 6.8. H işletmesine ait örnek bilanço (Fifo yöntemi)

H İŞLETMESİ 31.12.2017 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU (TL)							
FİFO YÖNTEMİ							
		Önceki Dön.	Cari Dönem			Önceki Dön.	Cari Dönem
		0,00	0,00			0,00	0,00
1	DÖNEN VARLIKLAR			3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
15	Stoklar						
150	İlk Madde ve Malzeme	150.000	166.000				
151	Yarı Mamüller						
152	Mamüller			4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
153	Ticari Mallar						
157	Diğer Stoklar						
158	Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)						
159	Verilen Sipariş Avansları						
2	DURANVARLIKLAR			5	ÖZKAYNAKLAR		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		0,00	0,00	PASİF KAYNAKLAR TOPLAMI		0,00	0,00

Yukarıda H işletmesine ait FIFO yöntemi mali verileri ile hazırlanmış bilanço yer almaktadır. Bilançoju incelediğimizde 15 hesap grubunda stokların yer aldığını görmekteyiz. Ayrıntılı bilançoda önceki dönem ve cari döneme ait veriler yer almaktadır. 2016 yılı kapanış bilançosu verileri 2017 yılının başlangıç bilançosunun verilerini oluşturmaktadır. Bu nedenle önceki döneme ait stok verilerinin gerçek tutarları ile bilançoda yer alması cari dönem içinde oldukça önemlidir. H işletmesine ait bilançoju incelediğimizde dönem başı stoğunun 150.000 TL olduğu görülmektedir. H işletmesinin cari döneme ait dönem sonu stoğu ise 166.000 TL'dir. Bu tutar işletmenin 2018 yılı açılış bilançosunda da yer alacaktır. Stokların değerlemesinde seçilen yöntemin önemini bu noktada daha iyi gözlemleyebilmekteyiz. Bilançoda yer

alan stok kalemlerinin bilançonun aktif toplamına olan etkisi açıkça anlaşılmaktadır. Stoklar grubuna ait kalemlerin varlıkların toplamına etki ettiği ve bilanço verilerinin değişmesine neden olduğu söylenebilmektedir.

H işletmesine ait bilanço ortalama maliyet verileri kullanılarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.9. H işletmesine ait örnek bilanço (Ortalama maliyet yöntemi)

H İŞLETMESİ 31.12.2017 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU (TL)							
ORTALAMA MALİYET YÖNTEMİ							
1	DÖNEN VARLIKLAR	Önceki Dön.	Cari Dönem	3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	Önceki Dön.	Cari Dönem
		0,00	0,00			0,00	0,00
15	Stoklar						
	150 İlk Madde ve Malzeme	150.000	179.500				
	151 Yarı Mamüller						
	152 Mamüller			4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
	153 Ticari Mallar						
	157 Diğer Stoklar						
	158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)						
	159 Verilen Sipariş Avansları						
2	DURAN VARLIKLAR			5	ÖZKAYNAKLAR		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		0,00	0,00	PASİF KAYNAKLAR TOPLAMI		0,00	0,00

Yukarıda H işletmesine ait ortalama maliyet yöntemi mali verileri ile hazırlanmış bilanço yer almaktadır. Bilançoyu incelediğimizde 15 hesap grubunda yer alan stok kalemlerinde işletmenin dönem başı stoğunun 150.000 TL olduğu görülmektedir. İşletmenin cari döneme ait dönem sonu stoğunun ise 179.500 TL olduğu görülmektedir. Bu tutar işletmenin 2018 açılış bilançosunda dönem başı stoğu olarak yer alacaktır.

Bu çalışmada karşılaştırılarak incelenen ortalama maliyet ve FIFO yöntemlerinin gelir tablosunda satılan mal maliyeti kaleminin tutarında farklılıklara neden olduğu, bu farklı tutarların da işletmenin karı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Stok değerlendirme yöntemi seçiminden kaynaklanan bu etkinin bilanço açısından değerlendirilmesi durumunda ise stoklar ve stoklar ile ilgili kalemler

üzerinde yine tutar farklılıklarına neden olduğu ve bu farklılıklarında işletmenin aktif toplamına direkt etki ettiği görülmektedir.

6.2.4.2. Ek Mali Tablolara (Finansal Tablolara) Etkisi

İşletmelerin finansal durumlarının raporlanarak sunulması mali tabloları oluşturmaktadır. Bir işletme ile ilgili bilgi sahibi olabilmek, o işletme ile ilgili kararlar alabilmek mali tablolarının incelenmesi, mali tablolarda sunulan mali verilerin ihtiyaca ve amaca yönelik analiz edilmesi ile mümkün olabilmektedir. Mali tablolar temel finansal tablolar ve ek finansal tablolar olarak düzenlenmektedir. Temel finansal tablolar bilanço ve gelir tablosudur. İşletmenin finansal yapısını özetleyen temel mali tablolardan bilanço, düzenlendiği tarihteki mali durumu yansıtırken, gelir tablosu işletmenin bir mali dönemde (faaliyet dönemi) elde ettiği gelirler ile aynı dönemde bu gelirleri elde etmek için katlanmış olduğu bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde etmiş olduğu dönem net karını ya da dönemin net zararını toplu bir şekilde gösteren muhasebe raporudur. Ancak işletmenin tüm finansal değişimlerini ve bu değişimlerin nedenlerini, ayrıntılı bir şekilde yansıtabilmek için ek finansal tablolara ihtiyaç duyulmaktadır. İşletme mali verilerinin analiz edilmesinde temel finansal tabloları destekleyici ek finansal tablolar da oldukça önem teşkil etmektedir.

İşletme ile ilgili alınacak kararlarda belirleyici unsurları ortaya koymak adına finansal tablolara çeşitli rasyo analiz yöntemleri uygulanmaktadır. Yapılan analizler, işletmenin likidite durumu, borçlanma durumu, faaliyet durumu, karlılık durumu gibi verilerin elde edilmesine ve değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Ek finansal tablolar, temel finansal tabloları tamamlayıcı niteliktedir. Temel tablolarda yer alan bilgilerin daha ayrıntılı ve detaylı sunumu ek mali tablolarda mevcuttur. 2017 yılında aktif toplamı 16.727,800 TL'yi veya net satışları toplamı 37.172,600 TL 'yi aşan mükellefler ek mali tablo düzenlemek zorundadır. Ek finansal tablolar; fon akım tabloları, kar dağıtım tablosu, öz kaynak değişim tablosu ve satılan malın maliyeti tablosundan oluşmaktadır.

Fon Akım Tabloları Üzerinde Etkileri

Fon akım tabloları fon kavramının kullanım niteliği kapsamına göre fon akım tablosu, net işletme sermayesi değişim tablosu ve nakit akım tablosu olmak üzere faaliyetleri finanse etmekte kullanılan kaynakların ve bu kaynakların kullanımındaki değişimleri açıklayan tablolardan oluşmaktadır.

Fon Akım Tablosu Üzerinde Etkileri

Fon akım tablosu fon kavramının en geniş kapsamda kullanıldığı, tüm finansal araçları kapsayan işletmenin bir hesap döneminde sağladığı tüm fonları ve bunların kullanımını gösteren tablodur. Daha açıklayıcı bir ifade ile işletmenin belirli bir dönemde ki faaliyetlerini ve yatırımlarını finanse etmek için sağladığı kaynakları ve bu kaynakların (fonların) kullanıldığı yerleri özetleyen, işletmenin finansal durumundaki değişiklikleri açıklayan finansal tablodur. Fon akım tablosu kaynaklar ve kullanımlar tablosu olarak da adlandırılmaktadır.

İşletmenin fon yaratma gücü, yaratılan fonun kullanım yerleri, bu ikisi arasındaki dağılımın dengeli olup olmadığı hakkında ve işletmenin gelecekteki fon gereksinimi ile borç ödeme kapasitesi gibi konularda işletme yöneticilerine, sahiplerine ve kredörlere bilgi verir. Fon akım tablosunun düzenlenebilmesi için; cari yılın gelir tablosuna, cari yılda ödenen vergilere, kar dağıtım bilgilerine ve son iki yıla ait karşılaştırmalı bilanço (ilgili dönemin dönem başı ve dönem sonu bilançosu) gibi verilere ihtiyaç vardır. Fon girişi veya çıkışına neden olmayan gelir ve giderlerin düzeltilmesinden sonra işletmenin gerçekte ne kadar fon yaratabildiği incelenmelidir ki sağlıklı bir değerlendirme yapılabilsin. Fon akım tablosu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde fon kaynakları ikinci bölümde ise fon kullanımları yer almaktadır.

Stok değerlendirme yöntemi seçiminin fon akım tablosu üzerinde ne gibi etkisi olduğunu incelediğimizde ise, fon akım tablosunun hazırlanabilmesi için gerekli olan cari yıla ait gelir tablosuna ihtiyaç vardır. Bu çalışmada karşılaştırmış olduğumuz stok değerlendirme yöntemlerinin gelir tablosuna etkileri önceki bölümde incelenmiştir seçilen yöntemin gelir tablosu kalemlerine etki ederek dönem karına veya zararına etkisi olduğu açıkça görülmüştür. Ancak gelir tablosunda dönem karı hesaplanırken fon

kaynağı yaratmayan gelirler ve fon çıkışı yaratmayan giderler de yer almaktadır. Bu tür gelir ve giderler ne bir fon kaynağını ne de bir fon kullanımını ifade etmemektedirler. İşletmenin gerçek anlamda yarattığı fon kaynağını tespit edebilmek için fon kaynağı yaratmayan örneğin; tahakkuk etmiş ancak tahsilatı gerçekleşmemiş gelirler gibi gelirlerin dönem karından düşülmesi gerekmektedir. Aynı şekilde fon çıkışı yaratmayan giderlerin örneğin; işletmenin ayırmış olduğu amortisman giderleri gibi giderlerin de dönem karına eklenmesi gerekmektedir. İşletmenin ana faaliyet kolundan sağladığı fon kaynağı yaratma gücünün gerçekte ne kadar olduğu incelenmelidir.

Stok değerlendirme yöntemi seçiminin, brüt satış karını direkt etkilediği, kar tutarında önemli değişikliklere neden olduğu sonucuna bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde gerekli incelemeler neticesinde ulaşılmıştır. Bu doğrultuda brüt satış karının, olağan kar ve dönem kar'ı tespitinde doğrudan etkili olması nedeni ile fon akım tablosunun ilk bölümünü oluşturan A. Fon kaynakları bölümünde yer alan ilk hesap grubu 1. Faaliyetlerden Sağlanan Kaynaklar grubunun alt kalemlerinden olağan kar kalemini de etkilemektedir. Olağan karda artışa veya azalışa neden olmaktadır. Maliyet hesaplamalarında, seçilen değerlendirme yönteminin maliyet tutarına etki ettiğini yukarıdaki incelemeler neticesinde söyleyebilmekteyiz. İşletmenin faaliyetleri sonucunda elde ettiği kar da bir fon kaynağıdır. Bu doğrultuda maliyet kaleminin kar tutarının daha düşük veya yüksek gerçekleşmesine neden olması, karın da bir fon kaynağı olması neticesinde seçilen değerlendirme yönteminin fon kaynağı yaratma da etkili olduğunu söyleyebiliriz. Fon akım tablosunda stok yöntemlerinin bir diğer etkisi ise 3. Dönen varlıklar tutarındaki azalışlar kaleminde. Stokların dönen varlıklar grubunda yer alması nedeni ile bu kaleminde izlenen fon kaynakları tutarına direkt etki etmektedir. Dönen varlıklardaki azalışlardan elde edilen fonlar değerlendirildiğinde hazır değerlerden en çok stok ve alacaklardaki azalmalar işletme açısından olumlu değerlendirilmektedir. Fon akım tablosunun ilk bölümünü oluşturan fon kaynaklarına seçilen stok değerlendirme yönteminin yansımaları kısaca; kar'a olan etkisi nedeniyle fon yaratma gücünde etkili olduğu ve dönen varlıklardaki azalışlardan elde edilen fon kaynaklarında, stokların dönen varlıkların oldukça önemli büyüklükteki bölümünü

oluşturmaları nedeni ile yine fon kaynağı yaratma da etkili olduğu şeklinde özetlenebilir.

Fon akım tablosunun ikinci bölümünü oluşturan fon kullanımları bölümünde stok değerlendirme yöntemlerinin ne şekilde etkili olduğunu incelediğimizde ise; B. Fon kullanımları bölümünün, 1. Faaliyetle İlgili Kullanımlar hesap grubunun, olağan zarar kalemine, seçilen yöntemin dönem karı veya zararı üzerinde etkisi göz önüne alındığında etki ettiği, bunun sonucunda da kaynak kullanımında etkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca 3. Ödenen Vergi ve Benzerleri hesap grubuna da işletmenin yasal yükümlülüklerini oluşturan vergi ve diğer yükümlülüklerin dönem karı üzerinden hesaplanması neticesinde seçilen yöntemin bu kalem tutarında da etkili olabileceği anlaşılmaktadır. Fon kullanımları bölümünün bir diğer hesap grubu olan 4. Ödenen temettüler hesap kaleminin yine dönem karından hesaplanarak, temettü dağıtımına gidilmesi neticesinde seçilen yöntemden etkilenebileceği anlaşılmaktadır. 5. Dönen varlıklar tutarında artış hesap kaleminin ise stokların dönen varlıklarda yer alması nedeni ile fon kullanımına neden olabileceği anlaşılmaktadır. Özetleyecek olursak stok değerlendirme yöntemi seçiminin fon akım tablosunda gerek fon kaynağı yaratmada, gerek ise fon kullanımında tablo verileri üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

Net İşletme (çalışma) Sermayesinde Değişim Tablosu Üzerinde Etkileri

Net işletme sermayesi en kısa tanımıyla işletmenin bir hesap dönemi içerisinde elinde bulundurduğu dönen varlıklarından kısa vadeli yabancı kaynaklarının çıkarılması ile elde edilen pozitif olması beklenen farktır (Okka, 2009). İşletmeler için karlılık oranı önemli olduğu kadar likidite yönetimi ve pozisyonu da oldukça önemlidir. İşletme kar elde edebilir, ancak likiditesinde sorun olan bir işletmenin devamlılığını sürdürebilmesi oldukça zordur. İşletmelerin varlık edinimleri söz konusu olduğunda borçlanmaları da kaçılmaz olmaktadır. İşte bu noktada kreditorler işletmenin finansal yapısı ile ilgili değerlendirmelerde bulunup, işletmenin borçlarını ödeyebilecek mali yapıya sahip olup olmadığını analiz etmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Analizde kullanılacak en önemli verilerden biri işletmenin sahip olduğu net işletme sermayesi tutarıdır. Net işletme sermayesi düşük işletmeler ile kreditorler arasında yapılan borç akitlerinde yer alan bağlayıcı maddelere ilave maddelerin eklendiği görülmektedir. Net işletme sermayesinin 0'dan büyük olması istenir, aksi takdirde

işletmenin likidite sorunu yaşayabileceği öngörülebilmektedir (Eljelly, 2004). İşletmelerin aktiflerini oluşturan varlıklarının büyüklüğü, işletmelerin finansman sağlama olanakları açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Dönen varlıklarının payı yüksek olan işletmeler daha fazla yabancı kaynak sağlama olanağına sahiptir (Akgüç, 1989).

İşletmelerin borç ödeme güçlerinin analiz edilmesinde sadece net işletme sermayesi verisinin sağlıklı bir sonuca ulaşmada yeterli olmayacağı, işletmenin cari oranının da oldukça önemli olduğu bu konuda yapılan araştırmalar ile ortaya konmuştur. Bir işletmenin net işletme sermayesi hesaplamasında kullanılan veriler ile cari oran hesaplamasında kullanılan veriler aynıdır. Net işletme sermayesi dönen varlıklardan kısa vadeli yabancı kaynakların çıkarılması sonucunda elde edilen tutarı ifade ederken, cari oran ise dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesi ile elde edilen orandır (Akgüç, 1998). Cari oranın 1,5-2 olması istenir. Cari oranın yorumunu kısaca şu şekilde yapabiliriz; cari oranın 2 olduğunu varsayarsak, işletmenin her 1 TL'lik borcuna, 2 TL'lik karşılığı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda işletmenin borçlarını ödeme konusunda güçlük yaşamayacağı sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu nedenle kredi sağlayıcılar işletmeleri analiz ederken sadece net işletme sermayesini değil, işletmenin cari oranını da dikkate almaktadır. Literatürde yapılan araştırmalar neticesinde, cari oran ile net işletme sermayesi arasında ilişki bulunduğu, cari oranın net işletme sermayesinin belirlenmesinde kullanılacak bir veri ortaya koyduğu söylenmektedir (Akgüç, 1998). Cari oranı ve net işletme sermayesini incelediğimizde aralarında orantılı bir ilişki olduğunu, cari oranın artması durumunda net işletme sermayesinin de arttığını veya azalması durumunda net işletme sermayesinin de azaldığını söyleyebiliriz.

Belli bir hesap dönemi içerisinde, net işletme sermayesini oluşturan kaynakları ve bu kaynakların kullanımını, işletme sermayesindeki artış ve azalışları, ayrıntılı bir şekilde yansıtan finansal tabloya, net işletme (çalışma) sermayesinde değişim tablosu adı verilmektedir. Bu finansal tablo ek finansal tablo olarak düzenlenmektedir. Karar alıcıların işletmeyi değerlendirmesinde, işletme hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmalarına ek finansal tablolar yardımcı olmaktadır. Net işletme sermayesinde değişim tablosunun hazırlanabilmesi için, birbirini izleyen iki

hesap dönemine ait bilanço verilerine ihtiyaç vardır. Net işletme sermayesinde değişim tablosu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; Dönen Varlıklar hesap grubu ve alt kalemleri yer almaktadır. Dönen varlıklar hesap grubunda 10. Hazır değerler, 12. Ticari alacaklar, 15. stoklar gibi hesap kalemleri yer almaktadır. Bu noktada stokların net işletme sermayesinde değişim tablosunun oldukça büyük hesap kalemlerinden birini oluşturduğunu görmekteyiz. Tabloda veriler, önceki dönem ve cari dönem yan yana sütunlarda karşılaştırmalı olarak yer alır. Bu sütunların yanında artışlar ve azalışlar adı altında, hesap kalemlerindeki artış ve azalışların gösterildiği iki sütun daha yer almaktadır. Dönen varlıklar hesap grubunun altında dönen varlıklar toplam tutarı yer almaktadır. İlk bölümün ikinci kısmında ise; Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubu ve alt kalemleri yer almaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynak kalemleri tutarları önceki dönem, cari dönem olarak karşılaştırmalı, artışlar ve azalışlar olarak da ayrı ayrı dört sütun halinde yan yana yer almaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynaklar hesap grubunun altında, kısa vadeli yabancı kaynaklar toplam tutarı yer almaktadır.

Tablonun ikinci bölümünde ise net çalışma sermayesindeki değişikliklerin sebepleri fon kaynakları ve fon kullanımları şeklinde yer almaktadır. İkinci bölümün ilk hesap grubu; Net İşletme (çalışma) Sermayesi Kaynaklarıdır. Bunlar fon kaynağıdır. Bu hesap grubunda, işletmenin faaliyetlerinden sağlanan kaynaklar, duran varlık tutarındaki azalışlardan sağlanan kaynaklar, sermaye artırımından sağlanan kaynaklar vb. kaynak kalemleri yer almaktadır. Net işletme sermayesi hesap grubunun altında kaynaklar kalemlerinin toplam tutarı, kaynaklar toplamı şeklinde yer almaktadır. İkinci bölümün ikinci hesap grubu; Net İşletme (çalışma) Sermayesi Kullanımlarıdır. Bu hesap grubu fon kullanımlarını göstermektedir. Bu hesap grubunun alt kalemleri; işletme faaliyetleri ile ilgili kullanımlar, ödenen kar payları, sermayedeki azalışlar, uzun vadeli yabancı kaynaklar tutarındaki azalışlar vb. fon kullanımlarını gösteren hesaplardan oluşmaktadır.

Net işletme sermayesinde değişim tablosunu, stoklar ve stok değerlendirme yöntemlerinin etkileri açısından incelediğimizde; işletmenin optimal net işletme sermayesi tutarının belirlenmesinde, optimal tutarı belirlemek kadar aktifleri oluşturan bileşenlerinde önemli olduğunu görmekteyiz. Aktif kalemler içerisinde yer alan stoklar hesap kaleminin payının yüksek olmasının, işletmenin kısa vadeli yabancı

kaynaklarını ödemede sıkıntı yaşayabileceğini, ancak nakit, nakde daha hızlı dönüştürülebilecek, menkul değerler ve ticari alacaklar gibi hazır değer kalemleri paylarının daha yüksek olması durumunda, işletmenin böyle bir sıkıntı ile karşı karşıya kalma olasılığının daha düşük olacağı söylenebilir (Copeland vd., 1983). Net işletme sermayesi işletme açısından optimal tutarda olsa dahi aktif bileşenlerinin kalitesinin düşük olması durumunda kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödeyebilmek için ek kaynağa ihtiyaç duyacaktır (Akdoğan, 2010; Ceylan vd., 2015). Bu doğrultuda dönem sonu stoklar kalemi tutarının yüksek gerçekleştiği stok değerlendirme yönteminin dezavantajlı olduğunu söyleyebiliriz.

Nakit Akım Tablosu Üzerinde Etkileri

Nakit akım tablosunu kısaca, ait olduğu işletmenin belli bir hesap dönemi içinde gerçekleşen nakit akışlarını (nakit giriş ve çıkışlarını) kaynakları ve kullanım yerleri itibariyle gösteren finansal tablodur şeklinde tanımlayabiliriz. Nakit esasına göre düzenlenen tek finansal tablo olma özelliğine sahiptir. Nakit akım tablosunun “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) esasları doğrultusunda düzenlendiğinde, hesap dönemi içinde ortaya çıkan nakit akışlarının, hangi faaliyetler neticesinde gerçekleştiğinin ayrıntılarına yer verilmediğini görmekteyiz. Düzenlenen tabloda sadece, (+) Dönem başı nakit mevcudu, (+) Dönem içi nakit girişleri, hesap kalemleri tutarlarının toplanması ve (-) Dönem içi nakit çıkışları hesap kalemi tutarının bu toplamdan çıkarılması neticesinde ortaya çıkan, Dönem sonu nakit mevcudu tutarının yer aldığı verileri yansıtan, detayların yer almadığı bir finansal tablo olduğunu görmekteyiz. Ancak TMS-7 No’lu “Nakit Akış Tablosu“ standardında yer alan nakit akış tablosunun sunumu bölümünde MSUGT’den farklı olarak, “Nakit akış tablosunda, döneme ilişkin nakit akışları; işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine göre sınıflandırılarak raporlanır” şeklinde ifade edilmektedir. (TMS 7). TMS-7 standardına göre nakit akış tablosu düzenlenirken iki yöntem kullanılabilir 1. Doğrudan yöntem 2. Dolaylı yöntem. Doğrudan yöntemde nakit giriş ve çıkışları brüt tutarlarıyla ana gruplar halinde raporlanır. Dolaylı yöntemde ise işletmenin faaliyetleri neticesinde elde ettiği dönem karı veya zararında faaliyetleri ile ilgili alacak ve borçlarında meydana gelen değişiklikler, stoklar, vergi ve faizler, amortismanlar kalemlerinden kaynaklanan nakit giriş ve çıkışlarının düzeltilmesi sonucunda elde

edilen mali veriler ile raporlanır. Ayrıca işletmenin yatırımlarından ve finansman kalemlerinden kaynaklanan nakit giriş ve çıkışlarına ait verilerin de yansıtılması ile tablo oluşturulur. Standart işletmelerin doğrudan yöntemi kullanmalarının teşvik edilmesini tavsiye etmektedir.

TMS-7 “Nakit Akış Tablosu” standardının ekinde verilen tablo esaslarına göre hazırlanan nakit akım tablosu üç bölümden oluşmaktadır. A. İşletme faaliyetlerine ilişkin nakit akışları, B. Yatırım faaliyetlerine ilişkin nakit akışları, C. Finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışları. Tablo genel hatlarıyla, nakit girişleri bir diğer adıyla nakit kaynakları ve nakit çıkışları yani nakit kullanımlarını yansıtan hesap kalemlerinden oluşmaktadır. TMS 7 standardında nakit akım tablosunda, işletmenin nakit kaynaklarını yansıtan hesaplar sekiz ana grupta toplanmıştır. Bu hesap grupları; 1- Satışlardan Elde Edilen, 2- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlardan Dolayı Sağlanan, 3-Olağandışı Gelir ve Karlardan Sağlanan, 4-Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklardaki Artışlardan Sağlanan, 5-Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklardaki Artışlardan Sağlanan, 6-Sermaye Artışından Sağlanan, 7-Hisse Senedi İhraç Primlerinden Sağlanan ve 8- Diğer Nakit Girişleri şeklindedir. Aşağıda örnek nakit akım tablosu verilmiştir.

Tablo 6.10. Örnek nakit akım tablosu**ÖRNEK NAKİT AKIM TABLOSU**

	önceki dönem		cari dönem	
	201x		201x	
A. DÖNEM BAŞI NAKİT MEVCUDU				
B. DÖNEM İÇİ NAKİT GİRİŞLERİ				
1- Satışlardan Elde Edilen Nakit				
a) Net Satışlar				
b) Ticari Alacaklardaki Azalışlar				
c) Ticari Alacaklardaki Artışlar (-)				
2- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlardan Dolayı Sağlanan Nakit				
3- Olağandışı Gelir ve Karlardan Sağlanan Nakit				
4- Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklardaki Artışlardan Sağlanan Nakit (Alımlarla İlgili Olmayan)				
a) Menkul Kıymet İhraçlarından				
b) Alınan Krediler				
c) Diğer Artışlar				
5- Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklardaki Artışlardan Sağlanan Nakit (Alımlarla İlgili Olmayan)				
a) Menkul Kıymet İhraçlarından				
b) Alınan Krediler				
c) Diğer Artışlar				
6- Sermaye Artışından Sağlanan Nakit				
7- Hisse Senedi İhraç Primlerinden Sağlanan Nakit				
8- Diğer Nakit Girişleri				
C. DÖNEM İÇİ NAKİT ÇIKIŞLARI				
1- Maliyetlerden Kaynaklanan Nakit Çıkışları				
a) Satışların Maliyeti				
b) Stoklardaki Artışlar				
c) Ticari Borçlardaki (Alımlardan Kaynaklanan) Azalışlar				
d) Ticari Borçlardaki (Alımlardan Kaynaklanan) Artışlar (-)				
e) Amortisman ve Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Giderler (-)				
f) Stoklardaki Azalışlar (-)				
2- Faaliyet Giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları				
a) Araştırma ve Geliştirme Giderleri				
b) Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri				
c) Genel Yönetim Giderleri				
d) Amortisman ve Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Giderler (-)				
3- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlara İlişkin Nakit Çıkışları				
a) Diğer Faaliyetlerle İlgili Olağan Gider ve Zararlar				
b) Amortisman ve Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Diğer Gider ve Zararlar (-)				
4- Finansman Giderlerinden Dolayı Nakit Çıkışları				
5- Olağandışı Gider ve Zararlardan Dolayı Nakit Çıkışları				
a) Olağandışı Gider ve Zararlar				
b) Amortisman ve Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Diğer Gider ve Zararlar (-)				
6- Duran Varlık Yatırımlarına İlişkin Nakit Çıkışları				
7- Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Ödemeleri (Alımlarla İlgili Olmayan)				
a) Menkul Kıymetler Anapara Ödemeleri				
b) Alınan Krediler Anapara Ödemeleri				
c) Diğer Ödemeler				
8- Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Ödemeleri (Alımlarla İlgili Olmayan)				
a) Menkul Kıymetler Anapara Ödemeleri				
b) Alınan Krediler Anapara Ödemeleri				
c) Diğer Ödemeler				
9- Ödenen Vergi ve Benzerleri				
10- Ödenen Temettüleri				
11- Diğer Nakit Çıkışları				
D. DÖNEM SONU NAKİT MEVCUDU (A + B - C)				
E. NAKİT ARTIŞ VEYA AZALIŞ (B - C)				

Nakit akım tablosunun ikinci bölümünü oluşturan, nakit çıkışlarını yani nakit kullanımlarını yansıtan hesaplarda, TMS 7’de on bir ana hesap grubunda toplanmıştır. Bu hesap grupları; 1.Maliyetlerden Kaynaklanan, 2.Faaliyet Giderlerine İlişkin, 3.Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlara İlişkin, 4.Finansman Giderlerine İlişkin, 5.Olağandışı Gider ve Zararlara ilişkin, 6.Duran Varlık Yatırımlarına ilişkin, 7.Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Ödemelerine ilişkin, 8.Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Ödemelerine ilişkin, 9.Vergi ve Benzeri ödemelerine ilişkin, 10. Temettü ödemeleri ve 11. Diğer Nakit Çıkışları şeklindedir (TMS-7 Nakit Akış Tablosu, 2017). Nakit akım tablosunda stokların etkili olduğu bir diğer hesap kalemi, İşletmenin esas faaliyetlerinden elde ettiği nakit çıkışlarına ilişkin nakit akışlarının ilk kaleminde yer alan ve işletmenin nakit çıkışına neden olan, satılan mal maliyetleri ve stok değişimlerinden ortaya çıkan nakit çıkışları hesap kalemidir. Stok değerlendirme yöntemlerinin her birinde maliyet tutarının farklı sonuçlara neden olduğunu bu çalışmanın önceki bölümlerinde gerekli hesaplamaları yaparak, çıkan sonuçları incelememiz neticesinde görmüş bulunmaktayız. Bu sebeple nakit akım tablosunda satılan mal maliyeti kalemi de seçilen yöntemle göre farklılık gösterecek ve sonuç olarak tercih edilen yöntem tabloda nakit çıkış tutarının olduğundan az veya fazla gerçekleşmiş gibi gözükmesine neden olacaktır. Ayrıca stok değişimlerinden kaynaklı nakit çıkışları da tabloya direkt yansiyacaktır. Tabloda bu bölümün sonunda işletmenin esas faaliyetlerinden elde ettiği net nakit akış tutarı, önceki dönem ve cari dönem olmak üzere yer alabilmektedir. Stokların nakit kullanımları hesaplarında etkili olabileceği bir diğer hesap, Vergi ve Benzeri ödemelere ilişkin hesaplardır. İşletmeler vergi yükümlülüklerini elde ettikleri kar üzerinden hesaplayarak ödemektedirler. Değerleme yöntemi seçiminin işletmenin kar kalemi üzerinde etkili olduğunu bilmekteyiz. Bu nedenle yöntem seçiminin asıl en önemli unsurunu oluşturan, işletmeye mali yük binmesine neden olabilecek vergi ödemeleridir. Gerçeği yansıtmayan kar hesaplaması işletmenin olması gerekenden fazla vergi ödemesine ve bu sebeple işletmenin mali kayba uğramasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan yine yöntem seçimine bağlı olarak, işletme karını daha düşük gösterebilmekte bunun neticesinde daha az vergi ödeyerek devletin vergi kaybına uğramasına neden olabilmektedir. Stokların tabloda etkili olabileceği bir diğer hesap Temettü ödemeleridir. İşletmeye ortak olanların işletmenin dönemde elde etmiş olduğu kardan

pay alma hakları vardır. Bu hak temettü 'dür. Dağıtılacak temettü, işletmenin döneme ait net karından ödeyeceği vergi ve diğer giderlerin düşülmesinden sonraki kalan bakiyenin yüzde yirmisinden az olmamak koşulu ile hesaplanmaktadır. Ortakların alacağı temettü miktarını ise işletmedeki ortaklık payları belirlemektedir. Bu noktada tıpkı vergi gibi temettü ödemelerinin de kar üzerinden hesaplanması neticesinde stok değerlendirme yöntemi seçiminin temettü dağıtım hesap tutarlarında etkili olabileceği görülmektedir.

Kar Dağıtım Tablosu Üzerinde Etkileri

1Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde kar dağıtım tablosu kısaca, işletmenin dönem kârının dağıtım biçimini gösteren tablodur şeklinde tanımlanmıştır. Tebliğde kar dağıtım tablosu biçimsel yapısı itibari ile dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; 1.Dönem karının dağıtımı, 2.Yedeklerden dağıtım, 3.Hisse başına kar, 4.Hisse başına temettü şeklindedir. Stok değerlendirme yöntemi seçiminin kar dağıtım tablosu üzerindeki etkilerini incelediğimizde;

1- DÖNEM KARININ DAĞITIMI

1- Dönem Karı		xxx
2- Ödenecek vergi ve Yasal Yüküm(-)		xxx(-)
Kurumlar Vergisi	xx (-)	
Gelir Vergisi	xx (-)	
Fon Payı	xx (-)	
A- NET DÖNEM KARI		xxx

Döneme ait kar tutarında seçilen yöntemin etkili olduğunu bilmekteyiz. İşletmenin ödemekle mükellef olduğu vergilerinin de dönem karı baz alınarak hesaplanması neticesinde, yine seçilen yöntemin önemli olduğunu ve ödenecek vergi tutarında değişikliğe neden olduğunu bilmekteyiz. Bu noktada kar dağıtım tablosunun ilk bölümün oluşturan dönem karının dağıtım bölümünde; dönem karından ödenen

vergi ve yasal yükümlülüklerin düşülmesi sonrasında net dönem kar tutarının yer aldığını görmekteyiz. Öyleyse iki farklı stok değerlendirme yöntemine göre düzenlenecek kar dağıtım tablosunda gerek dönem karının, gerek ödenecek vergi tutarlarının, gerekse dönem net karının, farklı tutarlarda tabloda yer alacağını söyleyebiliriz.

A- NET DÖNEM KARI	xxx
3- Geçmiş Dönemler Zararı (-)	
4- I. Tertip Yasal Yedekler (-).	xxx(-)
5- İşletmede Bırakılması ve Tasarruf Zor.	
Yasal Fonlar(-)	
B- DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KARI	xxx

Net dönem karından düşülmesi gereken kalem tutarlarından sonra dağıtılabilir dönem karı elde edilir

C- DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KARI	xxx
6- Ortaklara I. Kar payı (-)	xxx (-)
7- Personele Kar Payı (-)	
8- Yönetim Kurulu'na Kar Payı (-)	
9- Ortaklara II. Kar Payı (-)	xxx (-)
10- II. Tertip Yedek Akçe (-)	xxx (-)
11- Statü Yedekleri (-)	
12- Olağanüstü Yedekler (-)	
13- Diğer Yedekler (-)	
14- Özel Fonlar (-)	

İşletmenin dağıtılabilir net dönem karı tutarı belirlenir. İşletme kar payı ödemelerini (temettü dağıtımı) nakit akım tablosu bölümünde anlatıldığı gibi dönem karı üzerinden hesapladığı için kar dağıtım tablosunda da yer alan bu hesap kalemleri stok değerlendirme yöntemi seçiminden etkilenmekte bu nedenle kar dağıtım tablosu kalemi tutarlarında farklılığa sebep olabilmektedir. Dağıtıma tabi tutulacak kardan bir

kısının dağıtılmayarak doğabilecek zararları karşılamak düşüncesiyle şirket bünyesinde yedek akçe olarak tutulması öngörülmüştür. Ayrıca işletme ayırması gereken yasal yedeklerini her ne kadar ödenmiş sermayesi üzerinden belirlemiş olsa da yasal yedek ayırımını Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerinde belirtildiği üzere safi karı üzerinden hesaplayarak ayırmaktadır. Bu doğrultuda farklı kar tutarları farklı sonuçların elde edilmesine neden olacak, hazırlanan kar dağıtım tablosu da her seçilen yönteme göre farklı olacaktır.

Kar dağıtım tablosunun ikinci bölümü Yedeklerden Dağıtımdır. Bu bölümde işletmenin geçmiş yıllarda ayırmış olduğu yedeklerinden gerçekleştirdiği dağıtımlar ve dağıtılmamış karlardan yapmış olduğu dağıtımlara ilişkin hesap kalemleri ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Tablonun üçüncü bölümü Hisse Başına Kar bölümüdür. Bu bölümde işletmenin dağıtılabılır kardan hisse başına düşen pay tutarı bu bölümde yer almaktadır. Tablonun dördüncü ve son bölümü ise Hisse Başına Temettü bölümüdür. Bu bölümde ise işletmenin dağıtılabılır karından pay alanlar örneğin; hisse senedi sahiplerine, imtiyazlı hisse senedi sahiplerine gibi pay dağıtımlarını yansıtan hesaplar yer almaktadır (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992).

Öz Kaynak Değişim Tablosu Üzerinde Etkileri

Öz kaynak değişim tablosu işletmenin öz kaynaklarını oluşturan hesap bileşenlerinin, önceki hesap dönemi ve cari döneme ait verilerin birlikte sunulduğu bir finansal tablodur. İki dönemin tabloda yer almasının nedeni karşılaştırılabilir olması ve hesap kalemlerindeki artış veya azalışların yansıtılabilmesini sağlamaktır. İşletmenin öz kaynak bileşenleri ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları/zararları ve dönem net karı/zararı olmak üzere beş hesap grubundan oluşmaktadır. Bu hesap gruplarına ait dönem başı tutarları, alt kalemlerde meydana gelen tutar değişiklikleri ve dönem sonu tutarı tabloda ayrı ayrı gösterilir. Tabloda öz kaynak toplamı da ayrı bir sütunda gösterilmektedir. Aşağıda öz kaynak değişim tablosu örneği verilmiştir.

Tablo 6.11. Öz kaynak değişim tablosu örneği

YILLARA İLİŞKİN ÖZ KAYNAKLAR DEĞİŞİM TABLOSU														
ÖZ KAYNAK KALEMLERİNDEKİ HAREKETLER	Ödenmiş Sermaye	Sermaye Yedekleri				Kar Yedekleri					Geçmiş Yıllar Karları (Zararları)	Dönem Net Karı (Zararı)	Özkaynaklar Toplamı	
		Hisse Senedi	Hisse Senedi	M.D.V. Yeniden										
		İhraç Primleri	İptal Kartları	Değerleme Artışları	Diğer	Yasal Yedekler	Statü Yedekleri	Olağanüstü Yedekler	Özel Fonlar	Diğer				
ÖNCEKİ DÖNEM														
31 Aralık ..... Kalanı														
Kar Dağıtımı														
Temettüleri														
Yedeklere Aktarılan														
Hisse Senedi İhraç Primleri														
Ödenmiş Sermaye Artışı:														
Nakten														
Yeniden Değerleme														
Artışlarından Aktarılan														
Maddi Duran Varlık Satış Karları														
2016 Yılı Yeniden Değerleme Artışları (Net)														
2016 Dönem Net Karı														
CARİ DÖNEM														
31 Aralık ..... Kalanı														
Kar Dağıtımı														
Temettüleri														
Yedeklere Aktarılan														
Hisse Senedi İhraç Primleri														
İştiraklerimizdeki Maddi Duran Varlık														
Satış Karı Karşılığında Edinilen														
Bedelsiz Hisse Senetleri														
Maddi Duran Varlık Satış Karları														
Ödenmiş Sermaye Artışı:														
Nakten														
Yeniden Değerleme Artışlarından Aktarılan														
Özel Fonlardan Aktarılan														
2017 Yılı Yeniden Değerleme Artışları (Net)														
2017 Yılı Dönem Net Karı														
31 Aralık 2017 Kalanı														

Not:Özkaynakları artıran ve azaltan kalemler her dönemde farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Bu nedenle yukarıdaki yatay kalemler oluşuna göre değişiklik gösterebilir.

Stok değerleme yöntem seçiminin öz kaynak değişim tablosu üzerindeki etkilerini incelediğimizde; kar yedekleri hesap grubunda yer alan yasal yedekler, statü yedekleri hesap kalemleri dönem karı üzerinden hesaplanarak ayrılmaktadır. Stok değerleme yöntem seçimi dönem karına etki etmekte bu nedenle öz kaynak değişim tablosunda bu hesap kalemi tutarlarında seçilen yönteme göre farklılık göstereceği anlaşılmaktadır. Tabloda yer alan geçmiş yıl karları/zararları, dönem net karı/zararı hesapları da yöntem seçiminden dolayı tutarlarında farklılık ortaya çıkan hesap kalemleri olması nedeni ile etkilenmektedir. Bu etkilenme neticesinde öz kaynak değişim tablosu tutarlarına yansiyarak tablo üzerinde farklılıklara neden olmaktadır. Tabloda yer alan öz kaynak toplamı tutarının belirtmiş olduğumuz hesap kalemleri neticesinde hesaplandığını baz aldığımızda, stok değerleme yöntem seçiminin öz kaynak değişim tablosu düzenlenmesinde etkili olduğunu ve finansal tabloda değişikliklere neden olduğunu söyleyebiliriz.

Satışların Maliyeti Tablosu Üzerinde Etkileri

Satışların maliyeti tablosu oldukça önemli bir finansal tablodur. Bu tablo gelir tablosunda yer alan satışların maliyeti kısmının detaylı sunumunu kapsamaktadır. Satışların maliyeti tablosunda işletmenin cari döneme ait stok hareketlerine üretim maliyetlerine, satılan mamul maliyetlerine ve satılan hizmet maliyetlerine ilişkin bilgilere ayrı ayrı bölümlerde ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir (Yükçü, 2007).

Satışların maliyeti tablosu, işletmenin stoklarını ve stok değişimlerinin değerlendirebilmesine olanak sağlarken, aynı zamanda satışlarının maliyetlerini ortaya koyarak işletmenin ürün fiyatı belirlemesinde yardımcı olmaktadır. Bunun sonucunda da işletmenin rakipleri ile rekabet edebilmesine katkıda bulunmaktadır. Tablo verileri incelenerek işletmenin karlılık oranlarına ve kâr marjına ulaşmak mümkündür. Aşağıda satışların maliyeti tablosu örnek olarak verilmiştir.

Tablo 6.12. Satışların maliyeti tablosu örneği

ÜRETİM MALİYETİ				
A-	Direk İlk Madde ve Malzeme Giderleri			0,00
	Dönem Başı Hammadde Stoku	+		
	Dönem İçi Hammadde Alışları	+		
	İadeler	-		
	Satılan Hammadde Maliyeti (153 hs a)	-		
	Hurdaya ayrılanların maliyeti	-		
	Kullanılabilir Hammadde			0,00
	Dönem Sonu Hammadde Stoku	-		
	Kullanılan Hammadde			0,00
B-	Direk İşçilik Giderleri			0,00
	720 Hs dan	+		
C-	Genel Üretim Giderleri			0,00
	730 Hs dan	+		
D-	Yarı Mamül Kullanımı			0,00
	1- Dönem Başı Stok (+)	+		
	2- Dönem Sonu Stok (-)	-		
	ÜRETİLEN MALIN MALİYETİ			0,00
E-	Mamül Stoklarında Değişim			0,00
	1- Dönem Başı Stok (+)	+		
	2- Dönem Sonu Stok (-)	-		
I-	SATILAN MALIN MALİYETİ			0,00
TİCARİ FAALİYET				
A-	Dönem Başı Ticari Mallar Stoku	+		0,00
B-	Dönem Net Alışlar			0,00
	Dönem İçi Alışlar	+		
	Satılan Hammadde Maliyeti (150 Hs dan)	+		
	Üretime sevk edilenler (150 Hs a)	-		
	İadeler (-)	-		
	Satılabilir Ticari Mallar			0,00
C-	Dönem Sonu Ticari Mal Stoku	-		0,00
D-	İç Tüketim (-)	-		0,00
II-	SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ			0,00
III-	SATILAN HİZMET MALİYETİ	+		0,00
IV-	DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ	+		0,00
SATIŞLARIN MALİYETİ (I+II+III)				0,00

Bu çalışmanın konusunu oluşturan stoklar, stok değerlendirme yöntemlerini en etkin olarak yansıtan finansal tablo satışların maliyeti tablosudur. Çalışmada stoklar ilk madde ve malzeme açısından ele alınmış ve incelenmiştir. Tabloda yer alan üretim maliyetlerini yansıtan hesap grupları ilk madde ve malzemeye ait dönem başı stoğu, dönem içi alışlar, üretimde kullanılan kısmı, dönem sonu stoğu gibi işçilik giderleri, genel üretim giderleri, yarı mamul ve mamullere ait stok değişimleri ve ayrıca satılan mal maliyeti de ayrı ayrı kalemler halinde ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Tabloda ticari faaliyetlere ilişkin stok değişimleri, satılan ticari mallara ait maliyetler, hizmet maliyetleri ve diğer satışlara ait maliyetlerde ayrı ayrı gösterilmektedir. Bu noktada stok değerlendirme yöntem seçiminin satışların maliyeti tablosu üzerindeki etkilerini incelediğimizde; her cari yılın dönem sonu stoğunun izleyen hesap yılının dönem başı mevcudu olduğunu bilmekteyiz. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde dönem başı stok miktarı, dönem içi alışları aynı olan fakat farklı iki yöntem kullanılarak değerlemeye tabii tutulan stok kalemlerinin dönem sonu stok tutarlarının farklı gerçekleştiğini görmüştük. Bu doğrultuda satışların maliyeti tablosu düzenlenirken dönem başı ve dönem sonu stok tutarları farklı olacaktır. Ayrıca satılan malın maliyeti de yöntem tercihinin göre yine farklı tutarlarda gerçekleşecektir. Örneğin bu çalışmada karşılaştırarak incelemiş olduğumuz ortalama maliyet ve FIFO yöntemlerinde, üretime sevk edilen malzeme maliyeti ortalama maliyet yönteminde 933,483 TL iken FIFO yönteminde 907,000 TL'dir. Satılan mal maliyeti ortalama maliyet yönteminde 861,677 TL iken FIFO yönteminde 828,500 TL olarak hesaplanmıştır. Öyleyse bu verilere dayanarak şunu söyleyebiliriz ki bir işletme tüm verileri aynı olmasına karşın, seçtiği stok değerlendirme yöntemi nedeni ile satışların maliyeti finansal tablosunda yer alan bilgilerinin çok farklı tutarlarda yer alabileceğini bilmelidir.

7. MALİ TABLOLARIN YORUMLANMASI VE ANALİZİ

Muhasebenin temel kavramlarından süreklilik kavramı gereği işletmelerin ömrünün sonsuz olduğu kabul edilmektedir. Her işletme kâr amacı ile var olmuştur. Var oluşunu sürdürebilmesi de faaliyetlerinin etkinliğine ve bunun sonucunda elde etmiş olduğu finansal yapısının gücüne bağlıdır. İşletmeler mali durumlarını belli aralıklar ile raporlayarak ilgililere sunmaktadırlar. Bu raporlar finansal (mali) tablolardır (Akdoğan ve Tenker, 1992).

Muhasebe uygulamaları genel tebliğinde finansal tabloların düzenlenme amacı; yöneticiler, finansörler, yatırımcılar gibi işletme ilgililerine, işletmenin faaliyetleri, kaynakları ve bu kaynakların değişimi, gelecekteki nakit akışları gibi konularda bilgiler sunarak, ilgilerin doğru kararlar alabilmesine yardımcı olmak şeklinde açıklanmaktadır (1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992). Finansal tabloların amacı ilgilere faydalı bilgiler sunmak olsa da alınacak önemli kararlarda sadece finansal tablolardaki veriler yeterli olmamaktadır. Bu nedenle daha spesifik bilgilere ulaşmak amacı ile finansal tablolara çeşitli analiz yöntemleri uygulanmaktadır. “Finansal tabloların analizi, analiz teknik yöntemlerini uygulayarak analiz sonuçlarının bulunması, bu sonuçların eleştirilmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi, analiz yapılan işletmenin çalışma ve gelişme durumu ile kârlılık ve borç ödeme durumunun saptanması, herhangi bir sorun varsa ortaya çıkarılması ve giderilmesi için alınması gereken önlemleri içeren bir çalışmadır” (Durmuş ve Arat, 1994). Mali tabloların analizi ile işletmenin geleceğine dair tahminlerde bulunmak mümkündür (Akgüç, 1989). Mali analizin yapılmasında sadece mali tabloların verileri kullanılmaktadır (Gücenme, 1996).

Finansal tabloların analizi, analiz eden kişi açısından iki kategoriye ayrılmaktadır, işletme içi ve işletme dışı çevreler (Akgüç, 1989). İşletme personelinden birinin, işletmenin tüm belge ve bilgilerini kullanarak gerçekleştirdiği analize **İç Analiz** adı verilmektedir. İç analiz işletmenin yürütmüş olduğu tüm faaliyetlerindeki başarısını ölçmek amacı ile yapılır (Durmuş ve Arat, 1997). Yönetim yapılan analiz sonuçlarını değerlendirerek, işletmenin faaliyetleri ve faaliyetlerinin yürütülmesi ile ilgili daha doğru, önleyici ve düzeltici kararlar almasına imkân tanımaktadır. İşletmeye ilgi duyan, yatırımcılar, tedarikçiler, kredi sağlayan kurumlar,

denetim firmaları gibi işletme dış çevresinin, işletmenin sunduğu rapor ve işletmeden edinebildikleri bilgiler ile yapmış oldukları analize **dış analiz** adı verilmektedir (Çabuk ve Lazol, 2009).

7.1. İçeriğine ve Tekniklerine Göre Mali (Finansal) Analiz Türleri

Mali analiz içerik açısından statik analiz ve dinamik analiz olarak ikiye ayrılır.

Statik Analiz: Belirli bir hesap dönemi için düzenlenmiş ve belirli bir tarihe göre oluşturulmuş mali tablolar üzerinde yapılan ve bir hesap dönemini ilgilendiren analizdir (Argun vd., 2004). Bu neden ile analize tabii tutulan faaliyet dönemine ait bilgi verir (Savcı, 2009). Bu analiz türüne dikey analiz adı da verilmektedir. Bu analiz türü uygulanırken mali analiz tekniklerinden dikey yüzdeler ve rasyo (oran) analizi yöntemlerinden faydalanılmaktadır.

Dinamik Analiz: Birbirini izleyen hesap dönemlerine ait mali tabloların analizidir. Bu analizde hesap dönemine ait tabloların bağımsız olarak analiz edilip birbirleriyle kıyaslanabilecekleri gibi farklı dönemin tabloları birbiriyle karşılaştırılıp incelenerek işletmenin zaman içerisindeki gelişimi saptanabilir. Bu analiz işletmenin faaliyet göstermiş olduğu aynı ve benzer alandaki diğer işletmeler ile karşılaştırılarak durumunun ortaya konması için de yapılabilir (Akgüç, 1989; Argun vd., 2004).

Mali tabloların analizinde temel olarak kullanılan dört teknik mevcuttur (Akgüç, 1995; Çabuk ve Lazol, 2009; Gençoğlu vd., 2013; Güvemli, 1981; Güvemli ve Güvemli, 2016; Karapınar ve Zaif, 2009; Karğın, 2010; Şamiloğlu ve Akgün, 2010).

- Karşılaştırmalı Analiz/ Yatay Analiz
- Yüzde Yöntemi Analizi/ Dikey Analiz
- Trend (Eğilim Yüzdeleri) Analizi/ İndeks Analiz
- Rasyo Analiz/ Oran Analizi

7.1.1. Karşılaştırmalı Analiz/ Yatay Analiz

Bu yöntem, işletmenin en az iki mali dönemine ait verilerin karşılaştırılması temeline dayanmaktadır. Yöntem uygulanırken en az iki mali döneme ait veriler yan yana getirilerek her bir hesap kaleminin ilk veya bir önceki mali döneme ait farkları alınır. Söz konusu farklar analiz edilerek işletmenin gelişimi ile ilgili değerlendirilmede bulunulabilir. İşletmenin takip eden iki mali döneme ait verileri karşılaştırılacaksa, ilk olarak her döneme ait tutarlar yazılır sonrasında iki döneme ait tutarlar arasında ortaya çıkan fark artış ise artı olarak, azalış ise eksi olarak değişim sütununa yazılır (Argun vd., 2004). Tutarlar arasındaki fark yüzde olarak hesaplanır ve yüzde kaç oranında arttığı ya da azaldığı saptanarak fark yüzdesi sütununa yazılır (Atmaca vd., 2002).

$$\text{Yatay Yüzde} = \frac{\text{Baz Alınan Yıl Verisine Göre İlgili Kalemdede Artış/Azalış}}{\text{İlgili Kalemin Baz Alınan Yıl Verisi}} \times 100$$

Mali dönemler arasındaki tutarlar farkları hesaplanırken, cari dönemden önceki yıl veya normal bir faaliyet dönemi olmasına dikkat edilerek belirlenen baz yıl esas alınır. Bu durumda ya içinde bulunulan cari dönem ile önceki yılın verileri karşılaştırılır veya karşılaştırmalı tabloda yer alan yıllar arasından baz yıl olarak kabul edilen yılın verileri ile diğer dönemlere ait veriler karşılaştırılarak yöntem uygulanır (Çaldağ, 2007; Gücenme, 1996).

Karşılaştırmalı tablolar analizinin özellikleri;

- Birden fazla dönemi içermesi nedeni ile kapsamı açısından dinamik analizdir.
- Karşılaştırma sonuçlarına göre yorumlar yapılırken değişimin tutarı ve oranı (%) birlikte değerlendirilmelidir. Yalnızca tutarlara veya oranlara bağlı kalınarak yapılan yorumlar eksik kalacaktır.

- Diğer analiz tekniklerinde de olduğu gibi analizde yorum, neden sonuç ilişkisine göre kurulmakta ve bu ilişkiye bağlı olarak geçmişteki verilerden hareketle gelecekteki beklentiler değerlendirilmektedir.

7.1.2. Yüzde Yöntemi Analizi/ Dikey Analiz

Yüzde yöntemi ile analiz mali tablolarında yer alan hesap kalemlerinin içinde buldukları hesap grubuna oranının hesaplanarak analiz edilmesidir. Bir diğer ifade ile dikey analiz adıyla da adlandırılmaktadır (Atmaca vd., 2002).

Dikey analiz tekniği kullanılarak cari döneme ve geçmiş dönemlere ait oranların analizi yapılabileceği gibi işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre ait oranlar ile işletmenin oranlarını karşılaştırmak mümkün olabilmektedir (Savcı, 2009). “Bilançoda dikey analiz yöntemi uygulanırken, aktif ve pasif toplamı 100 kabul edilir. Bu yolla aktifi oluşturan her hesabın, aktif toplamı içindeki payı yüzde olarak bulunmuş olur. Aynı biçimde pasif bölümünü oluşturan her hesabın pasif içindeki payı yüzde olarak bulunur” (Durmuş ve Arat, 1997).

“Gelir tablosunda ise; net satış hasılatı 100 olarak kabul edilir. Gelir tablosunu oluşturan diğer kalemlerin, net satış hasılatı içindeki payı yüzde olarak hesaplanır (Argun vd., 2004).”

$$\text{Dikey Yüzde} = \frac{\text{İlgili Kalem Verisi}}{\text{Baz Alınan Kalem Verisi}} \times 100$$

Satışların maliyeti tablosunda ise satışların maliyeti tutarı 100 kabul edilir. Satışların maliyetini oluşturan kalemlerin yüzde olarak payları hesaplanmış olur (Akgüç, 2011).

Yüzde yöntemi (Dikey) analizi tek bir dönemin mali tablolarının analiz edilebilir olması açısından statik analiz, birden fazla dönemin ve farklı işletmelerin kıyaslanarak analiz edilmesi bakımından dinamik analiz yapılmasına olanak

sağlamaktadır. Bu nedenle bu analiz yöntemi hem statik hem de dinamik analizin içeriğine sahiptir (Çabuk ve Lazol, 2012).

Farklı iki işletmenin karşılaştırılmasında genellikle yüzde yöntemi kullanılmaktadır (Akgüç, 2013). Ancak yöntem sadece farklı işletmelerin karşılaştırılmasında değil, işletmenin geçmiş dönemlerinden cari dönemine kadar olan durumu ve gelişim grafiği açısından bilgi edinilmesi için de kullanılabilir (Çetiner, 2000).

7.1.3. Trend (Eğilim Yüzdeleri) Analizi/ İndeks Analiz

İşletmenin aralarında anlamlı ilişki kurulabilen mali tablo kalemlerinin uzun sürede göstermiş olduğu eğilimlerin (trendlerin) incelenmesi amacı ile uygulanan analiz tekniğidir. Bu yöntemin uygulanmasında ülke ekonomisinde ve sektörde olağandışı değişikliklerin yaşanmadığı, işletme açısından normal sayılabilecek bir yıl baz yıl olarak seçilmekte ve baz yıla ait finansal tablo kalemlerinin eğilim yüzdeleri 100 olarak kabul edilmektedir. Finansal tablo kalemlerinin baz yılı izleyen dönemlerdeki eğilim yüzdesi ise baz yıl ile karşılaştırması yapılarak hesaplanmakta ve bu şekilde finansal tablo kalemlerinin zaman içinde göstermiş oldukları eğilimler saptanmaktadır (Akgüç, 2002; Argun vd., 2004).

$$\text{Trend Yüzdesi} = \frac{\text{İlgili kalem Cari Yıl Verisi}}{\text{İlgili Kalem Baz Alınan Yıl Verisi}} \times 100$$

Yapılan hesaplama neticesinde elde edilen rakam baz yıl ile karşılaştırılır, baz yılın 100 kabul edilmesi, bulunan rakamın 100 rakamının altında olması durumunda, bu hesap kaleminin baz alınan yılın altında, 100 rakamının üstünde olması durumunda ise baz yılının üstünde olduğu anlamını taşımaktadır (Çaldağ, 2007).

Trend analizinden beklenen verimin alınabilmesi için en önemli unsur 10 yıl ve fazlası gibi uzun bir dönemi kapsayan mali tablolara uygulanması daha doğru

olmaktadır. Trend analizi bilanço, gelir tablosu ya da mukayese edilmek istenen diğer mali tabloların kalemlerine uygulanabilmektedir. Trend analizi yöntemi birden fazla dönemin mukayese edilebilmesi açısından dinamik yapıda bir analizdir. Uzun bir dönemi kapsamaması nedeniyle geleceğe ilişkin kararların verilmesinde oldukça yararlı bir yöntemdir (Akgüç, 1998).

Bu yöntemin kullanımında karşılaşılan bazı zorluklar ise; baz dönemde bir hesap kalemi negatif ise diğer dönemde pozitif olmuşsa veya tersi olmuşsa, o kalem için trend hesaplanamaz. Bir diğer olumsuzluk ise; baz dönemde bir tutara sahip olan hesap kalemi, diğer dönemde sıfıra düşerse değişim yüzde yüz olur.

7.1.4. Rasyo Analiz/ Oran Analizi

“Rasyo kelimesinin iki kelime anlamı vardır. Bunlardan ilki oran, diğeri ise akla uygunluktur (makul). Bu nedenle rasyo iki nicelik arasındaki akla uygun ilişki olarak tanımlanabilir (Savcı, 2009).”

Oran, finansal tablolarda yer alan iki ya da daha fazla kalem arasındaki ilişkinin matematiksel ifadesidir. Oran analizi ise finansal tablolarda yer alan ve aralarında anlamlı ilişkiler kurulabilen kalemlerin birbirlerine oranlanması şeklinde uygulanan analiz tekniğidir (Çabuk ve Lazol, 2012).

Oran analizi uygulanarak elde edilen oranlar bazı durumlarda değerlendirme yapılabilmesi açısından bir ölçüt olarak değerlendirilebilirken, çoğu zaman elde edilen oranların yeterli veya yetersiz olarak değerlendirilebilmesi için standart oranlara gereksinim vardır (Berk, 2010).

Bu nedenle hesaplanan oranlar, genel kabul görmüş ölçülerle (bilimsel standartlar), geçmiş dönem verileriyle (tarihi standartlar), işletmenin içinde bulunduğu endüstri kolu için saptanan oranlarla (sanayi standartları) ile karşılaştırılırlar (Argun vd., 2004).

Oran analizinde hesaplanan oranlar değişik açılardan sınıflandırılabilirler. Bu çalışmada oranlar finansal tablolar analizinde en yaygın olarak kullanılan şekli ile aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akgüç, 1995; Çabuk ve Lazol, 2009; Gençoğlu vd., 2013;

Güvemli, 1981; Güvemli ve Güvemli, 2016; Karapınar ve Zaif, 2009; Kargın, 2010; Şamiloğlu ve Akgün, 2010);

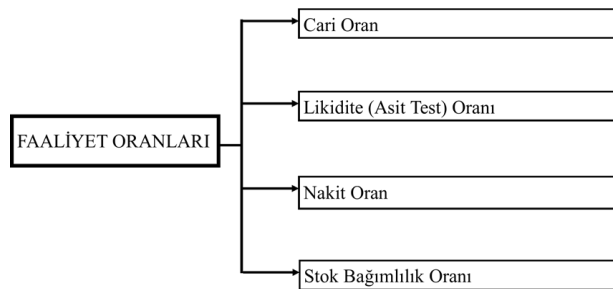
- Likidite durumunu gösteren oranlar
- Finansal (mali) durumu gösteren oranlar
- Faaliyet etkinliği (verimlilik) durumunu gösteren oranlar
- Karlılık durumunu gösteren oranlar

7.1.5. Likidite Oranları

İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme yeteneğini ölçmek için geliştirilen oranlardır. Bu oranlarla işletmenin likidite riski değerlendirilmekte ve net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığına ilişkin saptamalarda bulunmaktadır (Berk, 2010).

Borç ödeme gücünü ölçmede yaygın olarak kullanılan oranlar aşağıda Tablo 7.1’de verilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 1998; Ataman, 1999; Bakır ve Şahin, 2009).

Tablo 7.1. Borç ödeme gücünü ölçmede yaygın olarak kullanılan oranlar

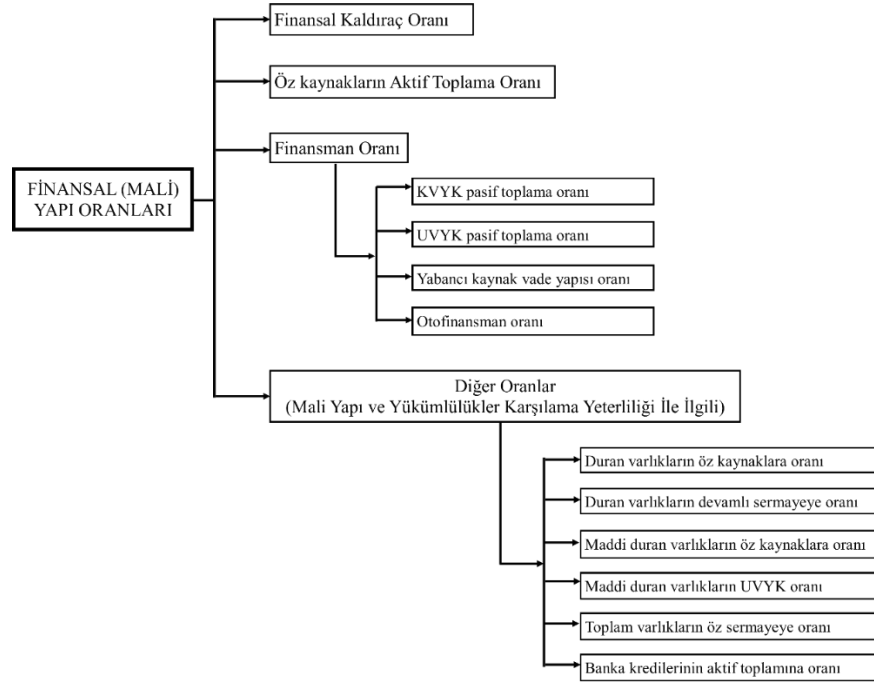
7.1.6. Finansal (Mali) Yapı Oranları

İşletmenin finansal yapısı hakkında bilgi almak amacıyla hesaplanan oranlardır. Mali yapı oranları; işletmenin temel finansman politikasının değerlendirilmesinde ve uzun vadeli borç ödeme gücünün analizinde kullanılmaktadır. Bu oranlar ile işletmenin varlıklarının ne tür finansman kaynaklarıyla ve hangi oranda

finanse edildiği araştırılırken, öz kaynakların yeterli olup olmadığı hakkında da bilgiler edinilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2003; Akgüç, 1998).

Finansal yapıyı ölçme ve incelemede yaygın olarak kullanılan oranlar aşağıda Tablo 7.2’de verilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2003; Atmaca vd., 2002; Bakır ve Şahin, 2009; Bolak, 2000; Çabuk ve Lazol, 2012).

Tablo 7.2. Finansal (mali) yapı oranlar

7.1.7. Faaliyet Oranları

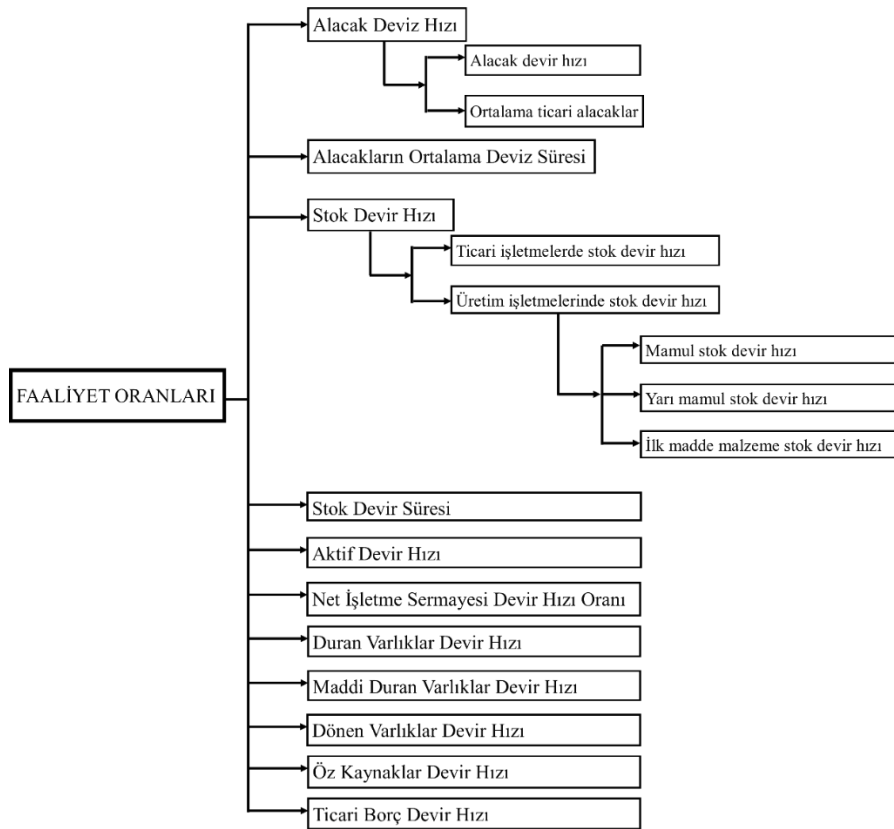
İşletmeler faaliyetlerini sürdürmek için kısa dönemli (ticari alacaklar, stoklar gibi) ve uzun dönemli (maddi duran varlıklar gibi) varlıklara yatırım yapmaktadırlar. İşletmeler mevcut varlıklarının kullanımındaki etkinlik derecesini faaliyet oranları ile ölçmektedirler (Akdoğan ve Tenker, 2003; Çabuk ve Lazol, 2012).

Faaliyet oranları temelde işletmenin faaliyet derecesi (genellikle Net Satışlar) ile varlıkları arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Bu kapsamda faaliyet oranları genellikle Net Satışlara göre belirlenen **Devir Hızı** (Dönüş Hızı) oranları aracılığı ile

ölçülmektedir. Faaliyet oranları bir diğer ifade ile “Etkinlik” ya da “Verimlilik” oranları olarak da adlandırılmaktadır (Zeytinoglu vd., 2011).

Faaliyet Oranlarını ölçmede yaygın olarak kullanılan oranlar aşağıda Tablo 7.3’te verilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 1998; Akgüç, 1995; Argun vd., 2004; Atmaca vd., 2002; Berk, 2010; Bolak, 2000; Durmuş ve Arat, 1997).

Tablo 7.3. Faaliyet Oranları

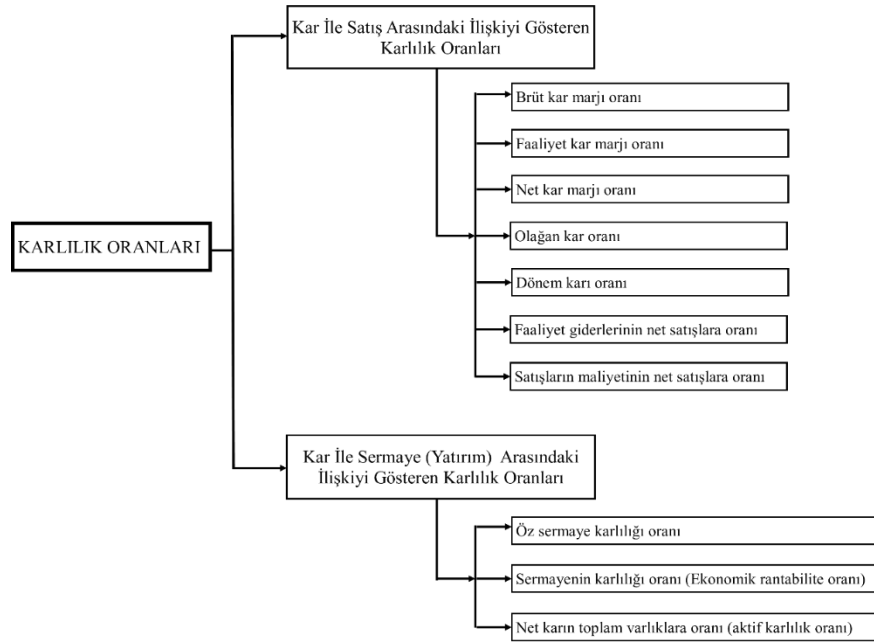

7.1.8. Karlılık Oranları

İşletmenin belirli bir dönemde karlı bir şekilde çalışıp çalışmadığını gösteren oranlardır. Karlılık analizi işletmenin kazanç elde etme gücünün analizidir. İşletmenin karlılığı işletme yöneticileri, yatırımcılar ve işletmeye kredi verenler açısından oldukça önemlidir (Akdoğan ve Tenker, 1992; Argun vd., 2004; Çabuk ve Lazol, 2009).

Karlılık oranları kar ile satışlar ve kar ile yatırımlar (sermaye) arasındaki ilişkiyi gösteren oranlar olmak üzere bu çalışmada iki ana gruba ayrılarak tablo 7.4'te özetlenmiştir.

Tablo 7.4. Karlılık Oranları

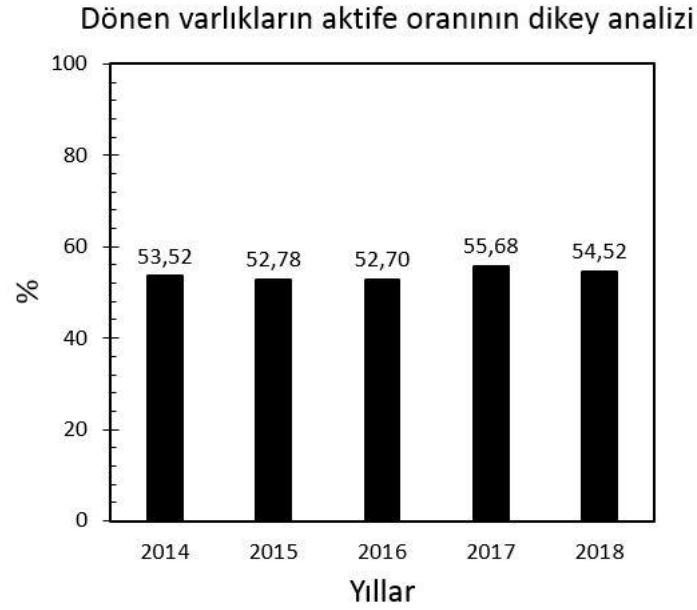

7.2. Mali Tablolar Analizi Uygulamasına Tofaş Türk A.Ş Örneği

Bu bölümde, Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı/ İmalat Sanayii sektöründe faaliyet göstermekte olan Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş firmasının 2014-2018 arası yıllara ait mali tablolara, bu çalışmanın 7.1 bölümünde açıklanan farklı analiz teknik ve yöntemleri uygulanarak incelenmiştir. Bu incelemede Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş firmasına ait mali tablolarda stoklar, stok kalemleri ve ilgili hesap grup ve kalemleri analiz edilmiştir. İşletmeye ait mali tablolar Kamu Aydınlatma Platformu (KAP) web sitesinden temin edilmiştir (KAP, 2019).

7.2.1. Dönen Varlıklara İlişkin Analizler

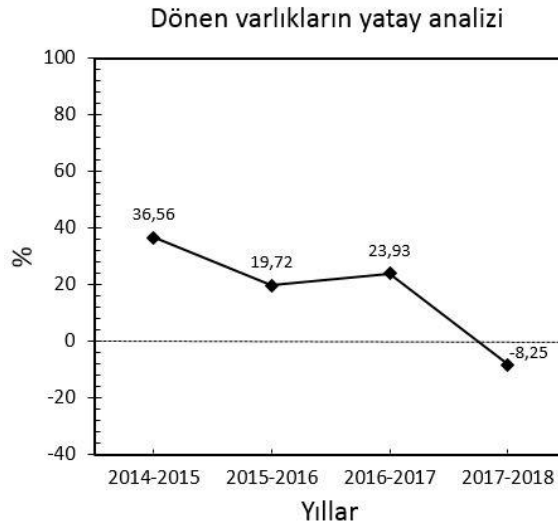
Tofaş işletmesinin 2014-2018 yılları arası mali tabloları üzerinde dönen varlıkların aktife oranının dikey analizi yapılmış olup elde edilen oranlar Şekil 7.1’de verilmiştir.

Şekil 7.1. Dönen varlıkların aktife oranının dikey analizi

Şekil 7.1’de görüldüğü gibi Tofaş işletmesinin 2014 yılında dönen varlıklarının aktif toplam içerisinde % 53,52 oranına sahip olduğu görülmektedir. 2015 yılında ise % 0,74 oranında bir düşüş sergileyerek % 52,78 oranındadır. 2016 yılında bir önceki dönem ile çok yakın bir değerde olmakla birlikte % 52,70 oranında olduğu görülmektedir. 2017 yılına geldiğimizde ise incelemiş olduğumuz 2014-2018 yılları arasında aktif toplamının içerisinde dönen varlıkların oranın % 55,68 ile en yüksek yıl olduğu görülmektedir. 2017 yılında işletmenin dönen varlık oranında bir önceki yıla göre % 2,98 oranında bir artış olmuştur. 2018 yılı verilerini incelediğimizde ise oran % 54,52 olarak karşımıza çıkmaktadır. Oranı bir önceki yıl ile karşılaştığımızda -% 1,16 oranında bir düşüş gösterdiği görülmüştür. İşletmenin dönen varlıklarını aktif toplamı içerisindeki oranı açısından genel anlamda değerlendirdiğimizde; incelemiş

olduğumuz beş yıllık süreçte işletmenin dönen varlık oranlarında büyük değişimlerin yaşanmadığı 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ait oranların birbirine oldukça yakın olduğu, 2017 yılında küçük bir ivme ile artış gösterdiği görülmektedir. 2018 yılı oranının da 2017 ile yakın olduğu görülmektedir. İncelenen sürede işletmenin oranlarının stabil sayılabilecek bir düzlemde olduğu söylenebilir.

Şekil 7.2. Dönen varlıkların yatay analizi

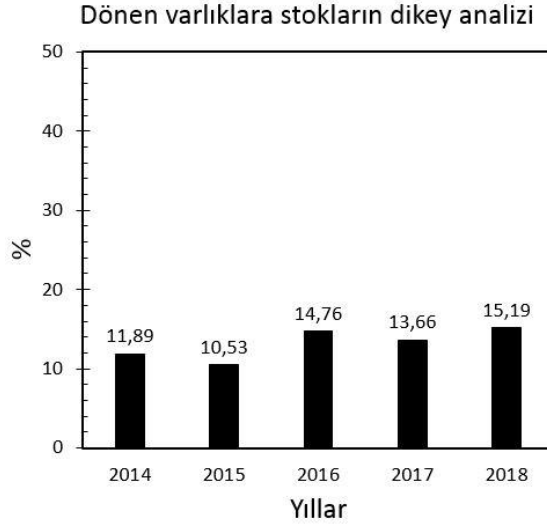
Tofaş işletmesinin dönen varlıklarının yıllar içindeki değişimi Şekil 7.2 de görüldüğü gibi yatay analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. İşletmenin 2014-2015 yılları karşılaştırmalı analizinde dönen varlıklarında % 36,56 oranında bir artış olduğu görülmektedir. İşletmenin bu yıllara ait mali verileri detaylı incelendiğinde, dönen varlık kalemlerinin hepsinde belirgin bir artış olduğu ancak, dönen varlık toplamını en fazla etkileyen artışın görüldüğü kalemlerin oranları ile birlikte sırasıyla, Finans sektörü faaliyetlerinden alacaklar % 50, nakit ve nakit benzerleri % 42, Ticari alacaklar % 26 ve stoklar % 21 olduğu görülmüştür. 2015-2016 yılları analizinde işletmenin dönen varlıklarında % 19,72 oranında artış olduğu görülmüştür. Bu yıllara ait mali veriler detaylı incelendiğinde, dönen varlıkların toplamındaki artışa en fazla etkisi olan kalemlerin, Finansal yatırımlar % 110, İlişkili taraflardan ticari alacaklar % 109 ve Stoklar % 68 olduğu görülmüştür. Ancak işletmenin nakit ve nakit benzerleri hesap

kalemünde -% 7'lik bir düşüşün olduğu da göze çarpmaktadır. Bu durumda işletmenin ticari alacakları ve finansal yatırımları artarken, hasılatının düştüğü ve buna bağlı olarak stoklarında artışa neden olduğu yorumlanabilir. 2016-2017 yıllarını incelediğimizde işletmenin dönen varlıklarında % 23,93 oranında artış olduğunu görmekteyiz. Dönen varlıkların toplamındaki artışa en fazla etki eden kalemleri incelediğimizde; Finansal yatırımlar % 267, Ticari alacaklar ortalama % 29, nakit ve nakit benzerleri % 19, Stoklar % 15 oranlarında kendi içinde artış ile bu hesap kalemlerinin olduğu görülmektedir. 2014-2017 yıllarına ait mali tabloları incelediğimizde, her geçen yıl dönen varlıklarda artış meydana gelmiştir. Fakat 2018 yılına ait analiz sonucu neticesinde 2017 yılına göre dönen varlıklarda azalış olduğu görülmüştür. İşletmenin 2017-2018 yılları karşılaştırmalı analizinde görülen % 8,25 oranında azalışa en fazla neden olan, değişimleri yansıtan hesap kalemlerinin; Finansal yatırımlar % 34, nakit ve nakit benzerleri % 25, Finans sektörü faaliyetlerinden alacaklar % 5 oranlarında kendi içinde azalış ile bu hesap kalemlerinin olduğu görülmektedir. 2014-2017 yıllarına ait mali tabloların kendi içinde değişimlerinde büyük oranda artışa neden olan stoklar kaleminin 2017-2018 yılları arasındaki % 8,25'lik azalışta neredeyse hiçbir etkisi olmamıştır. Yani işletmenin dönen varlıkları artarken stoklarda artmakta fakat, dönen varlıklar azaldığında ise stoklarda büyük bir değişim görülmemektedir. Bu noktada dönen varlıklar değişiminde stok kalemlerinin dışındaki diğer dönen varlık unsurlarında artış olduğu anlaşılmaktadır.

7.2.2. Stoklara İlişkin Analizler

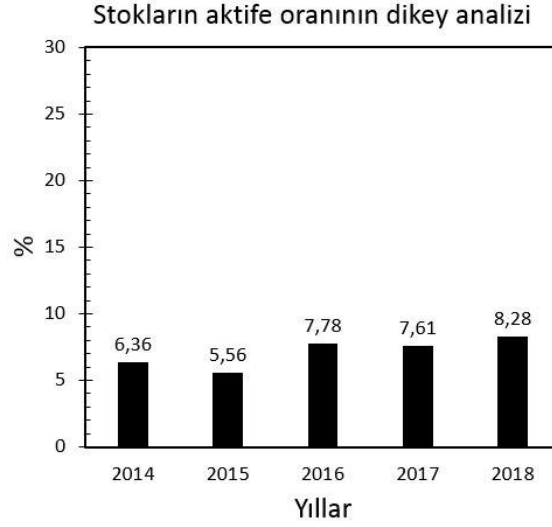
Tofaş işletmesinin mali tabloları üzerinde 2014-2018 yılları arasındaki veriler detaylı bir şekilde incelenmiş olup, stok ve stok kalemleri ile ilgili analizler yapılarak mali tablolarda nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda dönen varlıklara stokların dikey analizine ait sonuçlar Şekil 7.3'te, stokların aktifte oranının dikey analizine ait sonuçlarda Şekil 7.4 'de verilmiştir.

Şekil 7.3. Dönen varlıklara stokların dikey analizi

Tofaş işletmesinin dönen varlık yapısı içinde yer alan stoklarının oranını saptamak amacı ile işletmenin mali verilerine dikey yüzde analizi uygulanmıştır. Yukarıda şekilde de görüldüğü üzere, 2014 yılında işletmenin dönen varlık yapısı içinde stokları % 11,89 oranındadır. 2015 yılında ise % 1,36 oranında bir düşüş göstererek % 10,53 oranındadır. 2016 yılında bu oranın bir önceki yıldan % 4,23 artarak incelenen yıllar içinde en fazla artış oranının gerçekleştiği yıl olduğu ve dönen varlıklar içerisinde stokların % 14,76 oranında olduğu görülmektedir. 2017 yılında stokların oranı % 1,1'lik bir azalma ile % 13,66 oranındadır. 2018 yılında ise stok oranı % 1,53 oranında artmış ve % 15,19 oranı ile incelenen dönemler arasında en yüksek orana sahip olduğu yıl olmuştur. Stokların dönen varlıklar içerisindeki oranının incelemiş olduğumuz 5 yıllık süreç içerisinde büyük değişimler yaşamadığı görülmüştür.

Şekil 7.4. Stokların aktife oranının dikey analizi

Tofaş işletmesinin aktif toplamı içinde stoklarının oranı yukarıda şekil 7.4’de görüldüğü gibi, 2014 yılında % 6,36 oranındadır. 2015 yılında % 0,8 oranında bir azalma olduğu ve % 5,56 oranında aktif toplam içinde yer aldığı görülmektedir. 2016 yılında ise % 2,22 oranında artış göstererek %7,78 paya sahip olmuştur. İncelenen yıllar arasında oran olarak en fazla artış ivmesine sahip yıl olduğu görülmüştür. 2017 yılında bu oran bir önceki yıl ile oldukça yakın % 7,61 oranındadır. 2018 yılında ise oranda % 0,67’lik bir artış olduğu ve oranın % 8,28 olarak gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Stokların aktif toplam içindeki payını 2014-2018 yılları arasında genel anlamda değerlendirdiğimizde yıllara ait oranlarda büyük değişikliklerin olmadığını görmekteyiz.

Tofaş işletmesinin 2014-2018 yıllarına ait mali tablolarındaki stok ve stok kalemleri ile ilgili veriler incelenerek söz konusu yıllara ait stok yapısı Tablo 7.5’te sunulmuştur. Tablo 7.5’te yıllara göre verilen stok tutarları Şekil 7.5’te grafik olarak sunulmuş ve stok kalemlerinin yıl bazında karşılaştırması yapılmıştır.

Tablo 7.5. Yıllara göre stok yapısı

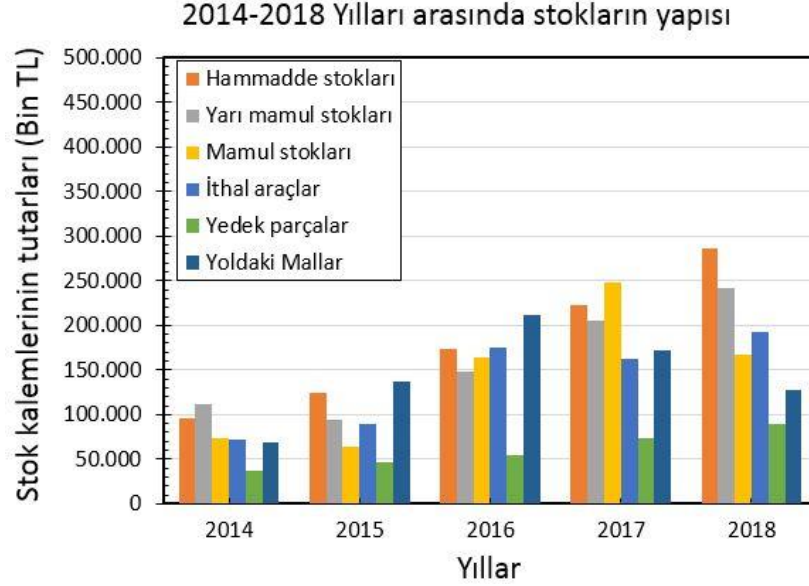
Yıllara göre stok yapısı

Stok Kalemleri	Yıllar				
	2014	2015	2016	2017	2018
Hammadde stokları	96.097	124.960	173.370	223.297	286.344
Yarı mamul stokları	111.794	94.542	148.386	205.305	241.445
Mamul stokları	73.400	63.450	164.621	247.466	167.045
İthal araçlar	71.887	89.532	174.695	162.791	193.379
Yedek parçalar	37.190	46.184	54.141	73.694	89.948
Yoldaki Mallar	68.331	136.311	212.395	171.547	127.780
Stoklar toplamı	453.239	548.251	920.144	1.055.582	1.076.671

Not: Tabloda kullanılan tutarlar bin Türk Lirası ("TL") olarak belirtilmiştir.

Tofaş işletmesinin stok toplamını oluşturan stok kalelerinin incelenen yıllar içerisindeki değişimi yukarıda tablo 7.5’de sunulmuştur. 2014 yılı verilerini incelediğimizde stok toplamı içerisinde en yüksek paya 111.794 TL nominal değere sahip olan yarı mamul stoklarının olduğu görülmektedir. İkinci en yüksek payın ise 96.097 TL nominal değer ile hammadde stoklarının olduğu görülmüştür. Üçüncü en yüksek paya sahip stok kalemi ise nominal değeri 73.400 TL olan mamul stokları olduğu görülmektedir. 2015 yılında stok toplamı içindeki en yüksek paya sahip stok kalemi 136.311 TL nominal değere sahip yoldaki mallar kalemidir. İkinci en yüksek paya 124.960 TL nominal değer ile hammadde stoklarıdır. Üçüncü en yüksek pay ise 94.542 TL nominal değer ile yarı mamul stoklarıdır. 2016 yılında bu veriler sırasıyla 212.395 TL, yoldaki mallar, 174,695 TL ithal araçlar, 173.370 TL, hammadde stok kalemlerinin olduğu görülmektedir. 2017 verilerini incelediğimizde ise nominal değer olarak payları en yüksek ilk üç kalemin sırasıyla 247.466 TL ile mamul stokları, 223.297 TL hammadde stokları ve 205.305 TL ile yarı mamul stokları olduğu görülmektedir. 2018 yılında ise payları en yüksek stok kalemleri sırasıyla, 286.344 TL ile hammadde stokları, 241.445 TL ile yarı mamul stokları ve 193.379 TL ile ithal araçlar stok kalemleri olduğu görülmektedir. İşletmenin stoklarının yapısını genel anlamda değerlendirdiğimizde, stoklarının toplamı içinde incelemiş olduğumuz 5 yıllık dönemin genelinde en yüksek payları oluşturan kalemlerin hammadde ve yarı mamul olduğu görülmüştür. Buna ek olarak bazı yıllarda (2015 ve 2016) yoldaki mallar, bazı yıllarda ise (2014 ve 2017) mamullerin payının ciddi oranda fazla olduğu

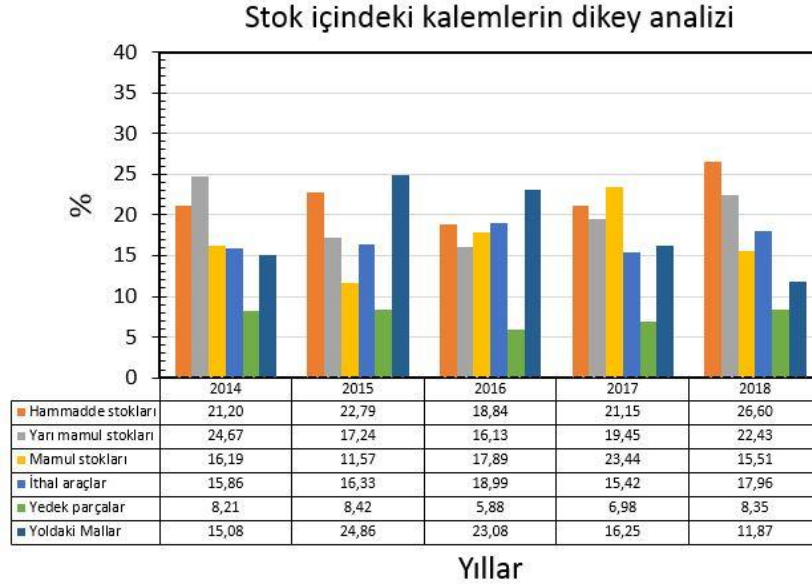
görülmüştür. Tablo 7.5’de yıllar bazında verilen stok kalemlerinin aralarındaki ilişki net bir şekilde Şekil 7.5’de de görülmektedir.

Şekil 7.5. 2014-2018 yılları arasında stokların yapısı

İşletmenin nominal stok toplam tutarını oluşturan (TL) stok kalemlerinin incelenen 5 yıllık dönemlerde, her dönemde ne kadarlık bir nominal tutara sahip olduğu ve tutarlarında yıllar içerisinde ne kadarlık artış veya azalış olduğu yukarıda şekil 7.5’de özetlenmiştir.

Tofaş işletmesinin 2014-2018 arası yıllara ait mali tabloları üzerinde yukarıda yapılan analizler ile stokların mali tabloların üzerinde büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu sebepten stoğu oluşturan kalemlerin stok yapısı içindeki dikey yüzdelere saptamak amacıyla dikey analiz yöntemi uygulanarak analiz edilmiş ve sonuçlar Şekil 7.6’da gösterilmiştir

Şekil 7.6. Stok içindeki kalemlerin dikey oranları

İşletmenin dikey yüzdeleri incelendiğinde; stoklarının toplamını oluşturan kalemler arasında incelenen 5 yıllık dönemde ortalama olarak %22,11 ile en yüksek orana sahip stok kaleminin hammadde stokları olduğu görülmektedir. İkinci ortalama en yüksek orana sahip stok kaleminin ise % 19,98 oranı ile yarı mamul stok kalemi olduğunu görmekteyiz. 5 yıllık ortalama üçüncü en yüksek orana sahip stok kalemi ise % 18,22 oranına sahip olan yoldaki mallar stok kalemi olduğu görülmektedir. Tofaş işletmesinin 2014-2018 arası yıllarında stoklarının toplamının ortalama % 60,31'nin oran büyüklüklerine göre sırasıyla, hammadde stoklarından, yarı mamul stoklarından ve yoldaki mallar stoklarından oluştuğunu görmekteyiz. İşletmenin mamul stoklarının düşük oranda olması, hammadde yarı mamul ve yoldaki mallar stoklarının daha yüksek oranda olması, işletmenin üretim hızı planlamasının oldukça iyi yönetildiği şeklinde yorumlanabilir.

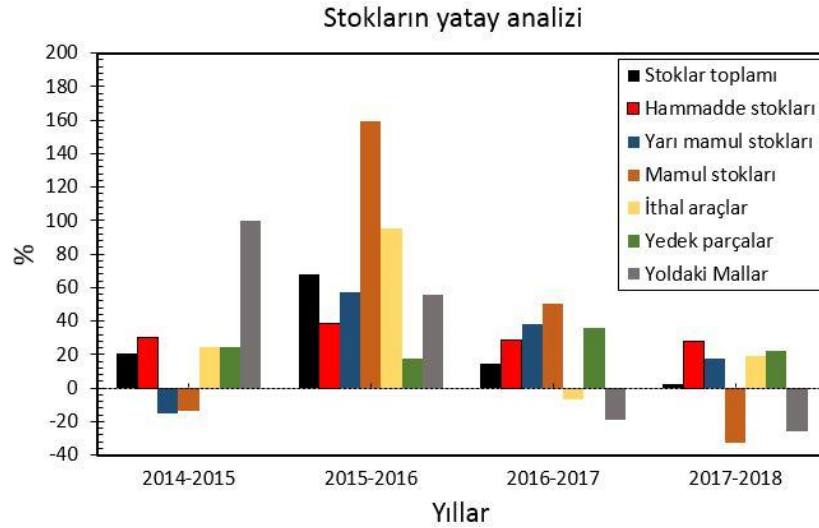
2014-2018 arası yıllarına ait Tofaş işletmesinin stok ve stok kalemlerinin yıldan yıla nasıl bir değişim gösterdiği yatay analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş, elde edilen oranlar sayısal olarak Tablo 7.'da ve grafiksel olarak Şekil 7.7'da verilmiştir.

Tablo 7.6. Stoklardaki değişimin yatay analizi**Stoklardaki değişimin yatay analizi (%)**

Stok Kalemleri	Yıllar			
	Değişim 2014-2015	Değişim 2015-2016	Değişim 2016-2017	Değişim 2017-2018
Hammadde stokları	30,04	38,74	28,80	28,23
Yarı mamul stokları	-15,43	56,95	38,36	17,60
Mamul stokları	-13,56	159,45	50,32	-32,50
İthal araçlar	24,55	95,12	-6,81	18,79
Yedek parçalar	24,18	17,23	36,11	22,06
Yoldaki Mallar	99,49	55,82	-19,23	-25,51
Stoklar toplamı	20,96	67,83	14,72	2,00

Tofaş işletmesinin stok toplam tutarı ve stok kalemlerinin tutarlarının incelenen 5 yıllık dönemde göstermiş olduğu değişimleri tablo 7.6'dan detaylı bir şekilde incelersek; 2014-2015 yılları arasında toplam stok oranında pozitif yönde %20,96 değişim olduğu görülmüştür. Stok kalemleri ayrı ayrı incelendiğinde ise 2015 yılında 2014 yılına göre; yoldaki mallar kaleminde % 100 gibi oldukça ciddi oranda bir artışın olduğu görülürken, yarı mamul ve mamul stokları kalemlerinde sırasıyla -%15,43 ve -%13,56 oranlarında azalış olduğu görülmüştür. Diğer kalemler ise toplam stok oranındaki değişime yakın oranlarda artış göstermiştir. 2015-2016 yılları arasındaki değişim incelendiğinde; 2016 yılında 2015 yılına göre toplam stokların % 67,83 oranında artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Stok kalemlerindeki değişimler detaylı incelendiğinde bir önceki döneme göre bu dönemde oldukça farklı oranlarda değişim oranları olduğu görülmektedir. Örneğin; yoldaki malların değişim oranı bir önceki dönemde % 100 civarında artış gösterirken bu dönemde % 55 gibi bir oranda artış gösterebilmiştir. Yarı mamul ve mamul stokları değişim oranları bir önceki dönemde azalış göstermiş ancak bu dönemde oldukça büyük oranda artış gösterdiği görülmüştür. Mamul stoklarındaki % 159 gibi bir artış bu dönemde stok kalemleri arasındaki en yüksek artış oranı olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer stok kalemlerindeki artış genel olarak bir önceki döneme göre daha yüksek oranda artarak toplam stoktaki artış oranını yansıtır niteliktedir. 2016-2017 değişim dönemi

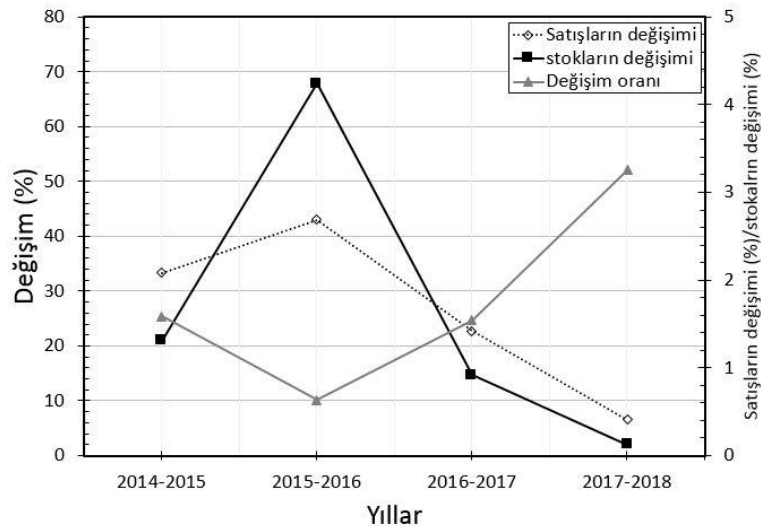
incelendiğinde toplam stoklardaki değişim oranının bir önceki dönem ile karşılaştırıldığında daha küçük bir oranda değişim olduğu görülmekle birlikte, 2017 yılındaki toplam stoğun 2016'daki toplam stoğa göre % 14,72 arttığı anlaşılmaktadır. Stok kalemlerini detaylı incelediğimizde, bir önceki döneme göre yedek parçalar kalemi hariç artış gösteren bütün kalemlerde daha az oranda artış görülürken, yedek parça kaleminde daha fazla oranda artış olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan ithal araçlar ve yoldaki mallar kalemlerinde 2017 yılındaki tutarlarında 2016 yılına göre azalış olduğu görülmektedir. 2018 yılında 2017 yılına göre, toplam stok tutarında kayda değer bir değişim görülmemekle birlikte artış oranı % 2 olarak karşımıza çıkmıştır. Bunun anlamı stok kalemleri bazında düşünüldüğünde bazı kalemlerde artışlar meydana gelirken, bazı kalemlerde ise azalışların meydana gelmesi ve artış oranlarının toplam stoktaki etkisi ile azalış oranlarının toplam stoktaki etkisinin hemen hemen eşdeğerde olmasıdır. 2018 yılında 2017 yılına göre artış gösteren stok kalemleri hammadde, yarı mamul, ithal araçlar ve yedek parça iken azalış gösteren stok kalemleri ise mamul stokları ve yoldaki mallar kalemleri olmuştur.

Şekil 7.7. Stokların yatay analizi

Tablo 7.6'da verilen değişimler Şekil 7.7'de daha net bir şekilde görülmektedir. Tablo 7.6 ve Şekil 7.7 birlikte incelenip değerlendirildiğinde hem yıllar bazında hem

de stok kalemleri bazında stabil bir değişim olmadığı görülmektedir. 2015-2016 yıllarında en fazla değişim görülürken 2017-2018 yıllarında en az değişim görülmektedir. 2015-2016 yıllarına baktığımızda mamul stokları kalemindeki ciddi artışın nedenlerinin tespiti için işletmenin mali tablolarının detaylı incelenmesi neticesinde bu dönemde satışların da ciddi artışlar gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle işletme hakkında şu yorum yapılabilir ki; söz konusu dönemde piyasa ve ekonomik koşulların dengede olduğu ve işletmenin yüksek oranda sipariş alıp buna bağlı olarak üretim hızını arttırdığıdır. Fakat bu olumlu yaklaşım 2017-2018 dönemi için söylenememektedir. İşletmenin mali verileri incelendiğinde; stoklarında neredeyse artış görülmemiş, buna paralel olarak satışlarında da çok küçük oranda bir artış olduğu görülmüştür. Piyasa ve ekonomik koşulların bu dönemde 2015-2016 dönemine göre çok daha olumsuz olduğu buna bağlı olarak da işletmenin sipariş ve üretim hızının azaldığı anlaşılmaktadır. Bunu Şekil 7.8’de verilen yıllara göre satış ve stokların değişim trendlerini gösteren grafikten de anlamak mümkündür. Dört farklı dönem için analiz edilen satış ve stok değişimleri birbirine benzer şekilde bir eğilim göstermiştir. Yani işletmenin stoklarında meydana gelen değişim, satışlarında meydana gelen değişim ile doğru orantılıdır. Diğer bir deyişle işletmenin satışları arttıkça stok miktarının da arttığı görülmektedir. Bunu da işletmenin sahip olduğu firma politikasına ve piyasa koşullarına bağlamak mümkündür.

Şekil 7.8. Yıllara göre satış ve stoklardaki değişimler ve değişim oranları

Şekil 7.8’de analiz edilen değişim oranlarını incelediğimizde, satışlardaki % değişimin stoklardaki % değişime oranı % değişimler ile ters orantılı olduğu anlaşılmaktadır. Yani satışlardaki değişim artarken stoklardaki değişimde artmaktadır. Bununla beraber satışlardaki değişim oranı stoklardaki değişim oranından daha fazladır. Satışlardaki ve stoklardaki değişim oranları azalışta iken ise, stoklardaki değişim oranı satışlardaki değişim oranından daha azdır.

Tofaş işletmesine 2014-2018 yılları arasına ait stok faaliyetlerinin oranları Tablo 7.8’de özetlenmiştir.

Tablo 7.8. Yıllara göre stok faaliyet oranları

Yıllara göre stok faaliyet oranları					
Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018
Stok devir hızı (yenilenme/yıl)	15,65	17,53	17,55	15,74	15,18
Ortalama stokta kalma süresi (gün)	23,32	20,82	20,79	23,18	24,04

Tablo incelendiğinde, işletmenin stok devir hızının incelenen yıllar arasında oldukça stabil sayılabilecek bir oranda olduğu görülmektedir. İşletmenin elinde bulundurduğu stoklarını yılda ortalama 16 kez yenilediği bir diğer ifade ile paraya dönüştürdüğü görülmektedir. Stoklarının elinde kalma süresi ise ortalama olarak 22 gündür. İşletmenin stok devir hızının yüksek olduğu yıllarda, stokta kalma gün sayısının düşük olduğu, stok devir hızının düşük olduğu yıllarda da stokta kalma gün sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir. İşletmenin mali tabloları detaylı incelendiğinde satışları ile stokları arasında ters orantı olduğu, bir diğer anlatımla; stokta kalma gün sayısının yüksek olduğu yıllarda satışlarındaki artışın düşük olduğu, gün sayısının düşük olduğu yıllarda ise satışlardaki artışın yüksek olduğu görülmektedir. İşletmenin satışları ile stoklarındaki değişimin ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Stok devir hızı hesaplanırken mali tablolardan dönem başı ve dönem sonu stok miktarlarının alınıp ikiye bölünmesiyle ortalama stok hesaplanmaktadır. Stok değerlendirme yöntem seçimine göre mali tabloda dönem başı ve dönem sonu stoklarının

tutarları farklılık göstermektedir. Bu yüzden tabloda gerçeği tam olarak yansıtmayan stok tutarları faaliyet oranlarını ölçmede kullanılan stok devir hızı gibi işletmelerin varlıklarının etkinliğini ölçmede kullanılan faaliyet oranları sonuçlarında da yanlışlığa neden olacaktır.

Tofaş işletmesinin 2014-2018 arası yıllarda aktif toplam içinde dönen varlıklarının ortalama % 53,84 oranında olduğu görülmektedir. Dönen varlıklarının değişim oranı yıldan yıla sürekli bir artış eğiliminde olmakla beraber artış oranının her geçen yıl azaldığı tespit edilmiştir. Yani işletmenin dönen varlık büyüme hızı azalmaktadır. İşletmenin dönen varlıklarını oluşturan en büyük oranlara sahip kalemler sırasıyla ilk sırada ortalama % 37 ile nakit ve nakit benzeri, ikinci sırada % 19,4 ile Finans sektörü faaliyetlerinden alacaklar, üçüncü olarak da Şekil 7.3’de yıllık verileri ile sunulan % 13,20 orana sahip olan stoklar kalemi olduğu görülmektedir. Bu üç kalemin toplamı dönen varlıkların %70’lik kısmını oluşturmaktadır. Bu noktada stokların mali tablolarda oldukça önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. İşletmenin kaynakları içinde yer alan stokların oranı Şekil 7.4’de belirtildiği gibi ortalama %7,11 olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletmeye ait stok toplamının Şekil 7.5 ve 7.6’da özetlendiği gibi % 60’ının hammadde, yarı mamul ve yoldaki mallar stok kalemlerinden oluştuğunu görmekteyiz. Stoklar toplamının yıllar içindeki değişim eğiliminin Tablo 7.6’da ve Şekil 7.7’de özetlendiği gibi pozitif olduğu ve incelenen 5 yıllık sürede ortalama % 26,37 oranında arttığı görülmektedir. İşletmenin mali verileri incelendiğinde stoklardaki değişim ile satışlardaki değişim arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmış ve Şekil 7.8’de grafiksel olarak özetlenmiştir. İşletmenin faaliyet etkinliği değerlendirildiğinde ise Tablo 7.8’den de anlaşılacağı gibi stok devir hızı ve devir gün sayısı oranları, incelenen yıllarda stabil sayılabilecek derecede birbirine yakın değerlerdedir. Yıllara göre toplam stoklardaki değişim ile işletmenin ticari alacaklarındaki değişim ilişkilendirildiğinde ters orantı olduğu görülmektedir. Bir diğer ifade ile işletmenin toplam stoğu arttığında, ticari alacakları azalmakta, toplam stoğu azaldığında ise ticari alacakları ciddi bir oranda artmaktadır. Diğer taraftan işletmenin ticari borçlarının toplam stok miktarı ile paralel bir değişim gösterdiği görülmüştür. İşletmenin stok miktarı arttıkça ticari borçlarının da arttığı söylenebilir. Bu veriler ışığında; işletmenin iyi bir stok politikası izleyerek stok

maliyetlerini düşük seviyede tutabildiği, işletmenin sipariş odaklı üretim politikası yürüttüğü ve üretim hızını etkin bir şekilde yönetebildiği yorumlanabilmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Stokların muhasebe kayıtlarında ne şekilde yer aldığı ve stok değerlendirme yöntemlerinin mali tabloları etkileyip etkilemediği örnek bir işletme verileri kullanılarak karşılaştırılmış ve mali tablolarda farklılıklara neden olup olmadığı bu çalışmada detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Ek olarak da imalat sanayiinde faaliyet gösteren Tofaş Türk Otomobil Fabrikası AŞ'nin mali tabloları detaylı bir şekilde incelenerek mali veriler üzerinde statik ve dinamik analiz tekniklerinin uygulaması yapılmıştır. Stok değerlendirme yöntemlerinin mali tablolara etkisi, statik ve dinamik analizlerden elde edilen sonuç ve/veya sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Aynı stok hareketleri karşısında çeşitli stok değerlendirme yöntemleri ile dönem sonu stok ve satılan malların maliyeti tutarlarının farklı hesaplanmasına neden olmaktadır. Bunun nedeni ise yöntemlerin çıkanlara ve kalanlara fiyat artışlarını farklı şekilde yansıtmasıdır.

Üretime sevkini stabil, artan ve azalan olduğu farklı durumlarda ortalama maliyet yöntemi incelediğinde, birim maliyetin, üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyetinin, dönem sonu stok maliyetinin ve satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyetinin her üç durumda da değişmediği aynı sonuçları verdiği elde edilmiştir. Fakat FIFO yöntemi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. FIFO yönteminde; birim maliyet, üretime sevk durumuna göre karşılaştırılırsa en yüksek maliyet üretime sevkini azalan olduğu durumda oluşmaktadır. En düşük maliyet ise üretime sevkini artan olduğu durumda oluşurken, üretime sevkini stabil olduğu durumda ise bu ikisinin arasında bir maliyet oluştuğu söylenebilmektedir. Satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyetinin ise birim maliyet değişimine zıt yönde bir değişim gösterdiği yani en yüksek maliyetin üretime sevkini artan olduğu durumda gerçekleştiği ve en düşük maliyetin de üretime sevkini azalan olduğu durumda gerçekleştiği elde edilmiştir. Fakat üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyeti ve dönem sonu stok maliyeti ise her üç sevk durumunda da aynı değerde hesaplanmaktadır. Bu sonuçlar ışığında, bir işletmenin satışını gerçekleştirdiği mallarının maliyet hesaplamasını FIFO yöntemini kullanarak yapması halinde, üretime sevk ettiği, sevk başına malzeme miktarının, satılan malın maliyet hesaplamasına tutar olarak etki ettiğini dikkate alması gerektiği söylenebilir. Fakat

ortalama maliyet yöntemini kullanarak yapması halinde üretime sevk edilen toplam malzemenin maliyetinde sevk edilen birim sayısının etkisi olmamaktadır.

Üretime sevkin stabil, artan ve azalan olduğu durumlarda ortalama maliyet ve FİFO yöntemleri karşılaştırıldığında; birim maliyetin, üretime sevk edilen malzemenin toplam maliyetinin ve satılan malın ilk madde ve malzeme açısından maliyetinin ortalama maliyette daha yüksek ve FİFO yönteminde daha düşük çıktığı görülürken dönem sonu stok maliyetinin bunun tam tersi olarak FİFO yönteminde daha yüksek çıktığı görülmüştür. Bunun anlamı, ortalama maliyet yönteminin FİFO yöntemine göre her üç sevk durumunda da girdi fiyatlarını, maliyetlere daha gerçekçi yansıttığıdır.

Enflasyonist bir yapının hakim olduğu piyasa koşullarında ilk madde ve malzeme girdilerinin güncel fiyat ve maliyetlerini, ortalama maliyet yönteminin, ortaya çıkan fark dikkate alındığında daha iyi yansıtabildiği anlaşılmaktadır. Üretime sevkin stabil olduğu durumlarda, bir dönemin sonu diğer dönemin başlangıcı olduğu ilkesi dikkate alındığında ortalama maliyet yöntemine göre FİFO yönteminde daha fazla dönem sonu stok maliyetinin gerçekleştiği görülmektedir. Bu fark dikkate alındığında ise FİFO yönteminin kalanlara yansıtılan girdi fiyatlamasının daha güncel olduğu söylenebilir. Üretime sevkin artan olduğu durumlarda ise ortalama maliyet hesaplamalarının üretime sevkin stabil olduğu durumlarla aynı sonuçları verdiği görülmüştür.

İşletmenin maliyet kalemlerinin, değişken piyasa koşullarında elde edilen girdileri en iyi şekilde yansıtmaları beklenir. Gerçekçi tutarlardan uzak mali veriler, işletme ile ilgili verilecek önemli kararların alınmasında da yanıltıcı ve yanlış yönlendirmeye neden olacaktır. Bu sebepten stok değerlendirme yöntemleri maliyet kalemlerindeki tutar farklılıkları açısından değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. FİFO yönteminde maliyet daha düşük tutarda gerçekleşmiş bu nedenle gelir tablosunda brüt karın daha yüksek tutarda rapor edildiği görülmüştür. İşletme karının fiktif kar barındırmaması işletme açısından oldukça önemlidir. İşletmenin ödemekle mükellef olduğu farklı vergiler ve kar payı ödemelerinde işletmenin kar tutarı esas alınmaktadır. Dönem karı tutarının reel tutardan fazla olması işletmenin fazla vergi ve kar payı ödemesine neden olmaktadır. Ortalama maliyet yönteminde ise FİFO yöntemine göre maliyet tutarı daha yüksektir. Dönem brüt karı ise daha düşük tutardadır. Bu durum

dikkate alındığında ortalama maliyet yönteminin maliyet hesaplamalarında, daha yüksek tutarlar ile hesaplandığı bu durumun da girdi fiyatlarının maliyete daha reel aktarılabilmesine olanak sağladığı söylenebilmektedir.

Bilançoyu incelediğimizde 15 hesap grubunda stokların yer aldığını görmekteyiz. Ayrıntılı bilançoda önceki dönem ve cari döneme ait veriler yer almaktadır. Örneğin, 2016 yılı kapanış bilançosu verileri 2017 yılının başlangıç bilançosunun verilerini oluşturmaktadır. Bu nedenle önceki döneme ait stok verilerinin gerçek tutarları ile bilançoda yer alması cari dönem içinde oldukça önemlidir. Stokların değerlemesinde seçilen yöntemin önemini bu noktada daha iyi gözlemleyebilmekteyiz. Bilançoda yer alan stok kalemlerinin bilançonun aktif toplamına olan etkisi açıkça anlaşılmaktadır. Stoklar grubuna ait kalemlerin varlıkların toplamına etki ettiği ve bilanço verilerinin değişmesine neden olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmada karşılaştırılarak incelenen ortalama maliyet ve FİFO yöntemlerinin gelir tablosunda satılan mal maliyeti kaleminin tutarında farklılıklara neden olduğu, bu farklı tutarların da işletmenin karı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Stok değerlendirme yöntemi seçiminden kaynaklanan bu etkinin bilanço açısından değerlendirilmesi durumunda ise stoklar ve stoklar ile ilgili kalemler üzerinde yine tutar farklılıklarına neden olduğu ve bu farklılıklarında işletmenin aktif toplamına direkt etki ettiği görülmektedir.

Stok değerlendirme yöntemlerinin maliyet hesaplamasında farklılığa neden olması dolayısıyla işletmenin brüt satış karını ve ayrıca brüt satış karının, olağan kar ve dönem kar'ı tespitinde doğrudan etkili olması nedeni ile fon akım tablosunun olağan kar kalemini de etkilemektedir. Olağan karda artışa veya azalışa neden olmaktadır. İşletmenin faaliyetleri sonucunda elde ettiği kar da bir fon kaynağıdır. Bu doğrultuda maliyet kaleminin kar tutarının daha düşük veya yüksek gerçekleşmesine neden olması, karın da bir fon kaynağı olması neticesinde seçilen değerlendirme yönteminin fon kaynağı yaratma da etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Fon akım tablosunda stok yöntemlerinin bir diğer etkisi ise 3. Dönen varlıklar tutarındaki azalışlar kalemindedir. stokların dönen varlıkların oldukça önemli büyüklükteki bölümünü oluşturmaları nedeni ile yine fon kaynağı yaratma da etkili olduğu şeklinde özetlenebilir. Fon akım tablosunun ikinci bölümünü oluşturan fon

kullanımları bölümünde stok değerlendirme yöntemlerinin ne şekilde etkili olduğunu incelediğimizde ise;

1. Faaliyetle İlgili Kullanımlar hesap grubunun, olağan zarar kalemine, seçilen yöntemin dönem karı veya zararı üzerinde etkisi göz önüne alındığında etki ettiği, bunun sonucunda da kaynak kullanımında etkili olabileceği söylenebilir.

2. Ayrıca 3. Ödenen Vergi ve Benzerleri hesap grubuna da işletmenin yasal yükümlülüklerini oluşturan vergi ve diğer yükümlülüklerin dönem karı üzerinden hesaplanması neticesinde seçilen yöntemin bu kalem tutarında da etkili olabileceği anlaşılmaktadır.

3. Fon kullanımları bölümünün bir diğer hesap grubu olan 4. Ödenen temmettüler hesap kaleminin yine dönem karından hesaplanarak, temmettü dağıtımına gidilmesi neticesinde seçilen yöntemden etkilenebileceği anlaşılmaktadır.

4. Dönen varlıklar tutarında artış hesap kaleminin ise stokların dönen varlıklarda yer alması nedeni ile fon kullanımına neden olabileceği anlaşılmaktadır. Özetle, stok değerlendirme yöntemi seçiminin fon akım tablosunda gerek fon kaynağı yaratmada, gerek ise fon kullanımında tablo verileri üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

Net işletme sermayesinde değişim tablosunu, stoklar ve stok değerlendirme yöntemlerinin etkileri açısından incelediğimizde; Aktif kalemler içerisinde yer alan stoklar hesap kaleminin payının yüksek olmasının, işletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödemedeki sıkıntı yaşayabileceğini, ancak nakit, nakde daha hızlı dönüştürülebilecek menkul değerler ve ticari alacaklar gibi hazır değer kalemleri paylarının daha yüksek olması durumunda, işletmenin böyle bir sıkıntı ile karşı karşıya kalma olasılığının daha düşük olacağı söylenebilir. Net işletme sermayesi işletme açısından optimal tutarda olsa dahi aktif bileşenlerinin kalitesinin düşük olması durumunda kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödeyebilmek için ek kaynağa ihtiyaç duyacaktır. Bu doğrultuda dönem sonu stoklar kalemi tutarının yüksek gerçekleştiği stok değerlendirme yönteminin dezavantajlı olduğunu söyleyebiliriz.

Nakit akım tablosuna stokların direkt etki ettiği hesap kalemlerini incelediğimizde; işletmenin nakit çıkışına neden olan, satılan mal maliyetleri ve stok değişimlerinden

ortaya çıkan nakit çıkışları hesap kalemidir. Ayrıca stok değişimlerinden kaynaklı nakit çıkışları da tabloya direkt yansımaktadır. Stokların nakit kullanımları hesaplarında, etkili olabilecek bir diğer hesap, Vergi ve Benzeri ödemelere ilişkin hesaplardır. İşletmeler vergi yükümlülüklerini elde ettikleri kar üzerinden hesaplayarak ödemektedirler. Bir diğer hesap Temettü ödemeleridir. Bu noktada tıpkı vergi gibi temettü ödemelerinin de kar üzerinden hesaplanması neticesinde stok değerlendirme yöntemi seçiminin temettü dağıtım hesap tutarlarında etkili olabileceği görülmektedir

Stok değerlendirme yöntemi seçiminin kar dağıtım tablosu üzerindeki etkilerini incelediğimizde; iki farklı stok değerlendirme yöntemine göre düzenlenecek kar dağıtım tablosunda gerek dönem karının, gerek ödenecek vergi tutarlarının, gerekse dönem net karının, farklı tutarlarda tabloda yer alacağını söyleyebiliriz. Ayrıca işletme ayırması gereken yasal yedeklerini Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerinde belirtildiği üzere safi karı üzerinden hesaplayarak ayırmaktadır. Bu doğrultuda farklı kar tutarları farklı sonuçların elde edilmesine neden olacak, hazırlanan kar dağıtım tablosu da her seçilen yöntemle göre farklı olacaktır.

Stok değerlendirme yöntem seçiminin öz kaynak değişim tablosu üzerindeki etkilerini incelediğimizde; kar yedekleri hesap grubunda yer alan yasal yedekler, statü yedekleri hesap kalemleri dönem karı üzerinden hesaplanarak ayrılmaktadır. Stok değerlendirme yöntem seçimi dönem karına etki etmekte bu nedenle öz kaynak değişim tablosunda bu hesap kalemi tutarlarında seçilen yöntemle göre farklılık göstereceği anlaşılmaktadır. Tabloda yer alan geçmiş yıl karları/zararları, dönem net karı/zararı hesapları da yöntem seçiminden dolayı tutarlarında farklılık ortaya çıkan hesap kalemleri olması nedeni ile etkilenmektedir. Bu etkilenme neticesinde öz kaynak değişim tablosu tutarlarına yansiyarak tablo üzerinde farklılıklara neden olmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan stoklar, stok değerlendirme yöntemlerini en etkin olarak yansıtan finansal tablo satışların maliyeti tablosudur. Dönem başı stok miktarı, dönem içi alışları aynı olan fakat farklı iki yöntem kullanılarak değerlemeye tabii tutulan stok kalemlerinin dönem sonu stok tutarlarının farklı gerçekleştiği bilinmektedir. Bu doğrultuda satışların maliyeti tablosu düzenlenirken dönem başı ve dönem sonu stok tutarları farklı olacaktır. Tabloda yer alan kullanılabilir hammadde,

kullanılan hammadde ve yarı mamul kullanımı hesap tutarları yine yöntem seçimi nedeniyle farklı tutarlarda gerçekleşecektir. Ayrıca satılan malın maliyeti de yöntem tercihinin göre yine farklı tutarlarda gerçekleşecektir. Bir işletme tüm verileri aynı olmasına karşın, seçtiği stok değerlendirme yöntemi nedeni ile satışların maliyeti finansal tablosunda yer alan bilgilerinin çok farklı tutarlarda olabileceğini bilmelidir.

Tofaş Türk A.Ş. firmasının mali tablolarındaki stok ve ilgili kalemleri detaylı bir şekilde incelenip analiz edilmesi ile elde edilen sonuçlar aşağıda listelenmiştir.

Dönen varlıklarının değişim oranı yıldan yıla sürekli bir artış eğiliminde olmakla beraber artış oranının her geçen yıl azaldığı tespit edilmiştir. Yani işletmenin dönen varlık büyüme hızı azalmaktadır.

Stokların dönen varlıklar içerisindeki oranının incelemiş olduğumuz 5 yıllık süreç içerisinde büyük değişimler yaşamadığı görülmüştür.

Stoklar toplamının yıllar içindeki değişim eğiliminin pozitif olduğu ve incelenen 5 yıllık sürede ortalama % 26,37 oranında arttığı görülmüştür.

İşletmenin mali verileri incelendiğinde stoklardaki değişim ile satışlardaki değişim arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

İşletmenin faaliyet etkinliği değerlendirildiğinde stok devir hızı ve devir gün sayısı oranları, 2014-2018 yılları arasında stabil sayılabilecek derecede birbirine yakın değerlerdedir.

Stok devir hızı hesaplanırken mali tablolardaki veriler kullanılarak ortalama stok miktarı hesaplanmaktadır. Ortalama stok miktarı; dönem başı ve dönem sonu stok miktarlarının alınıp ikiye bölünmesi şeklinde elde edilir. Stok değerlendirme yöntem seçimine göre mali tabloda dönem başı ve dönem sonu stoklarının tutarlarında farklılık oluşabilmektedir. Bu yüzden tabloda gerçeği tam olarak yansıtmayan stok tutarları, faaliyet oranlarını ölçmede kullanılan stok devir hızı gibi işletmenin varlıklarının etkinliğinin ölçülmesinde sonuçların yanlış hesaplanmasına neden olabilir.

Yıllara göre toplam stoklardaki değişim ile işletmenin ticari alacaklarındaki değişim ilişkilendirildiğinde ters orantı olduğu görülmektedir. Bir diğer ifade ile işletmenin toplam stoğu arttığında, ticari alacakları azalmakta, toplam stoğu

azaldığında ise ticari alacakları ciddi bir oranda artmaktadır. Diğer taraftan işletmenin ticari borçlarının toplam stok miktarı ile paralel bir değişim gösterdiği görülmüştür. İşletmenin stok miktarı arttıkça ticari borçlarının da arttığı söylenebilir.

İşletmenin iyi bir stok politikası izleyerek stok maliyetlerini düşük seviyede tutabildiği, işletmenin sipariş odaklı üretim politikası yürüttüğü ve üretim hızını etkin bir şekilde yönetebildiği yorumlanabilmektedir.

Bu tez çalışmasından elde edilen sonuçlar ışığında aşağıda listelenen konular detaylı bir şekilde çalışılabilir:

1. Bu çalışmada FIFO ve ortalama maliyet yöntemleri karşılaştırılmıştır. Diğer değerlendirme yöntemleri ile bu çalışmadan elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak stok değerlendirme yöntemleri daha geniş kapsamda incelenebilir.

2. İşletmeler değerlendirme yöntemlerini 5 yıl süreyle kullanmak zorundadırlar. Bu noktada fifo ve ortalama maliyet yöntemi 5 döneme uygulanarak incelenmesi sonucunda işletmenin seçtiği stok politikasının daha geniş bir perspektifle kazanım veya kayıplara / avantaj veya dezavantajlara neden olup olmadığı incelenebilir.

3. Stokların işletmelerin mali tablolarında dolaylı olarak etkilediği hesap kalemlerinin olup olmadığı daha detaylı bir şekilde araştırılabilir.

4. Bu çalışmada yöntemler üretim işletmesi üzerinden karşılaştırılmıştır. Aynı yöntemler ticaret ve hizmet işletmesi stokları açısından da karşılaştırılabilir.

5. Stokların işletmelerin tüm mali yapısında ve faaliyet etkinliğindeki rolü daha detaylı incelenebilir.

6. Üretim işletmelerinde birim maliyetler oldukça önemlidir. Birim maliyet üzerinden kar marjı uygulayan işletmelerde oldukça fazladır. Bu nedenle birim maliyetlerin toplam maliyetlere doğru yansıtılıp, yansıtılmadığı araştırılabilir ve satışların maliyetine etkisi olup olmadığı incelenebilir.

KAYNAKLAR

- 1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, R. G., (1992), 21447.
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, R., (2011),213 sayılı Vergi Usul Kanunu.
- Akbulut, R. (2011). İMKB'de imalat sektöründeki işletmelerde işletme sermayesi yönetiminin karlılık üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma. *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*, 40(2).
- Akdoğan, N. (2010). Finansal Tablolar Analiz Teknikleri (pp. 41-54). Ankara.
- Akdoğan, N., ve Sevilengül, O. (1998). *Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları: Cem Web Ofset*.
- Akdoğan, N., ve Tenker, N. (1992). *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri: Savaş Yayınları*.
- Akdoğan, N., ve Tenker, N. (1998). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 9. Basım. Ankara: Gazi Büro Kitabevi, 12-13.
- Akdoğan, N., ve Tenker, N. (2003). *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri: Gazi Kitabevi*.
- Akgüç, Ö. (1989). Finansal Yönetim, Avcıol Matbaası, 5. Baskı, İstanbul.
- Akgüç, Ö. (1995). Mali Tablolar Analizi, Genişletilmiş 9. Baskı. Baskı, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayını(16), 445-459.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal yönetim: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü*.
- Akgüç, Ö. (2002). Mali tablolar analizi (10. baskı). İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Akgüç, Ö. (2011). *Mali tablolar analizi: Arayış Basım ve Yayıncılık*.
- Akgüç, Ö. (2013). *Mali tablolar analizi: Arayış Basım ve Yayıncılık*.
- Akgün, A. İ. (2012). TMS-2 Stoklar standardı kapsamında tam maliyet ve normal maliyete göre düzenlenen gelir tabloları karşılaştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 229-246.
- Aksoy, A., ve Yalçın, K. (2008). *İşletme sermayesi yönetimi: Gazi Kitabevi*.
- Alfredson, K., Leo, K., Picker, R., Pacter, P., Radford, J., ve Wise, V. (2005). *Applying international accounting standards: John Wiley & Sons*.
- Alkan, B. Ş. (2018). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ve Kavramsal Çerçeve Projesi. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*(145).
- Argun, D., İbiş, C., ve Demir, V. (2004). Mali Tablolar Analizi Uygulamaları. *İSMMMO Yayınları*(62).
- Ataman, Ü. (1999). *Yöneticiler için muhasebe ve finans bilgileri: Türkmen Kitabevi*.
- Atmaca, B., Ceylan, Y., ve Hanedan, T. (2002). *Bilanço Analiz Teknikleri*. Ankara: Vergi Denetmenleri Derneği.

- Aysan, M. A. (2007). Muhasebe ve kurumsal yönetim. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(35), 17-24.
- Bakır, H., ve Şahin, C. (2009). Yöneticiler İçin Finansal Tablolar Analizi. *Detay Yayıncılık, Ankara*.
- Başpınar, A. (2005). Türkiye’de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış. *Maliye Dergisi, 148, 35-62*.
- Bayazıtlı, E., Çelik, O., ve Üstündağ, S. (2006). Türkiye muhasebe standartlarına genel bakış. *Ankara: Tesmer Yayın*(67).
- Berk, N. (2010). Finansal Yönetim. 10. Baskı. *İstanbul: Türkmen Kitabevi*.
- Bilici, N. (2003). Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Azaltmak İçin Türkiye’de Uygulanan Önlemler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1-2)*.
- Bolak, M. (2000). *İşletme Finansı*. İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Boyar, E., ve Güngörmüş, A. H. (2009). Finansal Tablo ve Dipnotlarda Stoklarla İlgili Açıklanması Gereken Hususlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(42), 194-202.
- Bozkurt, O. (2014). Mükellef Firmanın İç Muhasebe Kontrol Sistemi, Firma Büyüklüğü Ve Ününün Bağımsız Muhasebeci Geliri Ve Hizmet Performansı Üzerine Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 10(21), 65-86*.
- Büyükmirza, K. (2003). Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, 9. Baskı, *Ankara: Gazi Kitabevi*.
- Ceylan, A., Korkmaz, T., ve Ceylan, A. (2015). *İşletmelerde finansal yönetim: Ekin kitabevi*.
- Civelek, M. (2002). Maliyet Muhasebesi. *Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara*.
- Copeland, T. E., Weston, J. F., ve Shastri, K. (1983). *Financial theory and corporate policy* (Vol. 3): Addison-Wesley Reading, MA.
- Çabuk, A., ve Lazol, İ. (2009). Mali Tablolar Analizi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 9. Baskı, *Bursa*.
- Çabuk, A., ve Lazol, İ. (2012). *Mali tablolar analizi: Ekin Basım Yayın Dağıtım*.
- Çaldağ, Y. (2007). Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri. *Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları*.
- Çetiner, E. (2000). İşletmelerde Mali Analiz, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, *Ankara, 138*.
- Dabbagöglü, K. (2009). İç Kontrol Sistemi. *Journal of Qafqaz University*(26).
- Demir, V. (2012). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları.
- Demirel, N. (2009). Stoklara ilişkin türkiye muhasebe standartlarının sermaye piyasası kuruluna kayıtlı halka açık anonim şirketlerde uygulama örnekleri.

- Dinç, E., ve Atasel, O. Y. (2016). Türkiye'deki Muhasebe Anlayışının Gelişim Süreci ve Mevcut Durumun İncelenmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(12), 267-283.
- Durmuş, A. H., ve Arat, M. E. (1994). *İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili İlkeler ve Uygulamalar*. İstanbul: Yayılım Matbaası.
- Durmuş, A. H., ve Arat, M. E. (1997). İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili. *Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları*(521/755).
- Eljelly, A. M. (2004). Liquidity-profitability tradeoff: An empirical investigation in an emerging market. *International journal of commerce and management*, 14(2), 48-61.
- Erdoğan, N., ve Saban, M. (2010). *Maliyet ve yönetim muhasebesi*: Beta.
- Gençoğlu, Ü. G., Özerhan, Y., ve Karabınar, S. (2013). Türkiye Finansal Raporlama Standartları. *Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*.
- Gökçen, G., Ataman, B., ve Çakıcı, C. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*: Türkmen Kitabevi.
- Gökçen, G., ve Cebeci, Y. (2016). TMS 2 Stoklar Standardında Yer Alan Stok Maliyeti Hesaplama Yöntemlerinin Gıda Maddeleri Sanayi Sektöründeki İşletmelerde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Maliye ve Finans Yazıları*(105), 115-132.
- Gökgöz, A. (2011). Tarihsel Perspektifte Muhasebenin Doğuşunu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Gücenme, Ü. (1996). *Mali tablolar analizi*: Marmara Kitabevi.
- Güngörmüş, A. H., ve Boyar, E. (2008). TMS-2 Stoklar Standardında Hizmet İşletmeleri İçin Stok Maliyeti ve Bir Uygulama Önerisi. *Vergi Dünyası*., 319.
- Güngörmüş, A. H., ve Boyar, E. (2010). TMS-2 Stoklar Standardına Göre, Standart Maliyet Yönteminin Uygulanması. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*(102).
- Gürdal, K. (2013). TTK, TMS/TFRS, VUK Düzenlemeleri Ve Maliyet Denetimi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 6(1).
- Güvemli, O. (1981). *Uygulamalı mali tablolar tahlili*: Çağlayan Kitabevi.
- Güvemli, O. (2011). Bilanço Ve Gelir Tablosu Bağlılıkları Üzerine Bir Dinamik Tahlil Denemesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(49), 1-9.
- Güvemli, O., ve Güvemli, B. (2016). Osmanlı Kayıt Kültüründe Vakıf Muhasebesi ve Devlet Muhasebe Sistemi.
- Haftacı, V. (2011). *Muhasebe Denetimi*: Umuttepe Yayınları.
- Haftacı, V., ve Badem, A. C. (2011). Yeni Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Muhasebe Meslegini İlgilendiren Genel Düzenlemeler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(50), 1-16.

- Hiçşmaz, M. (1974). *Genel muhasebe: teorisi ve uygulama esasları*: Banka ve ticaret hukuku Araştırma Enstitüsü.
- İbiş, C. (2005). İşletmelerde vergi (usul) incelemeleri ve muhasebe uygulamaları. *ismmo*.
- İSMMMOMO, (2018), İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, www.ismmmo.org.tr, Erişim Tarihi: 20.12.2018
- KAP, (2019), Kamuyu Aydınlatma Platformu, *Finansal Tablolar*, <https://www.kap.org.tr>, Erişim Tarihi: 05.01.2019
- Karapınar, A., ve Zaif, F. A. (2009). *Uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu finansal analiz*: Gazi Kitabevi.
- Karausta, T., ve Dönmez, A. (2013). Mesleki Hile ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Adli Denetim: Türkiye’de SPK’den Yetki Almış Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, (115, 59-88.
- Karğın, M. (2010). Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci ve İdeal Çözüme Yakınlığa Göre Sıralama Yapma Yöntemleri ile Tekstil Sektöründe Finansal Performans Ölçümü. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 195-216.
- KGK, (2017), Kamu Gözetim Kurumu, www.kgk.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Kieso, D. E., Weygandt, J. J., ve Warfield, T. D. (2016). *Intermediate Accounting, Binder Ready Version*: John Wiley & Sons.
- Kiraci, M. (2009). Stok yönetimi ve karlılık ilişkisinin finansal oranlar aracılığıyla incelenmesi: IMKB imalat sektöründe bir araştırma. *METU Studies in Development*, 36(1), 161.
- Kirlioğlu, H., ve Ceyhan, İ. F. (2014). Mali tablo denetiminde ön analitik inceleme tekniği olarak veri madenciliğinin kullanımı: Borsa İstanbul uygulaması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1).
- Kısakürek, M. M., ve Ayarlıoğlu, M. A. (2014). Endirekt Yönteme Göre Nakit Akım Tablosunun Hazırlanması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Hacettepe University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 193.
- Kotar, E., ve Dokur, Ş. (2002). *Genel muhasebe: temel ilkeler*: Alfa.
- Kurtuluş, A., ve Koray, A. (2012). 15 Büyük sektörde vergi ve muhasebe uygulamaları rehberi. *Hepotez*.
- Marşap, B. (2014). TMS-2 Stoklar Standardına Göre Dönüştürme Maliyetlerinin Ürün Maliyetlerine Etkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 7(1).
- Nikolai, L. A., Bazley, J. D., ve Jones, J. P. (2009). *Intermediate Accounting (Book Only)*: Cengage Learning.
- Okka, O. (2009). Analitik Finansal Yönetim, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım.
- Örnek, N. (2013). *Anonim ve limited şirketler rehberi* (Vol. özel baskı): muhasebetr.

- Örnek, N. (2014). *Dönem içi muhasebe uygulamaları* (Vol. özel baskı): Muhasebetr.
- Örten, R. (2000). Genel Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Örnekleri. *Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.*
- Örten, R., Kaval, H., ve Karapınar, A. (2010). *Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartları (TMS-TFRS) uygulam ve yorumları*: Gazi Kitabevi.
- Peker, A. (1988). *Modern Yönetim Muhasebesi*: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Resmi Gazete, R. G., (2016),Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar, 8549.
- Sağlam, N., ve Şengel, S. (2012). *Şirketler muhasebesi uygulama rehberi* (Vol. özel baskı): Hipotez.
- Savcı, M. (2009). *Mali tablolar analizi*: Murathan Yayınevi.
- Savcı, M., ve Badem, A. C. (2013). Kuru Çay Üreten İşletmelerde Üretim Faaliyetlerinin TMS 2 Stoklar Standardi Kapsamında Muhasebeleştirilmesi. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*(118).
- Sayar, A. Z. (2008). *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası: Kobi Muhasebe Standartları*, . Ankara: TESMER.
- Sayar, A. Z., ve Ergüden, A. E. (2016). Son Düzenleme ve Gelişmeler Kapsamında Degisecek ve Yenilenecek Bagimsiz Denetçi Raporları. *Muhasebe ve Denetime Bakis= Accounting & Auditing Review*, 16(48), 85.
- Senal, S., ve Ateş, B. A. (2016). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının Üretim İşletmelerinde Satılan Mamul Maliyeti Tablosu Üzerine Etkileri: Bir Üretim İşletmesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 79-95.
- Sevilengül, O. (2001). *Genel muhasebe*: Gazi Kitabevi.
- Sevilengül, O. (2011). Genel Muhasebe, Gazi Kitapevi, 16. *Baskı, Ankara, sy, 16.*
- Soysal, M., ve Yereli, A. (2009). Ara Dönem Gelir Tablosu Kalemleri Yardımıyla Yıllık Dönem Sonu Değerlerinin Tahmin Edilebilirliği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 161-172.
- Sönmez, F. (2003). 13 no. lu TMS Stoklar (IAS-2 ve Türk Muhasebe Yazınıyla Desteklenmiş Açıklamalar ile Birlikte). *Muhasebe ve Denetime Bakış Mayıs*(9), 24-37.
- Sönmez, F. (2007). TMS-2 Stoklar Hüküm ve Açıklamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 35.
- SPK, (2003), Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, 25290 C.F.R. § 25.
- Şamiloğlu, F., ve Akgün, A. İ. (2010). *Finansal raporlama standartlarına uygun finansal tablolar analizi*: Ekin Yayınevi.
- Tanyaş, M., ve Baskak, M. (2003). *Üretim planlama ve kontrol*: İrfan Yayımcılık.

- Tetik, N. (1997). Muhasebenin Temel Kavramları ve Mali Tablolar İlkelerinin Yönetim Muhasebesi Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- TMS-7 Nakit Akış Tablosu, K., (2017), 30273.
- TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, K., (2005), 25702.
- TMS 2. (2011). 27880 Sayılı Resmi Gazete.
- Ulusan, H. (2008). Değerleme Esasları ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 8(1).
- Ulusan, H. (2010). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'nın Çevresel Maliyet ve Borçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması Açısından İncelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(19), 75-99.
- Uyar, B. (2009). TMS 2-stoklar standardı üzerine genel bir değerlendirme. *An overall assessment of TAS*, 131-144.
- Uyar, S. (2008). Denizli'de Faaliyet Gösteren Üretim İşletmeleri'nde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(38), 132-146.
- Üstün, R., ve Bozok, S. (1996). Maliyet Muhasebesi. *Gözden Geçirilmiş*, 5.
- Üstünel, B. (1996). Mali Tablolar. *BDO Yayınları, İstanbul*.
- Yılmaz, B. (2007). Muhasebe Standartlarının Oluşumu ve Uygulanma Alanı. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 139-155.
- Yükçü, S. (2007). *Yöneticiler için muhasebe: yönetim muhasebesi*. Süleyman Yükçü.
- Yükçü, S., ve Yaşar, Ş. (2013). TMS 10 raporlama tarihinden (bilanço tarihinden) sonraki olaylar standardına ilişkin uygulamalar. *Mali Çözüm Dergisi*, 23(115), 17-20.
- Zeytinoglu, F. Ç., Dumanoglu, S., ve Uydaci, M. (2011). Comparison of Efficiencies of Enterprises Engaged in Food Sector in Turkey by Data Envelopment Analysis Taking Account of Their Efficiencies and Rantability Rates. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 7(2), 182.